

115

JUŠKAITĖS ADELĖS, KAZIMIERO , GIMUSIOS 1929
METAIS, GYVENANČIOS UTENOS RAJONO UŽPALIŲ
APYLINKĖS MIŠKINIŲ KAIME ,
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1989 METAI

116

1949 metų kovo 19 dieną nelaimė neaplenkė ir Miškinių kaimelio-buvo ištremtos brolių Juozapo ir Kazimiero Juškų, gyvenusių vienoje troboje, šeimos. Kaltino mus buožyste. Tiesa, iki ištrėmimo skininkavome, turėjome 37 hektarus bendros žemės. Išvežti buvo visi aštuoni Juškų šeimos nariai:

Juška Juozapas, Adomo, g. 1886m.,
Juškienė Barbora, Kazimiero, g. 1886m.,
duktė Juškaitė Liudvika, g. 1926m.,
Juška Kazimieras, Adomo, g. 1893m.,
jo žmona Juškienė Julijona, Viktoro, g. 1888m.,
duktė Julijona Juškaitė, g. 1927m.,
duktė Adelė Juškaitė, g. 1929m.,

Juozapo ir Kazimiero brolis Juška Jurgis, Adomo, g. 1897m.

Išvežant dalyvavo Užpalių skrebai, bet pavardžių nežinojome. Išveždami leido šio bei to pasiimti, bet Utenoje viską atėmė.

Kelionė truko ilgai—šešiolika parų traukiniu gyvuliniam vagonė. Neleido niekur išlipti. Valgyti davė tik vieną kartą. Buvo ištremti į KRASNOJARSKO KRAŠTO CHAKAZIJOS SRITIES ASKIZŲ RAJO — NĀ. Mums teko apsigauti avininkystės tarybiniam ūkyje/"Ovčevodskij sovchoz"/. Gyvenomė barakuose. Neapykantos ar priešiškuo iš vietinių gyventojų nepatyrėme. Ganėme kalnuose avis. Tekdavo jas varyti septynetą kilometrų į vieną galą ir atgal. Paskui buvome pristatyti melžti karvių. Uždirbdavome prie avių po tris šimtus, o prie karvių—po septynis—aštuonis šimtus rublių per mėnesį.

Iš pradžių duoną gaudavom pagal talonus—keturių žmonių šeimai pusė kilogramo duonos savaitei.

Šiame tarybiniam ūkyje lietuvių tremtinių be mūsų daugiau nebuvo. Jokių švenčių ypatingai neruošdavome. Tremtyje mirė mano mama Julijona ir dėdė Juška Juozapas. Juos palaidojome svetimoje žemėje.

Visi Mikusieji į Lietuvą grįžome 1957 metų rugsėjo mėnesį. Klūčių grįžimui tada jau nebuvo daroma.

Grįžę gyvenome labai vargingai, sušėlpti nenorėjo net buvę geriausi kaimynai. Stojome dirbti į Kaniūkų kolūkį. Mūsų namuose iki grįžimo gyveno giminės. Savo turto neatgavome.

PASAKOJO JUŠKAITĖ ADELĖ, KAZIMIERO.

UŽRAŠĖ Utenos rajono Užpalių vidurinės mokyklos 12 klasės mokinys R. VAIČIUS.

1989 03 30.

VALERIJOS JUŠKAITĖS, CIM..... M.,
GYV.UTENOS RAJ., UŽPALIŲ MIEST.

A T S I M I N I M A I

1990 METAI

Mes turėjome trisdešimt vieną hektarą , vadinasi , buvome didžiažemiai , liaudies priešai , todėl mūsų šeimą ištrėmė į Sibirą .Aš tuo metu gyvenau Vilniuje - slaugiau oeną tetą ,tai ir likau neišvežta .

Bet ir manęs ramybėje nepaliko . Kartą , einant iš bažnyčios , mane suėmė . Kartu sėdėjo Mikėnų kaimo Gude - lienė ir dar viena moteris , pavardės neprisimenu , nuo Kaliekių . Mane išlaikė savaitę , tardė , viliojo gražiais pažadais .Aš tvirtinau , kad nieko nežinau .Marytė Orlo - vaitė atnešdavo man valgyti .

-Tai gal tau nuobodu ? - klausia mane tardytojas .

-Nuobodu, bet ką padarysi , - atsakau .

-Mes suprantam , kad jūsų šeimą išvežė nekaltai . Pa-
sistengsim - grąžinsim .

-Gerai būtų , - pritariu .

-Tik tu padirbėk mūsų naudai ...

-O kaip ?

-Tarybų valdžios priešai bunkeriuose sėdi... Suži -
nok jų pavardes , gimio ^{nu}metų ir pranešk mums . O mes jau susitvarkysim...

-Nei aš eisiu ,nei klausinėsiu , - atsakiau .

-Tai tu ir vargsi ,mėšlą kratysi visą gyvenimą , -
graudino mane tardytojas .

-Ką darysi , vargsiu ...

-Tai nedirbsi ? Apsigalvok !...Jei padėsi mums , būsi
pagerbta ,apsaugota...Apsigalvok ir ateik ! Sugrąžinsim
šeimą ...

Pagaliau paleido . Išėjusi į gatvę , pasukau į baž -
nyčią ,ten pasimeldžiau , apsiverkiau .Viena moteris , bū -
dama gatvėje , pastebėjo ,kaip iš antro aukšto , kur vyk -
davo tardymai , lango kažkoks vyriškis sekė , kur aš einu .
Bet daugiau manęs niekas nekviatė , netardė ir nebevilio -
jo dirbti jų naudai .

Pasakojo Juškaitė Valerija.

Užrašė Kuliešienė Vanda .

JOVARO ALCIO, GIM. 1924 M., GYV.
UTENOS RAJ., UŽPALIŲ MIEST.,
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1989 METAI

120

Vokiečių okupacijos metais atėjo laikas man eiti į kariuomenę. Tuo metu tvėrėsi ir Plechavičiaus armija. Nutarėsi stoti į ją, kad nereikėtų eiti į frontą. Išėjau. Bet čia neilgai buvom. Aprangė mus uniforma, davė ginklus, apmokė, kaip su jais elgtis. Buvome apgyvendinti salėje. Kartą kapitonas pranešė, kad mus ims vokiečių kariuomenė. Mes pabėgom.

Atėjo fronto linija. Žmonės ėmė kalbėti, kad prie Šventosios vokiečiai su rusais stipriai susiremsią, todėl daugelis traukėsi į nuošalesnes vietas. Susikrovėme savo mantą ir mes, išvažiavom į Seibučius, esančius už septyneto kilometrų nuo Užpalių. Kažkas patarė man, jaunam vyrui, baltą raištį užsirišti ant rankovės, kad vokiečiai nepaimtų į kariuomenę. Volškis, gyvenęs mūsų namuose, tai matė. Rytojaus dieną grįžom iš Seibučių namo. Čia milicijos viršininkui Bajoriūnui nunešiau šautuvą, kurį iš Plechavičiaus armijos buvau parsinešęs.

1944 metų rudenį pradėjau mokytis Utenos amatų mokykloje. Neilgai trukus, apsupė tą namą, kuriame samdžiausi butą, bent dešimt skrebių, milicininkų. Pažinau tik Garunkštį iš Gulinių kaimo, kiti buvo nepažįstami. Mane vadino banditu, nuvarė į miliciją. Tenai, nieko man nesakydami, pridaužė mane ir įmetė sklepan. Neabejoju, kad mane skundė Volškis, karo metu gyvenęs mūsų namuose.

Vakare nuvedė mane pas rusų tarątoją-kapitoną.

-Prisipažink, kokioje bandoje buvai? Kur ji? - kamantinėjo mane. Nieko nesakiau, nes jokios bandos iš tiesų nežinojau, nebuvau slapstęsis.

Norėdami "sužinoti tiesą", vyrai paguldė mane ant suolo, vienas laikė galvą, kitas ant kojų atsisėdo. O kapitonas per nugarą šampelu pyšė... Nutempė sklepan, o ten sausakimšai prikimšta sudimtyjė. Kai kurie žmonės, pamatę mano tikrai nepavydėtiną padėtį, nusivyniojo savo autus nuo kojų, suvilgė vandeniu iš bakelio, kuris buvo pastatytas atsigėrimui, ir dėjo kompresus ant mano sudaužytos nugaros. Truputį palengvėjo. O ramybės nebuvo-rytojaus dieną -vėl į tarąymą. Kapitonas atplėšė marškinius, matė mėlynos "dešros" stovi. Čia mušti nebegalima. Tačiau per ausis apėdaužęs, nusiuntė pas kitą tarątoją-leitenantą. Šis, apžiūrėjęs mane, taip pat nustatė, kad įprastu būdu -per nugarą -mušti nebeišeina, savo tikslui siekti surašo kitą priemonę. Pasodino mane prie koklinio pečiaus, į kurį liepė atremti galvą, o sibirietišku veltiniu ėmė daužyti kaktą. Apsvaigau. Be sąmonės būdamas, gal ir pasirašiau protokolą, kuriame buvo sakoma, kad miške buvau, kad Duokiškio pieninę plėšėm... Taip pat buvo paminėta keletas pavardžių, su kuriais būk tai aš miš-

121

ke drauge buvęs. Vėl sklepan...Po trijų dienų nuvarė kalėjiman , kur išbuvau iki 1945 metų gegužės 10 dienos. Penkis mėnesius prabuvus kalėjime, vieną dieną iššaukė mus, ketetą vyrų , į kori - dorių ir perskaitė teismo, kurio mes iš viso nematėme , nuospren - ai. Man teko perkiohika metų kalėjimo ir penki metai ištremties. O už ką tokia bausmė, nežinojau tada, nežinau ir dabar . Tiesa, tėvas atvežė surinkęs trisdešimt dviejų žmonių parašus , kurie liudijo, jog aš nei baltaraiščiu , nei miške nesu buvęs , kad mano rankos švarios ir sąžinė rami. Tačiau į tai niekas nekrepė dėmesio .

Būnant kalėjime, vedavo pasivaikščioti, tai, daipais lipant , viasus kalinius , būdavo , per ausis aužo, spardo. Ypač žiaurus bu - vo toks ruselis nuo Zarasų , nors ir visi kiti elgėsi "gražiai ". Utelės iš "gero " gyvenimo apsidė, nors sauja kabink. Maistas bai - sus, o atnešti namiškiams neleisdavo .

Po "teismo" -siauruku geležinkeliu į Švenčionėlius .Skrebai lydėjo. Visų vežamųjų rankos surištos. Paėmė mano naujus batus, davė suplyšusius kerzavus. Dvi paras Švenčionėliuose išbuvom. Ta - da išgabeno į VILNIŲ, LUKIŠKIŲ KALĖJIMAN. Čia mūsų nebetarė , laukėm išvežant toliau. Išbuvome apie mėnesį .Po to -- penkiolikos dienų kalionė gyvulinuose vagonuose į VORKUTĄ . Rankos dabar nebebuvo surištos , bet vežė mus užrakintuose vagonuose. Lydėjo kareiviai su šunimis. Įmesdavo mums į vagoną silkės ir po 300 gramų duonos, duodavo ir šilto vandens.

Pasiekus VORKUTĄ, iš geležinkelio stoties mus nuvarė į paskirsty - mo punktą-didelį brezentu dengtą baraką , kur pralaukė tris pa - ras. O sniegas, šalta. Paskyrė mane į šachtą Nr.17-18. Barakai išr - dia brezentiniai, ant greityjų suremti , nes šita šachta tik nau - jai kūrėsi. Viauje skardinės statinės stovi, tai ir kūrėdavom ang - limi, šilvėdavomės. Ketverius metus išdirbau šioje šachteje , po mėne. Apie pusę kilometro nušėisdavo gilyn. Oras čia prastas : smirda sprogėinimų dūmais. Tiesa, buvo pastatyti ventiliatoriai , bet jų vamzdžiai kiauri, savo paskirties neatlikdavo . O maistas - 500 gramų vandeningos duonos, sriuba-Maskva matosi, gal kokia žu - vies galva ar kaulas koks įmesta . Ir dar kaušeliukas košės , ant kurios užpilėdavo tokį noparskiuką aliejaus.

Žiemai duodavo vatinę ir tokias pat kelnes .Vatinės nugaroje ir ant kelnių šlaunies būdavo iškerpamas viršutinės medžiagos ga - balas , jo vieton įsiuvama balta skepeta su numeriu. Mano numeris buvo "1 - 425 ".

Po kurie laiko buvo sukurta stipraus režimo kasykla. Pate - kau į šachtą Nr.9-10. Dieną ir naktį buvome užrakinti. Zona dvie-

122

eilėm vielių aptverta, bokšteliuose sargybiniai su šunimis. Čia buvo patekę ir mano pažįstami Degesių kaimo Bagys, Umaras iš Kaniūky. Dirbom trim pamainomis, po aštuonias valandas. Jaunesnieji kaliniai lagerio gyvenimo sąlygas dar šiaip taip pakėlė, o vyresnio amžiaus žmonėms buvo visai blogai. Ištinę jų kojas, rankas, veidai ir daugelis jų išmirė. O kiti kaliniai, būdavo, laukia, kad kuris nors mirty. Mat, radęs savo kaimyną negyvą, jis čiupdavo jo duonos normą - tuos penkis šimtus gramų - ir kaipmat suvalgydavo. O tada jau pranešdavo apie mirusį žmogų. Lageri - rinkams susirašinėti su namiškiais ar pažįstamais buvo kuo griežčiausiai uždrausta. Padėtis pasikeitė 1953 metais, po Stalino mirties. Dabar jau galėjom rašyti ir gauti laiškus bei siuntinius, bent po metų atsirado krautuvėlės, kur ir kaliniai galėjo šį tą nusipirkti. Mums, atskaičiavus už maistą, likdavo po 20-30 kapeikų dienai, tai dalį tų pinigų duodavo savoms išlaidoms. Šiek tiek pagėrėjo maistas, barakai jau nebebuvo rakinami.

Po Stalino mirties privežė pas mus nemažai kriminalinių nusikaltėlių - "blatniokų". Jie lageriuose pjauna vienas kitą. Jų organizacija yra nutarusi nedirbti. Jeigu kuris nors iš "blatniokų" pradeda dirbti, tą papjauna. Mūsų barake tokie buvo penki. Gauri siuntinį - jiems tam tikrą dalį turi atiduoti. Ir iš valgyklos jie gaudavo neblogą maistą, pavyzdžiui, keptos žuvis, daugiau duonos. Jie gyvendavo kaip ponai. Peilius pasidirdavo. Jei neduos, ko jie nori, visą siuntinį atims, peilį pašonėn įvarys. Už juos ir atidirbti kitiems reikėdavo, nes ir prižiūrėtojai jų bijodavo. Štai prieš miegą visus kalinius su rikiuoja patikrinimui, o "blatniokai" neina, guli sau, su niekuo nesiskaito.

1953 metais ir man nuėmė sargybą, davė pažymėjimą, galėda eiti į VORKUTOS MIESTĄ išėiti. Gyveno čia 1941 metų trečtiniai. Tai susipažinom su kai kuriais iš jų, nueidavome pas juos, pasakydavo, ką "Amerikos balsas" šneka.

Vienuoikia metų išbuvau lageryje. Pradėjo 1955 metais šaukinėti kalinius pas prokurorą, pradėjo paleisti namo viengitą. Numanėm, kad artėja balsaus mūsų gyvenimo galas. Vieną kartą pasukė prokuroras ir mane, pasakė, kad esu laisvas, iškart davė dokumentus ir bilietą traukiniu važiuoti. Aš iškart stotin, nes barake nieko neturėjau. Tiesa, ir prokuroras, ir šachtos viršininkas kvietė pasilikti, bet aš to kvietimo nepriėmiau. Kai kurie liko, nes laisviesiems kasyklose gerai mokėdavo.

Grižęs į gimtinę, norėjau įsidarbinti Užpaliuose bufete, bet manęs nepriėmė. Iš Sibiro buvau atsivežęs darbo knygėlę,

bet čia gavau naują, o anas niekam neroižiau .

123

Stojau į Panevėžio vairuotojų mokyklą, kurią baigęs , įsidar -
biauju Užpalių pieninėje šoferiu. Paskui, uždarius pieninę , perė -
jau dirbti į Norvaišių tarybinį ūkį .

Pasakojo Algis Jovaras .

Užrašė Utenos raj. Užpalių vidurinės mokyklos mokytoja Vanda
Kuliešienė .

1989.09.19

KANAPECKAITĖS J., GIMUSIOS 1917 METAIS,
GYVENANČIOS UTENOS RAJONO UŽPALIŲ MIESTELYJE .
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1969 METAI

Gimiau ir augau Vozgėlių kaime Dusėtų valsčiuje, o gimiau 1917 metais. Vaikystėje patyriau sunkią traumą, lūžo kojų kaulai, likau invalidė. Turėjome 23 ha žemės. Tėvas buvo mokytojas, ūkininkavo brolis Jonas, kuris vėliau slapstėsi nuo kariuomenės ir buvo nušautas savų namų kieme. Nušovė Giedraitis Bronius iš Antalieptės. Jonas ginklo neturėjo ir prie jokių banditų nepristojo. Jis turėjo žirgą, su kuriuo dalyvaudavo lenktynėse ant Sarytų ežero ledo, - vardu žirgas Olis. Žirgas gražus buvo, juodas, visada žvilgėdavo, gražiai iššukuotas. Jį po karo atėmė skrebai ir iš Dusėtų nulėkė į Zarasus. Arklys krito pavargęs, kadangi tie užmonėję žmonės nežinojo kaip apsieiti su gyvuliu.

Taigi. Gyvenome 4 asmenys. Tėvas 60 metų, aš - Julija, 31 metų, brolienė Elzbutė - 37 metų, jos dukra - 5 metų.

Mus išvežė 1948 metų gegužės 22 dieną. Prieš tai vis ėjo kalbos, kad veža žmones, bet nežinojome, kad veš ir mus. Tą ankstyvą rytą, tėvą, einantį pro duris liuobti gyvulių, sulaukė liaudies gynėjai. /Minėta tremtinė liaudies gynėjus visur vadino skrebaus/. Ir liepė ruošti kelionėn. Tai buvo dusetiškiai, 2 broliai Guntuliai, 2 broliai Popovai, Malašauskai. Visi kalbėjo lietuviškai. Įsidėti leido po maišą rugių, miltų, rūbų, mėsos. Daug visko liko. Iki Dusėtų vežė arkliais, o iš ten iki Obelių geležinkelio stoties vežė mašinomis.

Obeliuose liepė krauti į vagonus. Vyrai dainavo: "Sudiev Lietuva". Prie stoties buvo susirinkę daug žmonių: giminių, pažįstamų. Kas sužinojo, atėjo palydėti.

Toliau rašysiu tremtinės žodžiais. Skrebai varė nuo vagonų, mušė. Moterys klūpoje, raudėjo, meldėsi, bučiavo žemę. Į vagonus sukliše maždaug po 50 žmonių. Šeimų neskyrė. Iš Obelių iki NOVOSIBIRSKO neleido išlipti. Sustodavo laukuose ir savo gamtinius reikalus leisdavo atlikti po vagonais. Ir tai tik vieną kartą. Į parą. Skystas išmatas kibirais pro vagonų langus išpildavom į lauką. Vagone buvo kūdikių dviejų mėnesių. Moteris, lyg tai nuo Avilių, gerai neprisimenu, pavardė Gaidienė. Jos vyrą atvežė po dviejų metų. Vaikutis suviduriavo, nebuvo šviežio vandens, šviežio maisto, nei kur vystyklus išplauti.

Kadangi buvo gegužės mėnuo, giedojome mojavas giesmes, giesmę "Marija, Marija". Ir taip važiovome 17 parų. NOVOSIBIRSKE nuvarė į pirtį su sargyba. Išdegino rūbus, nes buvo privisę utėlių. Toliau važiovome iki KRASNOJARSKO. Važiovome 22-jame vagonė. Tai dar posūkiuose neįžiūrėdavome galo vagonų, kuriuose važiovo vien tremtiniai.

126

KRASNOJARSKE liepė išsikrauti ir varė prie JENISEJAUS UPĖS, kur lyjant lietui, reikėjo būti visą parą. Viskas permirko. Atspaukė laivas " Marija Uljanovna ", į kurį ir pasikrovėme. Kitus sukrovė į laivą "Stalinas ". Sukišo labai ankštai. Plaukėme parą laiko.

Išlaipino prie stataus kranto. Senesniems žmonės buvo sunku lipti ir nešti nešulius, tai jie ropojo keturiomis su visais vaikais. Taip atvykome į KAZAČINSKO RAJONĄ, Į PESKUNOVKOS KAIMĄ. Priklausė vadinamajam lespramchozui. Pasitiko būrys rusų. Jiems buvo pranešta, kad atveš liaudies priešus. Rusai, pamatę senelius, vaikus, moteris, paauglius, stebėjosi, kartodami: " - Ot vragi naroda ". Komendantas registravo iš pradžių kasdien, paskui kas savaitę, vėliau kas mėnesį.

Aš, kaip invalidė, dažniausiai likdavau namie, bet vieną kartą pamatė komendantas mane einančią į parduotuvę, tai liepė, kad ir stipriai šlubuojančiai eiti registruotis.

Dirbdavom miške, kartu su rusais. Rusai labai mušė arklius, net iki užmušimo, kraudavo labai didelius vežimus. Dėl to lietuviai atsiskyrė, nes jie nepernešė tokio apsiėjimo su gyvuliais. Vyrai uždirbdavo po 5 rublius dienai, o kilogramas suplikusių ruginių miltų kainuodavo 6 rublius, 1 litras pieno - 3 rublius, 1 kibiras bulvių - 10 rublių. Duona būdavo iš supelijusių miltų.

Pirmąją vasarą. 1948 metais, kai nuvažiovome, vyrai iš Lietuvos pastatė 10 namelių, kuriuose apgyvendino maždaug po 10-12 žmonių. Nebuvo antrųjų langų, reikėdavo kapoti nuo palangių ledus.

Rusai čia buvo nevietiniai, atvežti anksčiau. Kaip jie sakė, tai ir jie buvo atvežti ant plyno lauko. Ir svajonė buvusi pavalgyti sočiai bulvių.

Buvo tenai ir vestuvių, gimė vaikai, daug buvo laidotubių. Rokiškėnų Gylių šeimos palaidoti 4 žmonės: senelė, tėvas, 12 metų sesuo ir brolis, užmuštas miške.

Minėta tremtinė turi vestuvių nuotraukas, kurioje lietuviškais tautiniais drabužiais mergaitė. Tai Būgaitė iš kalbininko Kazimiero Būgos giminės. Jų 5 asmenų šeima buvo ištremta kaip buožės, nors iki šių laikų išlikusios sodybos matyti, kokie tai buvo buožės...

1959 metais pasakė, kad Jūs paleisti. Visą mėnesį prasiverstėm, ligi viską atsiskaitėm. Išvažiuojant išdavė pasus. Bilietas kainavo 300 rublių.

Tremtinė atsimena šią dainą:

Prie vagono lango lietuvaite verkė,

Ašaras džiovino viesulias žiaurus .
Tolo paskutinės gintos žemės pėdos ,
Tolo žydras,mielas tėviškės dangus.

Ten paliko žydros,numylėtos akys,
Ten paliko giedri vakaro rintis.
Negirdėsi liepų to ramaus ošimo,
Nebegros armonika subatvakariais .

Didį širdies skausmą žiaurus vėjas tildė,
Vanduo Jėnisiejaus ašaras nuplaus.
Be prasmės,be tikslo žus žavi jaunystė,
Vis kiekvieną dieną kažko laukdama.

Pasakojo J.Kanapeckaitė.

Užrašė Utenos rajono Užpalių vidurinės mokyklos 10 klasės
mokinė Neringa Jovaraitė .

1989 04 06

BUVUSIOS TREPTINĖS KUBILIŪNIENĖS ANELĖS,
GIM. 1899 M., GYV. UTENOS RAJ., UŽPALIŲ
APYL., KANIŪKŲ KAIME,
A T S I M I N I M A I

122
1948 metų gegužės 22 dieną rytą mūsų šeima buvo išvežta į
Sibirą:

tėvas Kubiliūnas Petras, gim. 1899 m.,

motina Kubiliūnienė Anelė, gim. 1899m.,

vaikai :

Juozas, gim. 1927m.,

Olga, gim. 1932m.,

Juozas, gim. 1938m.

Rytą į mūsų gryčią suėjo rusų kareiviai ir vyr. zootechnikas
Chodavičius iš Utenos. Pasakė, kad mus veš, kur bažtosios meškos,
liepė pasiimti visko kiek galima daugiau. Buvo tik papjautas
kiaulis, tai pavaišinom "svečius" ir pradėjom ruošti į kelionę.
Daug visko prisikrovėm: drabužių, duonos, mėsos. Susiruošėm gal
bent per dvi valandas. Pasikinkėm dar savo arkli, taip pat buvo
stvartas ir kaimynų Juškų arklys su vežimu. Susikrovėm viską ir
važiavom į Utenos geležinkelio stotį. Ten mus sugrūdo į vagonus.
Mūsų vagonas buvo pirmas. Drauge su mumis važiavo dar Čerškų,
Reikalų šeimos.

Vežė bent dvi savaites. Įvairiose stotelėse išleisdavo atlik-
ti savo reikalų.

Nuvežė mus į IRKUTSKO SRITĮ, BOLŠAJA REČKA GYVENVIETĘ.
Visus apgyvendino mokykloje. Žmonių buvo sausakimšai. Jei užmie-
gant vienas verčiasi, reikia verstis ir kitiems. Po keleto savai-
čių kai kuriuos tremtinius pervežė į KARKATAJAUS GYVENVIETĘ.
Komendantas liepė patiems lietuviams statyti barakus. Tremtiniai
tai labai greit padarė, kad net pats komendantas stebėjosi tokiu
darbštumu.

Dar gyvenant barake, Olga susirgo šiltine ir pragulėjo pu-
santro mėnesio. Gerai dar, kad nuo jos niekas neapsikrėtė šia liga.

Gal po dviejų mėnesių mane su sūnum Juozu vėl grąžino į BOL-
ŠAJA REČKA GYVENVIETĘ, nes mes buvome nedarbingi. Retkarčiais
steidavo tėvas su vaikais mūsų aplankyti. Visi jie dirbo miške.
Darbas sunkus, dukters visos rankos buvo pūselėtos. Užmokestis
labai menkas - aštuoniasdešimt penki-trisdešimt rublių per mėnesį. Ka-
dangi mūsų šeimos trys žmonės dirbo, be to, nemažai atsivežėm iš
Lietuvos, tai mums buvo lengviau gyventi, tačiau daugelis žmonių
ir skurdo.

Netoli mūsų gyveno gimnazistės Aldona ir Irutė. Jos buvo
paimitos iš Užpalių kaip stovi, todėl nieko neturėjo. Būdavo mes,
labiau pasiturinčios šeimos, jas ir maitinam. Labai vargingai
gyveno ir ištremtieji žemaičiai. Sakydavo, kad jiems nieko ne-
leido pasiimti. Jie, būdavo, kiaulinių miltų prasisijoja ir valgo.

130

Mūsų gyvenvietėje buvo parduotuvė, bet neaišku, kam ji reikalinga, nes nieko joje nebūdavo.

Per mūsų barakus kasdien praėdavo komendantas, tikrindavo, ar visi yra. Medicininės priežiūros nebuvo. Felčerė buvo tik KAKATAJUJE.

Lietuviai tremtiniai buvome gana vieningi. Organizuodavom gegužines pamaldas ir šiaip meldavomės susirinkę. Jei kas mirė, stengėdavomės palaidoti pagal visus mūsų papročius. Švėsdavo ne religines šventes. Kartą per Velykas vyrai nėjo į darbą ir buvo apskysti, todėl teko nukentėti.

Vietiniai gyventojai buvo geri, sugyvenom. Bet jie patys sau negeri. Vos gavę atlyginimus, tuoj viską pragerdavo, o paskui eidavo pas tremtinius skolintis.

Mums be Lietuvos, be gimto krašto buvo labai sunku. Būdavo, susėdam ir dainuojam:

Leiskit mus Tėvynėn,
Leiskit pas savus,
Ten pradžiugs krūtinė,
Atgaivins jausmus ...

Per ilgesnį laiką prasigyvenom. Iš vietinių gyventojų nusipirkom karvę, keturias vištas. Važiuodavom, pasiėmę rogutes, į ČEREMČENKOS MIESTELĮ iš rusų gyventojų ko nors nusipirkti. Bulvių kibiriokui mokėdavome dešimt rublių. Kol neturėjom karvės, pieną pirkėdavom, mokėdami už litrą penkis rublius.

Po kiek laiko į BOLŠAJA REČKA perkėlė ir vyrą su vaikais. Jie visi dirbo miške. Mešienos buvo, kiek nori.

Kartą sūnus Jonas, grįžęs iš darbo, man pranešė, kad galim važiuoti į LIETUVĄ. Rytojais dieną mes abu jau buvom kelionėje. Vietiniai gyventojai, išlydėdami mane, verkė. Ypač du vaikeliai, kuriuos aš užstodavau, kai juos motina mušdavo.

1956 metų pavasarį aš jau buvau namie. Sūnus grįžo atgal, nes jiems reikėjo atidirbti Sibire ligi rudens.

Atvažiavus persigandau: trobos apleistos, stogas kiauras, nė siglo galo nerasi. Jeronimas Miškinis iš Kaniškų davė stalą, lėkščių, padėjo aptvarkyti trobas.

Tų pačių metų rudenį sugrįžo ir vyras su vaikais. Gyventi reikėjo, o nieko čia dar neturėjom. Eidavau į tarybinio ūkio lauką pasirinkti bulvių. Jei kas važiuoja, tai pasislepiu miške. O kaip nešvariai buvo nurinkta!

Vyras dirbo ūkyje, bet gavo labai mažą pensiją. Išvažiuodamas iš Sibiro, buvo palikęs komendantui dokumentus. Parašėm laišką, klausdami, kodėl neatsiunčia. Jis atrašė, kad visi popie -

riai suėegė .

Užrašė Utenos raj., Užpalių vidurinės mokyklos 9 klasės mokinė
Rasa Kalavinskaitė .

Pasakojo Anelė Kubilienė .

1989 08 01

BUVUSIOS TREPTINĖS KOSTĖS LAPIKNYTĖS-
REPŠIENĖS, GIM. 1926 M., GYV. UTENOS RAJ.,
UŽPALIŲ APYL., VILUČIŲ KAIME ,
A T S I M I N I M A I

1949 metais. Vieną naktį susapnavau, kad tiesiu audeklą per visą kiemą, net pro vartus... Ry tą atsikėlusį vyrui ir sakau:

-Tikriausiai ir mus išveš, tokį keistą sapną sapnavau...

Ši nuojauta neapleido manęs visą dieną, mat, išvežimo dieną jau buvome patyrę, nes 1941 metais išvežė vyro seserį Ba-gočiūnienę su šeima. Ilgai laukti sapno išsipildymo neteko.

Prieš pietus į kiemą įvažiavo rusų kareiviai ir liepė greit susikrauti maisto, rūbų. Pasiėmė mūsų arklius, pakinkė, susodino į vežimus ir... išvažiavom. Pasiimti spėjau tik druskos pusmaišėlį, šiek tiek mėsos ir drabužių.

Išvežė mūsų šeimos penkis žmones:

mano vyrą Repšį Bronių, gim. 1923 m.,

mane-Kostę Repšienę, gim. 1926 m.,

sūnus Valdą, gim. 1941 m., ir Almantą, gim. 1942 m.,

vyro motiną Repšienę Leonorą - beveik aštuoniasdešimties metų senutę.

Vyro tėvai norėjo pasislėpti, tai tėvui pasisekė prasmukti pro kareivius ir pabėgti. Motina pasislėpė ant aukšto. Jau mūsų vežimai buvo besukę iš kiemo, kai kareiviai apsižiūrėjo, kad nėra tėvų. Teko grįžti atgal. Kareiviai tol ieškojo, kol rado motiną. Vežami visi verkėm ir klausėme, už ką mus veža, bet niekas į šį klausimą neatsakė. Nuvežę į UTENĄ, susodino į vagonus, ir prasidėjo kelionė į nežinią. Ir koks buvo siaubas, kai visi įsinerėjom valgyti! Pradėjom ieškoti savo maišų, bet nieko neradom... Mat, sėdant į traukinį, kareiviai paėmė mūsų maišus, pareikšdami, kad jie patys sukraus į vagonus. Bet tai buvo melas. Aš galvojau, kad plyš širdis, kai vaikai prašė valgyti, o aš neturėjau ką jiems paduoti. Laimė, kad atsirado gerų žmonių, kurie mus sušėpė.

Važiavom ilgai. Pagaliau prieš mus pasirodė kalnai, kuriems nebuvo galo. Privažiavom prie MONGOLIJOS pasienio sėnančią CHAKASIJOS AUTONOMINĘ RESPUBLIKĄ. Pažvelgėme į vieną pusę - kalnai, pažvelgėme į kitą pusę - dar didesni kalnai... Apgyvendino mus barakuose, po kelias šeimas viename kambaryje. Gyvenom kartu su Maryte Gečiūnaite ir Bružinsku. Visi apėjom utėlėmis, negalėdavom net miegoti naktimis. Teko dirbti įvairius darbus. Vyras buvo paskirtas kalviu, aš - jo padėjėja. Kirsdavome silosui tranšėjas. Šabar ir pati negaliu įsi-valėduoti, iš kur ten ėmėsi jėgų - juk duodavo tik pusę ke-

paliuko duonos dviem dienom, o dirbti reikėjo labai sunkiai .

Kartą pasišaukė mane kolūkio Ukvedys ir pasakė , kad reikės dirbti prie veršelių. Aš verkiau ir nenorėjau sutikti , nes pavasarį veršelius išveždavo į vasaros ganyklas už penkiolikos kilometrų . O tai reiškė atsiskirti nuo šeimos , nuo vaikų . Bet tas žmogus vis spyrė eiti, o aš gi - tremtinė , jokios valios neturiu. Viena tik kartočiau , kad niekad ne - dirbau prie veršelių ... O jis ir sako :

-Tavo gi,Repšiene ,vaikai maži , tau čia bus gerai...

Ir dabar ,po tiek metų ,aš miniu šį žmogų su didžiausia pagarba ir dėkingumu ,nes jo dėka mano vaikai užaugo , nenu - mirė badu. Mat,dirbdama prie veršelių , aš parsinešdavau namo po litrą lieso pieno , kurį suvalgydavo vaikai. Maistui kasdavome įvairias šaknis,virdavome jas - taip ir maitinomės . Kartą paprašiau kolūkio pirmišką parduoti man vos dešimtį kilogramų grūdų ,bet jis išrašė dešimtį kilogramų nuovalų . Ką gi,parsinešiau namo,maišiau su žolėmis ir kečiau duoną . Kiek turėjau geresnių rūbų ,viską išmainiau į maistą . Pas vietines moteris niekada negaudavom gero pieno . Jos ir už gerą drabužį duodavo tik pasukų .

Mūsų ir kity lietuvių vaikai lankė vietos pradinę mokyklą. Jiems teko prisikentėti ,nes vietiniai chakasų vaikai kitaip jų nė nevadindavo , kaip fašistais,banditais. Ateidavo vaikai iš mokyklos apdraskyti,sumušti.Mes abu su tėvu tylėdavom ir vaikams liepėme tylėti ,niekam nešokti į akis. Bet atsirado bent vienas lietuvis ,kuris nuėjo į mokyklą pas mokytoją ir pareiškė,kad jeigu jinais nesutvarkysianti chakasų vaikų ,tai mes,visi lietuviai , važiuosime į švietimo skyrių ar kur to - liau skystis. Tai labai padėjo. Daugiau mūšiškių vaikų , lietuvių,niekas nebeskriaudė .

Mes,tremtiniai , buvome valdžios priešinroje. Kiekvieną dieną reikėdavo eiti registruotis į komendantūrą. Vaikščioti buvo galima tik trijų kilometrų spinduliu. Bet ir esant tokioms sąlygoms,mes,lietuviai,tikėjomės, kad ateis šviesi diena,kad mes dar sugrįšim į gimtąjį kraštą.

Kartą,susidarė pulkelis moterų , kurios susitarė įkopti į kalną ,esantį priešais mūsų stovyklą , ir pažiūrėti , kas ten toliau, už tų kalnų ,gal matosi ir Lietuvos dangaus lopi - nėlis ... Bet koks mūsų nusivylimas buvo , kai , pasiekę to kalno viršūnę ,daugiau nieko nepamatėme , tik tolumoje dunksan

Čius dar didesnius kalnus.... Sugrįžusios į baraką, kelios moterys net apsirgo ir daugiau nebeatsikėlė. Mes supratome, jog ši kelionė į kalnus, jei būtų mus pastebėję kareiviai, taip pat ne vienai būtų kainavusi gyvybę.

Kai mūsų berniukai baigė keturias klases, norint toliau mokytis, reikėjo eiti į mokyklą, esančią už penkiolikos kilometrų nuo gyvenvietės. Kiek mes prašėme valdžią, kad leistų mums persikelti į miestelį, kur buvo septynmetė mokykla, bet mūsų prašymui visi buvo kurti. Taip ir vargo vaikai, kiekvieną dieną sukardami po penkiolika kilometrų ten ir atgal. Tik po septynerių metų persikėlėme į didesnę gyvenvietę, vadina - mą NOVOSTROIKA. Apsigyvenome Lenino gatvėje - ten gyveno vien lietuviai tremtiniai.

Kur mes begyvenom, visur mus klausė, už ką čia mus atitremė, bet mes nežinojom. To paklausėme karininkus. Jie atsakė, kad gal buvome banditai. Mums atsakius, kad ne, karininkai pareiškė:

-Tai jūsų tėvai buvo banditai!

Čia jau mano nervai neišlaikė - aš pradėjau juoktis: sunku įsivaizduoti aštuoniasdešimtmetį senuką, mažą vaikelį ar pusiau aklą bobutę - banditus!..

Man iš pradžių labai sunku būdavo susikalbėti su ūkio valdžija bei vietiniais gyventojais, nes nemokėjau rusiškai. Žinojau tik du žodžius: "ladno" ir "chorošo", su kuriais ir verčiausi - ką man sakydavo, aš tik jais atsakydavau.

Kur bedirbau, visur mane gyrė, net vietinėms moterims chakasėms statė pavysdžiu. Apdovanodavo garbės raštais, o vieną kartą gavau dovanų gabalą raudonos medžiagos suknelei.

1958 metais grįžome į Lietuvą. Namai išdraskyti, nieko neturim, atvažiuom tik su vienu lagaminu. Kolūkio valdyba leido apsigyventi savuose namuose - viename namo gale dar buvo galima gyventi, o kita jo pusė buvo paversta tvartu. Bet čia mes gyvenome neilgai. Kartą atėjo iš apylinkės vykdomojo komite - to darbuotojai ir pasakė:

-Kad per dvidešimt keturias valandas jūsų ir kojos nebūtų Lietuvoje!..

Išsigandom, nebežinom, ką daryti. Girdėjom, kad Latvijoje galima geriau užsidirbti, be to, ir Lietuva netoli. Vyras nuvyko į Latviją, susitarė, kad mus priims, bet kada mūsų šeima

tenai nusikraustė, pasirodė ,kad mums žadėtas butas atiduo - tas kitiems ,kad mums nebėra kur gyvena ,nors darbo rankų tame kolūkyje buvo didelis stygius. Aš ir mano vienas sūnus įsi - taisėme klojime , o vyras su kitu sūnum grįžo į Lietuvą , no - rėdami pasitarti su giminėmis , ką mums toliau daryti . Be - laukdama grįžtančių vyrų , aš jau pradėjau nerimauti . Pasigir - dęs ir vis artėjantis mašinos Gžesys mane dar labiau nugašdino Pagalvojau-gal vėl suimti atvažiuoja. Bet nerimauta be reika - lo-į klojimą įėjo vyras su nepažįstamu žmogumi. Pasirodo ,tas vyriškis gyvena Kazachstane. Jis davė savo adresą ir pasakė , kad mums taip pat geriausia važiuoti ten. Taip ir padarėme: nuvažiavom į Rygą , o iš ten - Į KAZACHSTANĄ , Į BŽESKURGANO MIESTĄ. Vyras su berniokais įsidarbino vario gamykloje , o aš slauge ligoninėje. Uždarbiai čia buvo geri .Tačiau mūsų pra - sities šešėliai persekiojo mus visur. Dirbant man ligoninėje, gimdymo skyriuje, vyr. sesuo kartą pareiškė , kad tokių ban - ditų ,kaip aš, negalima esą laikyti ligoninėje. Vyr. gydyto - jas į tai atsakė :

-Tokios vienos "banditės " aš nemainyčiau į dešimtį mūsų sanitarių...

Gyvenant Kazachstane, man dažnai ateidavo mintis - nieka - da nebegrįžti į Lietuvą ,nes,kai pirmą kartą vežė , nebuvo taip skaudu,kaip antrą kartą patiems išvažiuojant. Be to, pa - matėme,kad tėviškės kaip ir nėra , o dalis žmonių į mus žiū - ri atšiauriai . Buvo ir Bžeskurgane lietuvių , su kuriais su - sitikdavome, pakalbėdavome apie gimtinę - tuo viskas ir pa - sibaigdavo. Gal būtume ir po šiai dienai tenai gyvenę , bet sušlubavo vyro sveikta. Mat klimatas tenai kitoks. Vasarą ka - muodavo karščiai , kad nebūdavo kur pasidėti. Gydytojas , ap - žiūrėjęs vyrą,pasakė, kad jo silpna širdis , todėl reikia keisti klimatą. Ir štai po keturiolikos metų klajonių , 1962 metais, vėl grįžome į Lietuvą. Babar jau buvome turtingesni , prasigyvenę . Sūnūs nusipirko motociklus ,atsivežėme santau - pų ,pasistatėme namus. Vyras, kiek leido jėgos , dirbo kalvė - je, aš ėjau į laukininkystės brigadą. Mat, tų keturiolikos metų neįskaitė mums į darbo stažą ,todėl Lietuvoje į pensl - ją išėjau,turėdama šešiasdešimt penkis metus.

Babar,kai visa Lietuva šneka apie tremtinių bėdas ir var - gus,rodos, ir man atėmė pusę sveikatos , rodos, iš naujo pra - dėjo plėšyti jau apgijusią didžiulę žaizdą. Bėkingi mes vy -

riausybei, gavome kompensaciją už gyvulius, inventorių, padidino pensiją. Tik bijau vieno - kad niekada toks likimas nepasikartotų, kad niekada nebedundėtų traukiniai į nežinią, veždami tūkstančius gyvybių, išbarstydami mirusiųjų kaulus pakelėje ar amžino įšalo žemėje. Juk liko gulėti Chakasijos skamynuose vyro motina, kuri mirdama prašė nors žemės grumtelę užberti ant kapo, iš Lietuvos atvežtą. Beja, jos noro mes ir po šiai dienai dar neįvykdėme.

Pasakojo Kostė Lapienytė-Repšienė .

Užrašė Asta Petruševičiūtė, Utenos raj. Užpalių vidurinė mokykla 10 klasės mokinė .

1989.11.23

JUO MICKIŲS, GIM. 1904 METAIS,
GYV. UŽMOS RAS, UŽPALIŲ MIEŠTELIS,

A T S I R I N I M A I

1990 METAIS

Pokalbį į magnetofono juostą įrašė A. Adomaitis,
gyv. Vilniaje.

Kai mane sušaukė 1948 m., nuvežė UTKOH. Ten nieko ne-
klasifikavo, išvarė ant laiptų, ant skersvėžio ir išleikė
dvi paras. Kai pradėjo tardyti, išsivalijo visokią, kal-
tinimą, kad piešinėje vokiečiams dirbęs, buvęs vokie-
čių Eivalgyboje - visokią nesąmoniją. Aš nieko neprisipa-
žinau. Tada - kai P. Ramoškių areštavo, tą, kuris aš,
už tilto gyvena. Trumpai, pasiūlė irgi tuo pačiu kal-
tino. O buvo taip. Kai rusai nuo vokiečių bėgo, mes
išėjome iš bažnyčios - aikštėje stovi Benikas ir vyrą pal-
mas Benikas sako: "Gal pasakytumėt Ramoškiui, kad atei-
t, Staben". "Gerai, - sako, - pasakysiu". Mes nėjome
gatvė, o tiesiai takais, mes kas kieno, gal kiti užsis
sklepan, restorane. Įėjome pas Ramoškių. Jis sėdi, sako:
"Liepė ateit Benikas". Apsisukę ir einam. "Palaukit, -
sako Ramoškis, - aš uždavilkeiu švarkelį". Mes užeikėm.
Išėjome ir einam Kronaičės gatvėle palengva, pasilisdami.
Baigiant eiti iš gatvės, ateina priešais Balaitis, kar-
tuzavo pas Čeponį, ir Ilgarūbis su šautuvais. Sako:
"Ramoškis areštuotas". Jį nivarė. Mes kartu nebėjome.
Reizme gi Ramoškionė liudijo, kad "visi buvo su šautu-
vais", o aš buvęs su trumpa... "Teistojas sako: "Tai -
gi, teigi, su šautuvu" O kada įėjo Ramoškis, jis liu-
dijo, kad visi buvo su vokiškais šautuvais

ALOYZAS ADOMAITIS: -Kuo buvo Ramoškis, kad jį sušaukė?
JURAS MIŠKINIS. - Tur būt pirmininku skaitėsi, prievolių
atidavimą, pristatymą ragino. Gal viršininku skaitėsi...
Mūsų teisme atskaitė 25 metus

ALOYZAS ADOMAITIS. O kas tardė?

JURAS MIŠKINIS. Iš pradžių Rydelis Inčičius, vėliau -
Borochevas. Inčičius pradėjo mane tardyti už atliagą, išplė -
sė sągas. Aš stojau su taip, susispaudamas sėrodę. Jis
kažką, matyt, pagalvojęs ir kad bėgo pro duris...
Jausi ateina šeliese. Vieni iš priekio, kiti už už -

patalio, o Kubišeritka, Puzpatis tas Sydeliai sako: "Kad
tave bātą matvėrs, tai toje vietoje tik šlapia bāt, likę...
"Džiaukis, kad išbėgai!" Puzpatis, matyt, buvo vyras -
sias tardytojas. Kada tardyti pašėn Šorochovas, stambus šy -
das, didelis, gi Inšolus - mažasis. Nuo to tardė jam vi -
są laiką Šorochovas.

ALYBAS ADONAITIS. Be rusokio, 1940 m. kaip komunistai
kas daugiam ūia Uėpaliuose pasiūlymėje?

Jonas Mikinis. Bavo Satarėdinas Kamelis. Iš Galinų lais -
vamiai švironai nepristojo visai, Garankštis buvo kon -
jeanimo sekretorius, Šlapių, Skirokus / partijos sekretorius /.
ALYBAS ADONAITIS. Skiroką, rėdos, mažovė?

JONAS MIKINIS. Bavo taip vos tik prasidėjo karas. Satarė -
dinas Tranas, Gaišišų Kaitka ir Skirokus buvo atvesti Gi -
piškio pirtelėn ir uėdaryti. Ten jis išbuvo gal dvi paras
IŠ UMEROS UėPALIUS atvažiavo mašina ir mažovė Galinų, Ueo -
novičišką, Kalcynų Juškrioką ir Šemaitį iš Pasovėlio / Jis
buvo studentas medikas, atvažiavęs pas Batiškį Gaidį sve -
dinos, mažovė bėgantį / . Kaip ir atsikerdijant už situos
tris, buvo suėdaryti uėdarytieji Gipiškio pirtelėje. Joms
suėdė Krasnickas ir Iankošinas A.

Iš savo vaikystės prisimenu, kad šis trijų komunistų
suėdijimas buvo kolektyvinis miestelio partizanų sprendi -
mas.

Po teismo dar da mėnesius keturiose išbuvo UŠROJA.
Tai nuo Salako Balaišis, Antaleptės mokytojas ir vie -
nos uteniškis. VILMIJUS mas uėdarė lyg į mirtininkų kamorą,
kaip nuteistas po 25 metus. "Dvidešimtpenkiniai" daš -
blausiai buvo laikomi rūsyje. Vieną kartą išleido pasi -
vaikėtioti. Uėgirda Trumpalių Socialio balsą ir pietu -
ko galu ant plytos rašas: "Mašiai, atsilepk". Pašatė
prišūrėtoja, ruskė uėdarė karcerio, bet vis tik nosodino,
o karceriye bloga, šlapia. Prišūrėtojas daugiausia buvo
ruškės, moters. Matydavom dar vaikėtojojant prišūrėtoją
Karlinską iš Usmėrgės. Vadindavom kortiną. Iš karto, kai
tik uėėjo ruėnai, dar kolias savaites, sakydavo, jis kar -
davęs, bet tuo metu nebebuvo tos riekos, kur kardavo, tik
kilpos.

Po dviejų savaišių mas išvarė etapan. Išvėšė MANKVON.

Buvęs eilinis : de Valentinovičiai , Pieno centras vyr-
būntoriai Liskovičius , Kovelėlis ir kiti. Pagal kažko -
kias lempas vyras šinoje , kur siena Lietuvos siena Fri -
valiavos Ją.. atsisveikina su Lietuva...

ALYKAS ADOMAITIS . Kaip atsisveikint ? - taria pa -
stebėjęs , kai Jonas tyli . Išgirdęs pašnibėdomis tariančius
šūkius : "Šudiev , Tėvyne..." Kalba nutrūko . Iš kelių
riedėjo adaras . Nam pasidarė nepatogi . Jaučiamasi kaltas .
Šviesi priešastini pakartotinio smūdžių valandų pergyve -
nimo ..Kaip kažką Joną pašinojam sau pat savo vaikys -
tės . Jis buvo ypatingai santarvas , kantrus . Stipriai
vyras miestelyje , o gal ir didesnėje apylinkėje . Viduti -
nio ūgio , bet kietas kaip plienas - Lietuvos , Baalos ,
sabrondos nepriklausomybės metais .

" Šudiev , Tėvyne , mūsų miela .

Tavo nebematysiu tu būk laimingai ! "

Kalbėjo vyras , su vaikais , vienas garbiai , kitas ty -
liai... Iš pačių širdies gelmių ... Pasiliko skausmas vi -
som gyvenimui ...

Po kiek laiko Jonas vėl pasuko į priekį .

JONAS MIŠKINIS . Kai prasėjo , pamatė , kad esame visi
jaudi . Dugino labai . Kai pradėjo traukti , atidarė
viena viena ventiliatorių . Vėliau buvo patikrinamas ..
Savoje visus kalinius vieną vagone pasėd , sugrūdo ..
Kareiviai turi tokias kuleles , panašias , kaip moterys
turėdavo eidams sukti , ir dėjo vagone sienas , grindis .
Vieną tikrina , ar nėra įsėdusių . Jei kuris kalinys ne -
spėjo pasitraukti , kaliniai kulo beria .

Vėliau garvežys lyg ir sulėtino greitį , ir išgirdo -
ne - suaps tik loja , loja , loja... Gal už puse tik va -
landos atidarė vagonus . Mūsų eilė pradėjo švarinti...
išvarinėti... Tuoj prie durų stovi kareiviai su šautu -
vais ir durtavais , kitas su automatu , o trečias atki -
dys negana ir su šautu . Viena tokia kareivių eilė . Iš
kitos pusės - kita tokia pat kareivių eilė , o per vi -
durių veža mus . Kas nepėjo , tam tuoj su muše ... Na -
varė tarp trijų , keturių , namų , suklydė visus ant sienos -
so , ant kelių ... Ne tik kad ant kelių , sėdėdavo taip pat

turi pietu saiegu . Jei nesiekia - tuoju spiria . . . Klip-
telojam gal pusantros valandos , gal ir daugiau . Po to
atvaiziuvo medines , "šioraaja verona " vadinamos . Jose
yra atitvarta vieta "konvojui " , galdinės grotelės . .
Kalinių kiekvienon saugado po trisdesimt . . . Netelpa , pas
daugeliu maizikai , tai karaliviai spardo kojoms , grada .
Kaliniai lipa vienas ant kito . Pradėjo ušdarineti grotė -
les , metalines duris . Kaušidaro Vėl spardo kojoms ,
grada . Kai pagaliau ušdarė duris - visi kaip silksės kas -
koje . Viršuje vis tik atidarė ventilatoriaus langeli .
Vešė turbūt pustručios valandos . Kas šino , kasė . Kad
vešė gal aplink KASKVĄ , nes tiesiai turėjo bit hoteli .
Kai nurodė , sustojo . Visi , kas galėjo , pradėjo daušyti
sienas , kad atidarytų . Atbėgo "konvojus " ir sako : " Ne -
daušykite , neplėskite , tuoju atrodė raktas , išleisiu " .
Kai atidarė duris , įleido oro , liko tik grotės .

Ten , KRASNOJ FREKSIJ , vietas buvo ušbe taip grieš -
tai . Kaliniai po tris šones eilėje , kas stovi , kas sė -
di . Visus tikrina , krato ir varo į kameras . Pribėgo oi -
lė ir masonai . Išrongia , beveik masgai - iki baltinų -
lėpila iš maizelio visų : dšiuvesius ir kas ką turi .
Kas patikrina , susidaro viena glėbia ir oini kitan kam -
barin apsirongti . Atskaitė masų trylika ir masarė , ne -
masonai , ketvirtas ar penktas makštas . Vienos kameros su -
varė masų trylika , oetina trylika , voliebių karbainų
/vienos buvo majoras / - trylika ir " blatniokai " trylika
Atėjo naktis . Visi išvargę sagalė . Vienas vagis perplovė
Balaišio maizę . Balaišis kaip tvėrė jį . . . Pradėjo masgt .
Pribėgo daugiau vagių ir maizikių mas masų - ir pradėjom
vagus sluot . Aš atsistojejam prie durų langelio . Pribėgo
vienas - masviedėliai . Pribėgo jų atmanas , - griebiai
uš krūtinės , po to koja - trilinkas nuriedėjo . . . Ir
daugiau nė vienas nebesiartino . Mas sakti sargybą . . . O
maizikiui sluoja , lupa . Oetiniai sėdi ant viršutinių
masų ir tik draba jų rankos . Sako : " Jei mas būtume
matę , kad nepriveikiat , būtume juos sutvartę kitaip .
suviskai . Mas kitaip masen " . Paskojo , Novosibirske
juos užpuolė . . . Stambas vyras . . . Vieną į kitą trankia -
ir vietas .

ALONAS ADOMAITIS . Iš kur jūs mokėjot mas "blatniokai " -
jų " gintis ?

JURAS MIŠKINIS. Utenoje buvo sugrįžusių iš lagerio patveisiniai. Iš BIRŠŲ keturi, tarp jų Jakštas iš Vy - žuonų, mūsų Valginto brolis - jis pasakojo apie lagerius ir "blatnaocius". Jis buvo maitestas po 10 metų. Pasakiai pridėjo iki 25.

ALOJAS ADOMAITIS. Kiek žinau, visi kaliniai jų bi - jedavo ?

JURAS MIŠKINIS. Šes tada buvome stiprus, nemalinti. Balašis smagus vyras, da Valentinasvičiai, Linkevičius, Knapėckas iš Ukmergės, Karininkas Sakalya ir kiti. Buvome ne gėsti. "Blatnieji", žinoma, labai savotiš - ki Jakštas pasakojo, kaip kalėjime sutvarkė, susalė - no vieną tokį, tai tas, nebeturėdamas ką daryti, pri - šoko prie lango, išdėlė stiklą ir jo gabalais brūšt, brūšt persipjovė per save rankas, po to mialpo. Kai pranešė priešdarotojai, tas, ištempdamas jį iš kameros, pasakęs: "Berinks jo velniai, nestips" ... Vėliau kitame lageryje aš pats mačiau. Vienas buvęs laukus kalinys, jaunas vyras Krinškovas susigriebė su vienu "blatnija" seniu, gal apie 60 metų. Senis be nieko mialpo. Kai atsipavė, sakė: "Jei aš jį būčiau užm - ūgs, būčiau nemialpęs" Tonis žmonės ... Po to juos iš mūsų kameros išdėlė iš išdėlė. Per pasivaikšiojimą girdėjo mūsų kalbą, kaip "blatnieji" pradė priešdar - tų jį kameros įleisti ką nors iš mūsų. Gal ne tie "blat - nieji", o kiti. Žinojo, kad są tą turin, norėjo ap - vogti. Priešdarotojas nesutiko.

ALOJAS ADOMAITIS. O kaip vokiečiai mesikio ?

JURAS MIŠKINIS. Jie tuoj palindo po naraus. Visi taip malinti, visi tykūs ... Būdavo, kad duodi lašinių ga - balius - baidiai patenkinti. Majorui davina vieną kar - tą, kitą kartą - pagatavas ant rankų nešioti. Mūsų - kiai duodavo. Paduoda majorui, o tas visiemis padalinė... Greit pradėjo kai kuriuos mūsų samkinti iš kameros, por - kaiti į kitas kameras. O kitą savaitę išvežė KULIK - ŠVAL. Išlaipino stotyje. Mūsų kalbomis suvedė prie VOLGOS. Ten išbuvo gal dvi savaites. Kalinų buvo baidiai daug. Mūsų kalbų nebuvo. Susidraugavome su vienu vokie - čių karininku. Jis bėgęs iš nelaisvės ir pagavę prie vokiečių sienos. Valgyt duodavo visiemis, bet keturiems žmonėms tik vieną šaukštą. Davina gabaliuką lašinių,

vienam rusai, tas darē man šakstā. Turējam savā. Tāpat šakstas geležinis - negalims turēt, pamatē - atēst. Po kiek laimo sadarē labai didelį ošeloną, kailiadešint vagoną. Davē ošoninā bandedā ir iđvešē. Šaulē sviētē. Vešē šivarēn, bet kiti sakē, kad ne VAKUŠKUS. Vešē sto- lipinānuos vagonos. Prie SVERĢLOVSKO, prie URALO KAL- NŪ sastojē, atkabine, rodos, kad keturis - penkis va- gons ir palike, o visā ošelonas iđvaliavo šys ant bēgiā, pastuzēdo, pastuzēdo ir vėl mes stovin, ketvirtoj dienoj šsonēs pradējo rēkt: "Dukit vandens". Šme- ainē bandedā sutrapējo, troškins. Karvojai prileido iđ garvešio rudo su alyva vandens, - kas gļ jį garē! Kū- dys, alyva / daugiam niekē /. Tada atnešē kibirā ledā, padavē. Vieni šialpē, kiti - ne. Vagonos iđbavos sup- tyinas paras. Pradējo visi šakst, košēl niošar neve- ša. Pasirodē, buvo per didelis ošelonas. Da garvešiai tokio ošelona per kalnus negali pavešt, todėl atkabino. Kiti sako: "Tai šakdykit!" Gal oštantā dienoj oštōjo garvešys. Kad mes prisikabino, tai pernekt pasiekēn TAIŠTŲ. Pustredio oštantādio kilometrā! Per URALO KALNUS kai vašiavos, telefono stulpai atrodē tankiai kaip štai tvora! Taip lēšē, kad, sakēn, užmas visas... Tik pavirsta ant šono vagonai! Gal apie 10 val. jau buvo TAIŠTŲ. TAIŠTŲ tuo j varē pirtin. Tada vandens iki valiai atsigerēn. Buvo atširdē ir utēliā. Davē balandos ir avišlinēs košēs. O šsoniā daugybē. Buvo ir latviā, ir estā. Mes visi susirinkos. Šūjos vienam barakos ir namāi, kad niekas neįeitiā, daris užsiau - kon viela. Naktj plēdēsi, bet vis tik neįējo. Kalnas pasakē, kad yra šydalkaitē, kuri j Lening šovē. Visi listuviai ējos šūrēt. Ji buvo feldērē. Šakalie šman - dēsi, kad jus pō kritimo skanda. Valentinaevičius - koopljs dusina. Duodavo ropeliā. Aš narējam šakstis, kad pilvā skanda, bet pasišūrējas j jā mo galvos iki kojā ir iđējas. Labai panaši j Dubelienā.

ALOYŠAS ADOMAITIS. Ar is tikrā jā ta pati?

JONAS MIŠKINIS. Visi sakē, kad ta pati. Vaindēio - davo laisva, turējo kabinatā. Po keliū parā, mes iđvešē oštunioadešint šaklas kilometras už TAIŠTŲ, niškas Ten lageris buvo net neviesai kaip roikia optvar - tas. Vielā, buvo penkios cilēs, o lentā nebuvo. Tik

staiga pamatėn - pradėjo bėgti atgaliai šūria - prie
 vienią tvoros artėja meška. Baga užkabinė vienią, trūkte-
 li ir klusno ... Dzin... Ir nutraukia. Po to kitą vienią -
 tūpt! .. Vėl svimbis. Sargybinis pamatęs paleido iš
 kulkešvaidžio ... Burūko kaip mat raista, tik uždalkėjo
 raistas ... "Ašėjo meška kalinią paleist .." - sakė.

Aštuoniadešimt šeštose kilometre nebuvo vandens.
 Vandeni prižiūrėtojai veždavo kažkur iš upelio, didelius
 daubilius. Kai atveža, visi ištroškę, kas su blėkinė -
 le puola, kas sėdja burnon pila vandeni, o šitie lenda
 per galvas, kur paguola, mokoja, mada, neprileidžia prie
 vandens ... Ištroškę vis tiek ir sušoni puola. Gal po
 trijų savaišių latviškai pradėjo prašyt: "Leidkit mums,
 mes iškeisim šulinį?" Iškasė šulinį - didelę daubę,
 vandens buvo pakankamai ...

Ten išbuvo gal tris mėnesius. Maitino labai alogai.
 Duonos po penkis šistas gramų davė, bet va šitaip su-
 spaudė ir teka smaka. Šuvis laibutė, ilga, apie nugar-
 kamį, po plėvelę - mizuolytė. Iš pradžių nevalgyda-
 va, po to mizuodavo nugarą, palikdama po plėve
 kirmėles, o paukai - su visom kirmėlėm..

Varydavo mūsas atnešti maiką... Kai kas kokią šo -
 lę nutvardavo, kai kokią šolę .. Beturėjau ir kas ap-
 sient. Mase vailokiniai prakiarė, be to, pavasarį šia -
 pia .negalima vieną batų patempt. Varydavo už šobių ar
 septynių kilometrų ardyt basko, kurio rąstus reikėdavo
 šia nešt. Šių brigadininkas buvo įdomus senis, ukrai -
 nietis. Savo brigadą labai užstodavo, melkodavo, kad
 visi invalidai, ubagai, neturi kas apsient, nėra kam
 eiti rąstų nešti ... O kai mas jo viršūninkai nusienka,
 už nugaros išdarinėja grimasas, vaiponi, šaiponi -
 visioms linkena. Benuoiojant rąstus, trys kaliniai pa -
 kaliniai mirė. Tada rąstams vežt atvarė mašinią. Leidavo
 savanorius mūsken maiką kirsti, o kartą išėjo trys ka -
 pitonai: Japonijojej sągė Šekovas, rusas, vokietis
 ir kinas. Išėjo ir nebegrįšo Kanvojų viršūninkas dar
 juos masivijo, bet ir tai nebegrįšo. Mat, su kirviais
 išėjo .. Rusas Šekovas sakydavo, kad jam Sibiro šū -
 nomas kaip penki pirštai. Penktą kartą sągė iš lėktuvo
 išmestas ... Kaip šnipas baigęs mokyklas. Po to mas

vienas ilgtrūdo etapas, KALŠTAN-ČIURŲN. ČIURŲN- miestelis .
 Ten vienas apvilko ir pradėjo varyt darbus prie ČIURŲN
 UPES šonės kasti , o nauklige kalis šonės , tame tarpe
 ir mane , - kopūstų pjaustyti . Kabilai dideli , dviejų
 metrų su viršum aukščio , o platumo - kaip per visą kas -
 barį . Šinona , ten jam kur kas geriau . Išsidavęs rėsin
 ir kašerga išsitrukdavęs garnizone morkų . Prie vieno gru -
 pės tik ką iš kalėjimo atvarė KARŠTANČIURŲN bankininką . Su -
 bloges , nežino nei kaip morkų susikūsti . Ar jam nuriktu ,
 kopūsto koją išpjaustau , padavau . Jis kopūstus pjausto -
 poilsio netvoka paimt į rankas . Bavo ar ne atstovai ir
 bene da mėnesius pjaustėm . Privalo kopūstų kojų , val -
 vių , morkų . O rūgys , kur gal kaip iki Babilonio ?
 Viduria mašinos eidavo , o iš šonų - arūnai - visas
 garnizone ir kalinių maistas . Tuos da mėnesius buvo
 nebūlogai . Po kiek laiko bankininką pašė reikėm . Būdamo ,
 kada mane pasėto šonoje , apsikabina , kalioja , atiduo -
 da duoną , sako : " Tu mane nuo mirties išgelbėjai , jei
 daugiau nebūvęs , būčiau numiręs , jei tu sąraš morkon
 ir kopūstais būtam nelikobęs ... " Neakimiršo šmogus . Kad
 jį pašė reikėm , mas pradėjo varinėti kalną rasti ,
 vagonų iškraidinėti . Kartą krovėm bulves . Išidėjus
 tris bulves į kišenę . Bulvę graūdavęs kaip obuolį . Ki -
 tą kartą užtryniai tris bulves arklio pėdon . Bet pa -
 matė iš bokštelio .? Ką tu ten dirbi ? " - Šaukia iš
 bokštelio - " Tik šia , arūnai , oik už "sąprethos " -
 -"Veisnia + " - gaku . "Sody : " Mane pasodino , sako : -
 -"Nauzista ! " Darbo zona buvo atverta tik višon . Už
 "sąprethos " varė , kad galėtų nuėmt . Prie jos per
 tris metrus negalima buvo artintis . Pažadė " kompo -
 bitą " - maistą tvarkančią viršininką . Sako : " Va šitą
 sągavon vagiant " Mane truputį pėbarė , sako , pasodinau ,
 bet vis tik nesodino , neutrėšė šmogelis . Rytojais
 dieną iš arklio pėdon išsikasiai bulves : viena didelė ,
 kitos dvi mažos *svėdės* . Iš pradžių pasidėjau , žir malkas
 pjaustėm . Karvon užgij , buvo šalta . Vėliai pasikėpė .
 Pamašim - atvėina korvojų viršininkas ir kompartas .
 Galvojam - pjamiai mane pasėdė . Išsitrukdėm iš upies
 užsikidėm už juosmens ir oim išvietėm . Tolomai buvo .

Kačjgs iāsitrakiam vienā , kitā , trešā , sugraūšiam
 iāviētōje ir grīšam prie ūgates .Kartu su vienu rusa jā
 karešam .Mēs vis kaip ir gi šilta,šilta .Pašūriā / ant
 pilve viena pašē didelē kaip kiaušinis , kita mašōnē ,
 trešā irgi nedidelē .Visos prikiaro ir ušpūliaro .
 Paš gydytojā bijojam eiti .Kat,dar mašjokas . Vis tik po
 kailā diemā mašjam . Gydytojas bavo amānas , Tychono -
 vas , geras šņogas šieso neklausē . Ušpūlē kēnais
 tai miltelais ir uškūjavo . Šūgijo , net konuriam ,
 tik iki šiol sandai liko .

Vagon, iākarsdinēti tekdavo tik kartais šaij va -
 rydavo kēls, kasti ,šōnās kasti , o konvojai - bāisai
 ūjauris ,gal tēdēl , kad iē mēšā pabāgo : tik šūdā ,
 šūdā ,puola.Da prišūdarētojai nešūdāvosi kalēs ,
 kad tik truputj - ir šaria . Kai mēs atvešē , iāronē
 mašjai ir kratē . Rankomis drabašij, aišles iātrynē .
 Viens latviāso turēta aišlēj adeta .Konvojus , trinda -
 mas aišlā , iāidart , tai mašē rānos ir kojos sparē .
 Latviākas ,pašigriešas rābas ,iāšōgo šōnos . Iāšūvijo
 ir toliam sparē kojos, mašē abies rānos kaip pašā -
 tēs . Antrā diemā , kad šia atvešē , iāvarē mēs šōnās
 kasti . Hūkšalne , susikabinj rānkoms , " područki "
 ūjos . Vienas lietavis maš šūdā , pašleido , paš -
 leidē bāt , rāstolis susiristi . .Tai sistabē kolonā ,
 iāšōpē j; šōnam ir kalēs bāt, bāt par šōmas ...
 Vyses 26 metā . Trešioje dienoje iāvešē ligoninās . Ne -
 bēnāšiam daugiam .Nēgrīšē , gal širē Kai iāvarē šōnā
 kasti, vienas stambus rūsas , sušinojēs , kad ne lie -
 tuvis , šnē visaij prie mašas kib. Tai ne taip kasa ,
 tai ne šōks, šōks . Neištvāriam . Uššinojam ir šūmas -
 šij kastuvā pašleida j galvā .Uš mašas dirto dzūkalis .
 Kas matvārē uš maš kastuvo koto ir tas rūsai kļuvo
 tik pašā lido gyvas

ALONAS ABRAMIS. Jis buvo kalinyas ?

JONAS MIŠKINIS. Kalinyas .

ALONAS ABRAMIS O uš tai at nebūtā, tokā aukontē -
 ti ?

JONAS MIŠKINIS Ne.Jis ir neisikūntē ,bet joi ir
 ak,šūsi-nioko . Uššūino atveja - paškos pašos kar -
 curis . Rytojam diemā iāvarē medžij maš. Pa abuo -

niolika žmonių visą medį ant peilį nešdavom. O medis storas, va šitaip, kaip glėbys. Tas rusas ne taip patiko petį, po mediu šotant medį, skaičiuodavom: trys, dva... "Kaip krito medis, rusai sulaužė visą vieną pusę ranką, šonkaulis ir koją. Vakar aš vos neušmašiau... Šiandien be manęs. Po to barakė susiginėję da blatiniai dėl balandos. Aš sakau: "Ką čia jūs dėl balandos ir įėjai kaip ir viduria tarp jų. Tai vienas iš aš manęs peilia kitam pilvam ir nubėgo vachto atidavė peilį. Šitas irgi nubėgo susiėmęs. Po kelių dienų mirė. Gal gangrenavo. Tuo metu ir aš buvau visiškai nusiviręs. Negaudavom siuntinių visai. Galima buvo per netus rašyti da laiškus, bet mano laišką nesuo negaudavo. Manau, kad čia, UŠPALIUS, greičiau sial gal šilovas suveikdavo su pašto viršūninku. Kas tada Ušpaliuos buvo pašto viršūninku, nežinau. Vėliau Jasiulionis, su kuriuo kartu dirbom, įrašė mano adresą į laišką savo broliui prie Jūšintų, netoli Tuikienio. Jo brolis perdavė mano adresą ceteriai. Ji siuntė siuntinius, bet šie grįždavo atgal. Mano adresas buvo: "Krasnojarskij kraj, Irkutskaja oblast, Taidetskij rajon, Stancija Čična 05", o kai man sesio siuntinėje siuntinias, šite skaičius "05" nebuvo, todėl siuntinių negaudavom. Jie grįždavo atgal. Tada aš visiškai prisivariau. Karu šie nebepaveikdavo. Pareit mano keli kilometrai... Taip antros kilometre... nebepaėjai.

ALOYŠAS ADOMAITIS. Jono balsas visai nutilo. Manau, kad jis iš mano tuos laikus pergyvena. Buvo neįmanu ir man. Pagalvojom: ar bereikia liesti sesuos Žaidas?... Vis tik turėt reikia. Reikia, kad visi žinotų...

Išgirdat vėl silpną šnebėdėnį: "Būkiau kepurę šonėn... ir gana ryštingai: "Šaukit!.. " Ir vėl pašnebėdėnė: "Pridėjai dar kalinių "kurvos"... Čia vėl pasakojimas nutrūko... Tylėjom... Ką aš galėjam sąstyti... Buvo aiškiai tik viena: visa tai negali dingti. Šalia buvusios didžiulės kandies turi pras-ny ir ši namja per skruostą riedanti akara...

JONAS MIKINIS. Stovėre mano už pažabūjų Selegiazovas - baltarusėlis, III k. studentas, buvusiasis pedagogas ir Kristupas - ukrainietis, IV k. studentas, teisininkas, ir parvežė mano. Rytojais dieną dar varė darbas. Sėdės žonas ant platformos, visi glaudžiai vienas prie kito susispaudę. Šalia manęs dirbo rusėlis, tylias žmogus. Jis mėtė žemes, o aš ranką traukiau, ir je kastuvus partir - to išilgai man ryškėti... Oda išsiūlojo, kraujas pasruvo, bet nebėgo Leningradietis brigadininkas Galickij situ suspaudė pirštą ir apribo. Jis pastebėjo, kad mano veidas užlymėlis plėmėlis nuėjo... Nėra. Tada aptonsta, sa - so, žmogai protas. "Man tada norėjos duotis ant bėgių pėrotais ir viskas. Brigadininkas nebaleido dirbti. Sa - ko: "Sėkis, Jonai, pataubėsimė, kaip laisvėj gyvenon..."

ALOYZAS ADOMAITIS. Čia vėl pasakojuos nutruko...

Jonas pariso ant rankos, delnešs pridengė kaklą ir akis.

JONAS MIKINIS Brigadininkas išrašė į UP / Invalidų brigada / Nebesimantė ir komisijon. Komisijos daktaras taip tikrinavo: - jeiga sąlyga šilamyje ramėnis, - į darbą, jei nebe- į UP. Manęs nebetikrino... Sekmėnį dieną nebevarė darbas. Uris savaites pragulėjau su Jasiulioniu. Jasiulionis buvo teisėtas 10 metų už tai, kad je maitinan atėjo stribel, partizanai juos apsaugo ir sušardė... Mūsų darbas buvo tvarkyt, laimot baraką. Ant nary nebave nei ką pasiklot, nei kas užsiklot. Kūrenon pečiū. "Davo ge - ra. Kite barako brigadininkas buvo žora. Nešinas, kas jam antėsi... Turbat jam kažkas apie mano pasakojo. Sidmos teritorija, aš pats išgirdau apie save: "Vot latėis, neboina galovų lošot". Dažnai vienas - ir lietuvisas, ir oetus latvišais veidavo. Tas "neboisias", manau, žorai labai patiko, jį veikė. Atneša jis man katilėliuką valgyti. Jam kiti atnešdavo. Jis pats pasiimti neidavo... Mes valgom su Jasiulioniu. Kitą kartą pasate mane soneje ir sa - ko: "Bacia, ja tebia liubiu, chorobij čelovek". Pa - sate mane valgykloje, pasisėmė. Rikteli virėjai: "Pe - var, ste a vas chorebevo jest? Davajte siude!" Tas moment atneša orlabos, košės šukas kaip vijarkas. Mes abu valgom assicėdę. Sines abu per soną ir girėlia: "Daverne i etot tasej Se kak žora"... Aukščiam žorą pa - šinas tik kaip "nevolajka" brigadininką. Pasirodo,

Jis buvo kažkokios bandos vadas, "biatnickas", pen-
kioliktus metus lageryje. Po to nekilgo gaven pirmą
siuntinį. Darė balių. Visi susėdęs. Jasiulionis išvi-
rė kompto. Pasikvietė ir šoną. Šoną "Nevalniką" bri-
gadininkas buvo Vilniaus konservatorijoje mokėjęs uk-
rainietis. Paliešikas. Su lietuviais labai sugyveno,
užjauzdavo.

ALOJAS ADOMAITIS Ką reiškia "Nevalnikai".

JONAS MIŠKINIS. Nevalnykai visi, kurie nebepasina, ma-
silpę. Jų darbai - pašauti baraką, vandens atnešt, pa-
kūrent ir pen. Šoną, brigadininkas Paliešikas, o kito
barako - šoną, kuris mano kaip ir įsimylėjo. Kartą pare-
dė virėjai: "Vidiš starika, evo korai! Šeši nebūdė
karvit! - sugriešė tik dantinis. Virėjai klausydavo
Prie langelio nuoini - košės vienas, kitas pokšt, pokšt...
Šoros būta kaip ir karaliumas. Man jis pasakė: "Jeigu
kas paprašys siuntinio, tai pasakyk man". Kiekien būta -
vo siuntinius ištraukia benešant, atina, vagia, o maugo
niekas neišėtė ir neprabė niekas... Šoros bijodavo.
Jis pats nieko nedarydavo. Įskydavo kitiems. Įsakys:
"Va šitą papjauk!" - ir papjaudavo. Po kiek laiko mano
išrašė ir užrašė prie darbo "mokraja vyženka". Tai
baisus darbas. Prie geležinkelio kasdavo tokius šulinius
iki vandens. Būdavo padarytos lentos. Gilius stovintie
meta šemes ant jų, o nuo jų, kitas į viršų - iki šonės.
Taip iki vandens. Kai vandus duobėj - šuliny susąla,
jį kerta ir vėl kasa. Nešinau, kas tie šuliniai būdė -
vo reikalingi. Geležinkelis šjo per paveršnius, gal
kad geležinkelis nesėstų, gal vandeniui nuileist. Buvo
prie šio darbo, inžinierius kalinyse Sagribelnevas. Labai
sąžangtė lietuvių. Kad tik koks sunkonis darbas - siųs -
davo lietuvius. Jis norėjo ir mano prie šio darbo paimti,
bet brigadininkas Malsiagovas nedavė. Malsiagovas nusiuo -
tė pas gydytoją Karapatijoną, aršoną, šis ir pasakė, kad
negali leisti, kad negali leisti, kad serga ir mano gy-
do. Karapatijonas buvo baigęs aukštąjį mokslą, jėzas,
bet sumanus. Vienas rusai suplojo plaštaką kūju ant priekalo
Sugydė per 6 mėnesius. Galėjo pirštus judinti. Brigadi-
ninkas Malsiagovas, azerbaidžianietis, mane labai palai -
kė. Buvo teistas atvauciuose metams. Susimadė su draugais

ir da nušovė . Dabar baigė sėdėti . Būdavo , atneša kešė ir duoda man . Balaišys Mykolas dirbo prie "mokraja vy - jenka " . Susirgo . Jį išvežė ligoninėn , o mane vėliau atpaus . Nebesusitikau .

Vieną kartą šlaviam baraką , rodau machorkės ir 25 rb . Atėina Kazachas Karabajevas ir kažkas kitas . Apsi - dairo ir ruošiasi išeiti . Aš jiems sakau : " Ko jūs no - rėjote š " " Št , - sako , - šia machorkės buvo " - " Ar tikrai machorkės ? " - klausiu . - " Buvo ir 25 rb " Atidaviam aš jiems viską . Išėjo . Paskui dėlovykioj kažkas ruselis išsitarė : " Daras senis , atidavė dvidešimt pen - kis rublius " Išgirdęs tai Karabajevas šoko jį bart ir malkint . Karabajevas , mat , buvo vokiečių balaišvis . Kame dirbo prie linų pakrovimo , kai lietuviai v kiedians prievoles veždavo . Pasakojo , kiek visko gaudavo iš linus atvežusių žmonių , manešdavo ir sonejo pasilikusiems . Sako , " Jūs nežinot , kokie ten žmonės ! Jeigu kas ką rau - da , niekas neima , o bašajon manėša " Labai jis buvo už lietuvius , kaip ir kitas brigadininkas Arsamachovas . Kartą nebuvo vandens , neušvirinus , kažkas kažką tai pasakė , tai kad užriko : " Malčiat ! " Jei neušvirė , tai šino , jūs geriau nepadarysit ! " Kartą vienam leite - nastui sodinos bulves . Šemės nemažai , o bulvių trūksta . Sakau : reikia skaldyti . Tai jis išsilensė , kas kaip , ar tikrai šina , kad galima skaldyti . Aš jam užtikri - nai . Davė kelis kalnais , kad pamokyčiau , kaip reikia pjamstyti . Atėjo pulkininkas . Jam sako : " Va , agrons - mai - visą šeną apsodinau " . Konvojai čiono j buvo baisūs . Buvau jau stipresnis . Brigadininkas pasiuntė mane su ka - aiğu JUŠKA " gasačiark , " dėiovinti . " Gasačiarkos " ve - dindavon beržines kaladėles - malkas . Jas naudojo maši - nų generatoriuose , kai nėra benzino . Buvo jau va - karas . Tamsu . Išgirdom - atvažiuoja " kukusta " . Atka - bino vagonas . Reikia , mūs , brigada turės dirbti , atei - bi krenti taros lentelė . Batarėm palaukti ateinant visos brigados . Aš pasilikau , o JUŠKA pas kitas nu -ėjo . Sako , jei nesirodysiu , o pakifėrsiu , ką jie vei -kia . Aš galiu ant tų " gasačiarkų " . Atėina vachtioras . Jį vengt . Aš sukocėjau , jis : " Kto ten ? " Atsiliepiam : " Ja " . Paaiškinau , kai mes šia dirbom ir laukiu visų

Atėjant Jis gražiai paprašė padėti nunešti vachton "gasačiarką". Prisipylėma savonus, nešė. Išpylėma vachtoje prie peblėms. Atėina konvoją viršūnėms, bei - siai bjauras: "Kaip ta čia?" Vachtloras, karis padėjai, sako: "Gal norėjo pabėgti". Viršūnėms vie - na ranka čiupo kašergą, kita ranka velkė duris už - šaut. Aš kaip davėm peblė duris, velkė nebespėjo užoi - šaut ir išbėga. Norėjo tur bit mane užmesti. Yra tai - syalė: prie vachtes negalima eiti arčiau, kaip 25m. Už kalinio teišėta užmūšimą ar nešovimą - dvi savaitės atostogų, šimtas penkiasdešimt rublių ir digitalinis kostiumas.

Kitą kartą miške kasėm - vandentiekio vamzdžius už - pylinėjom. rąstus nešėm. ČIUSOJ buvo vandentiekio bokštas, vamzdžiai vandeniui traukt, jie ėjo per mišką į upę. Bėdėdant slide medis vienas kaliniai sut kojos, tas visiškai nebegalėjo paėit. Tai konvoją viršūnė - kas prašyte prašė, kad to kalinio nomenėsumėm. Jis nuėmėsiąs, būsią dvi savaitės atostogų. Visokią ut - citikimą buvo. Kartą užpylinėjom vamzdžius dvi brigados. Abi brigados skuba greičiau paėit sustojom. Bavo lakūnas, kapitonas Kriučkovas ir kitas ruselis buvo pasidaryę granatas. Sprogdindavo kelmas, medžiagos ga - vo vienas kolonos priešakyje, kitas - užpakalyje pa - leido granatas į konvojus. Pabėgo tada į kintiečiai ir tas Kriučkovas su kita ruselia. Kintiečių nesugavo. Či - die apsigyveno pas vieną motorį trontiną. Bavo pasi - daryę ir bunkerį. Prieš išėidami iš jos ir ruošėmiesi pliaurti per ANGARĄ, nuėjo motoriskai prikirnti malną. Susitiko žmogų, norėjo nužudyt, bet tas atsiprašė. Pateido. Po kiek laiko juos kareiviai apsupo ir paėmė. Pasirodo, tas žmogus įdavė. Turėjo Kriučkovas 20 me - tų katorgos, pridėjo 25 metus. Lagario gyvenimas be didelių skirtus, kiek metų - 10 ar 20. Tik per šven - tes "dvidešimtpenkinis" sodindavo bėrėn. Bėrėn - tai lagario kalėjimas. Kai paaiškėjo, kad po sprogi - mo iš mus, brigados pabėgo, vienas konvojus paleido iš autoante į šuonus. Sažėidė į voidą Vilni, Ba - ša, kuris dar Uėpaliaus bėdavo klierėm, ir vieną

rūskolį kojon. Kriuškovas 20 m buvo gavęs už tai, kad su kitais 20-čia lakūnų buvo sutarę subombarduoti KERNILIŲ kaimą, į jį susirinkus visas viršūnes. Vienam motu jie pastebėjo, kad vienas jų vaikšto, kaip jie sako "ten, kur nereikia". Tas juos visas ir išdovė. Jis sakydavo, kad gyvenime antrą kartą nukentė. Sakydavo: "Čia tai čia" - sako - bet ten, - 20 lakūnų!"

Po pabėgimo užsė dvi savaites nevarė į darbą. Po dviejų savaičių varė darbus aplink, per miškus. Norėjo atsirovanuoti, ką nors nuėmė, bet mes ėjom visai susikabinę rankon. Prieš kriaščių mės dar užėmėm kleboną JUŠKĄ. Jis tada padėjavo: "Dieve, Dieve, už ką mus tai?"

Kitą kartą ėjom 150 žmonių. Konvojai ragino vis eiti greičiau: "Šyre šag, šyre šag". Pradėjau šaukti, kad negalia. Tada liepė: "Kas negalit, išiekit sau". Išėjusius, apie 30 žmonių, pasilikė, o mus nevarė. Tuo metu labai aiškiai švietė mėnulis. Tai ten visada ryškios mėnocienos, o ypač, kai šyla. Buvo apie - 30°C. Kai mes nuėjom, likusius pradėjo vyte vyt namo. Suočėm namė, kojom sparčė. Atbėgo visai plikom galvom, kepurėm rankose. Šuo visos grupės kilo garai. Per tuos garus išsirit į mėnulį atrode, kad apie jį sukasi rūkos.

Kartą ruošėm bėgti ir lietuvių. Sidlė ir man. Sa - ko. "Trylikim mūsų yra, gali prisidėti". Neprisidėjom. Daugelyje pabėgti namo. Jie irgi nepabėgo išdovė rankon. Išvėlė otapam visus, vidutinio amžiaus vyrus. Vėliau darbovietėje rado tris nagerius, šoulažį.

Kai pradėjom gauti siuntinius, tuoj atsitaikėm. Siuntinius gaudavom beveik kas mėnesio. Pradžioje iš karto gavom tris siuntinius vieną iš Lietuvos, o du iš Sibiro, nuo Gladubių ir Indrebių. Mano peršolė "Nevalnių" brigada, pas brigadininką Šerochovą. Tuo metu dirbam prie geležinkelio Šerochovas - leningradietis, sukčiūs ir vagis. Dirbant prie geležinkelio, madsirastelis leido Šerochovui maiti būdelėm pas geležinkelio leidyšininką. Tas iš jos pavogė butakus. Ji pasiskundė milicijai. Butakus pas Šerochovą rado. Gavom karcerio ir atleido iš brigadi - ninko, o madsirastelį: antelsė 6 metams. Pas mus neda - rateliai buvo ne kaliniai, kaip kai kur kitur, o laisvi, kaip ir lagorio vidus milicininkai. Dirbant prie gele -

kineleio aš paslydau ir labai mediege koją . Penkias paras
 atleido nuo darbo . Praėjo , o dabar atsinaujino , sunku
 vaikščioti . Po Šerochovo brigadininku buvo Dumanskis . Jis
 mane su esta , inžinierius Siuda pasityrė "rezolucinis" .
 Kai brigada susirenka vaizykla , nes išdalines maistą
 ir dėl to man suve papildomas darbas . Na, ir likdavo
 šis tas . Dirbdavom visokius darbus . Pas man inžinierius
 buvo Kamietis Palūnas . Nėščiai žaro metu , praktišką atliko
 Vokietijoje . Sako , pirmas išvažiavęs naują "Tigru" (tan -
 ka) Lietuvius labai palikdavo . Statomai 3-ją eskadrą
 palykiai į jos vieno reikėjo priveit slako . Reikėjo pasta -
 tyt tiltą karučių vaikščioti į 3-jią eskadrą . Inžinierius
 pristatė man visas medžiagas , nes su klebonu JUKKA tiltą
 susikinėjom , pastatėm . Statybiniak, brigadininkas Kleckis .
 su šitą tiltą padarė . Palūnas pasakė , kad aš . Kartu
 su Šuilia pasityrė man statybiniak - Frolovo - brigadon
 Šuilas - estas inžinierius . Davom draugai . Pas Frolovą
 jam davė taisyti balkį . Tas nutarė balkį įvijai , padarė
 "Profoleri" . Brigadininkas šaukia : " Kas tu per inžinie -
 rius ! " Tas sako : " Inžinierius darbe su daugis cepamoky -
 ai ! " Davė kitą darbą - skust medžius . Neaktatė Brigadi -
 ninkas pasiuntė taia vieną ruselį ir vokietį , kad Šuila
 apmestą . Šuilas , stambus , stiprus vyras , juos abu su -
 tvarkė Jeiga kas , ir aš būčiau padėjęs . Mane sulaukė ,
 ka, ir šiaip maniau , kad pats susitvarkys . Šuilas gavo
 carcario , o kai išėjo , nes vėl grįžom pas Dumanskį .

Bavo dar brigadininkas Rafalovičius , šydėlis iš Verdu -
 vos . Jis kaip ir prie "blatnųjų" . Kas siuntininkas gaudavo -
 vis jo brigadon skirdavo . Suktas buvo . Mane taip pat
 pervedė pas jį . Kolonos viršininkas statėsi namą su Ra -
 falovičius einam statybon ir nešam po lentą . Už tai tas
 Rafalovičius liuzpsinas , giria .

Bavo sonejo kraitavėlė . Būdavo iš jos liuzas , gražie -
 davo , gaudavo pinigus . Padėjo kraitavėi šešias kėdes ir
 stalą , gautas pinigus atidavė darbą vykdytojui . Šodėiu ,
 jis iš vieno man, vagia, kitoms atiduoda - ir visai jį giria .
 Pas jį per žiemą nes kaip ir nieko nedirbam . Iš rudens da
 smeliam padarėm . Nėra kas užrašyti , ką dirbam . Viršinink
 kas pavadino man "Zabotvenaja brigada" . Pavacariop
 pradėjo veit man už 20 km. malimo statyti . Šlapie , baktuo -

ja našinos Dvi valandas duos , duos per klaspygą , ir
 nuvalinuojes, pasikrapšton, prikales kokią lentą - ir vie-
 kas nėra nes užrašyti, ką padarėm . Todėl ir "kūlastvenc-
 ja brigada " . Tada vėl etapas , 20 km. nuo ČIKŠOS ,
 ČIKŠON Upė buvo ČIKŠA . Ten dvi spalų / pabėgių / ge-
 minimo dirbtuvės , taros gamindavo cechas . Dirbdavom
 dieną ir naktį . Kartais parvartydavo 6 val. ryto - su-
 smūdi iki 10 val ir vėl atgal . Padarė šmonės mėnesį ,
 gal pasantro , visi vos gyvi . Iš pradžių nebiojom rū-
 tas , pjovėm pabėgius , lentes . Po to pervadė taros cechas -
 Dirbi, dirbi visą dieną , vakare atkainuoja " kakulės " -
 -garvediai - ir krent į vagonus taip pamači . Taros
 ceche gamindavom lenteles kabiloms ir kitokias . Padary-
 davom po šalis tūkstančius lentelių . Apie tvylika staklių
 buvo . Men dažnai liepdavo eiti prie svyruojančio taros -
 vino pjūklo . Ten reikėjo dirbti labai atsargiai , jeigu
 ką - pjūklas šoka ir gali perpjauti šoną . Dar svarbu
 buvo labai teisingai traukt lenteles . Jeigu ranka krypt
 šonui , lentelė bent šmaigalė - ir brokas . Kaip tik
 pradėdavo eiti kreivos lentelės , vis mane šaukdavo .
 Prie mano staklių pastatė kasechą , tas tuoj nusipjovė
 va šitaip ranką . Pjūklų apšaukimas buvo labai dideli ,
 tiesiog degimo medį . Pastūmėi - tik šaukšt , šaukšt -
 beštelėjai - ir eina . Įvaivadiuoja - šėli tūkstančiai lonto-
 telių ! Kartais atrodėdavo , kad nebesėmia . Kiti dar -
 bininkai stovės , staklės , į kurias iš masės eina len-
 telės , tuščios bėgimos stovės, brigadininkas - šokis .
 Tokia atveju vokičiai , kuris man paduodavo brucelias ,
 šaukdavom : "Jap - Lestvenicy ! " Jis parinkdavo mano
 šmaigaliu brucelias ir paduodavo kitiems , kad šie pa-
 leidę juos į tuščias einančias stakles . Pjūklų den-
 tys tuoj pat atšildavo , nebegalėdavo pargreit dirbti .
 Ši masė masėdis labai kietas . Taip bedirbant man ir
 padidarė kažkas netaip . Doktoras rusas Tichonovas
 priėmė mus su Jaska stacionaru . Šoko : "Pasidėokit !"
 Man lyg angina buvo . Jis labai lietuvius mylėjo . Jei
 lietuvis - tai pirmoje vietoje . Po mėnesį abiem penky-
 rė . Išdavom dar mėnesius . Tichonovas dar būty laikys ,
 bet prasidėjo pas jį remontas . Išėjom vėl cechas . Tada
 brigadininkas buvo jam Frolovas , rusas . Amartyvenais -

-Dumanskis buvo išėjęs . Mame pastatė prie "Brusovkės"
 Iš svetelių pjevims lentas . Reikėjo daug jėgos . Kartais
 šios staliūs paguldavo bruselį ir sviestavo į šalį . Taip
 pasitaikydavo , pavyzdžiui , kai iš galo mū jos nestim -
 davo lentelių ,kai paguldavo sėją . Lentoles ir bruselius
 mū jos stalinioje klebonas Juška . Jis buvo labai draus -
 mingas . Vieną kartą mū vą stalių pradvilpė bruselis į
 mame Mm nepataikė , o pramadė dirbtuvių sienos lentą .
 Kai prie ją dirbo Muravas , bruselis taip smogė jam į
 krūtinę , kad atsivėgavo tik lageryje , vėlimi vešė ligo -
 ninėn . Niekas nesulaukęs , suėjęs pas Dumanskį miške dar -
 buos . Ten mame sutiko su dšiangama ir porabė . Prolovas
 buvo baidiai nepatenkintas . Ją lentelių pradėjo pripjau -
 ti tik po pustrėčio šimto . Greit iš tą dirbtuvių pasiai
 mame išėjo ir Mališovas ,Vegera .Vegera buvo ukrainietis .
 Po karo jį ištraukė iš bunkerio . Vakarų Ukrainoje ,
 kaip ir pas mū po karo , mišmose buvo partizanų , mie -
 kinų . Kartu su juo buvos didelis būrys .Ją bunkerin
 juotė granatą . Jam akį sušėdė . Mališovas - baltarusas .
 Kai buvo vokiečiai prie Brianako ,jis ,tuo metu pama -
 nas , pagarydavo ją arklius , guldavo kokolėdė . Be to ,
 kolchoze prie vokiečių , dalindavęs beboms "snapus "
 /15 gėdų / . Kurios duodavo saldainių , duodavo daugiau
 snapų . Vokiečius išvijus , jį padė kavinomenėn . Tai
 atėjo bobų skundas , coq , šnipinėjus vokiečiams . Leite -
 nantas prikaldėjęs prisipašinti . Jis ten viską ir paga -
 sakėjo . Po kiek laiko "osoboje sovetskianije " davė 25
 nefus .

Sidavon mišken toli . Iš praišių reikėdavo iš pakriū -
 tės 2 metrus sušėtyti vešti šemas . Nors įstrišai veš -
 daven karučius ,bet buvo gana sunku .Kai miške pradėjos
 kitokius darbus , Dumanskis paskyrė mame su kirgisia
 Bulatova "dorošyktais " .Čia iš jų, kunigas Fran -
 kas Adomaitis Štabeliavo . Kartą jo padirbtų darbą man
 užrabė , o jam - koliminko darbus . Aš tik vėlimi sušė -
 nejau .Dumanskis būdavo toks : jei kas ką nors jam iš
 slantinio duoda , tas daugiau iš užraūydavo . Franukas
 buvo stiprus .Sakydavo , kad niekas taip grašiai mame -
 Štabeliu ja , kaip Adomaitis . Iš Štabelių vešdavo mami -
 non . Bavo penkiadešimt hektarų violenis aptvorto "Pa -

liedzinais", bēdētāluose tapēdavo konrojai, saugodavo, kad kaliniai toliem miškan nemeitā. Kaip lietavīšai pu-
 entyt "valiošnykai", nešiem. "Valiošnyke" medžiai vi-
 enip savirtē, susikryšiove, prigulē ir stabiņ pricagē,
 por tūkstendās netā. Kai kuris medžiai apipuvē, bet tai
 medžiai taip sakoti, kad tik viršutinē luoba apipuvus,
 o berdīs sveika. Medžiai gal tūkstendās netā. Galējam šo-
 šiose prie mamedžio kalno. Skaidriem, skaidriem rievos -
 tris tūkstendās priskaidriem ir dar like per da sprindšias.
 Kolmas storas, kaip nuo šis iki bufeto Elektrinis pjūks-
 las je negalējo sapjaut. Pabaigē "bajama". Tai toks il-
 gas pjūklas. Jūs keturiose pjūma. Da kaip pagrusta pjūks-
 lu, o da, prisicirē prie pjūkslo pakolicom, jū traukē.
 Miškas didžiulis. Uš kitus medžius didesni mamedžiai ir
 tolo matyti. Šis, pareiga buvo iškirsti keliņ, kad galētū
 įvašinoti arāliem. Kivisias Balatovas buvo be tolo gud-
 rus Kiekviena darbe valanda, mirtē je apšaidšiuota,
 apgalvota nuo pateisinti. Jis buvo kapitomas, baigys ko-
 ro akademiņā Maskvoje, vokišiams pasidavys nelaisvōm kar-
 ta su savo bataljona be jokio šūvio ir pats pasidavys.
 Dar gavo 25 metus. Taip kartā eidami nos rados sēmas juo-
 lū, urvā. Iškasta giliai. Visur iškāta sēmas - ir šo-
 kai, ir dugnas. Iškāta šakos. Po to sēmas, ir vėl
 šakos, ir vėl sēmas. Viena sēma iškāta, kita - jūškāta.
 Šis, kad priekšiga. turētū buti visai nešūms. Nos
 jūlendas ir galis. Nos, mat, uošū mōra, o kitus nuo jū
 negalina apriginti "Dabas oimam, - sako Balatovas, -
 ir giedokim kinietiškas dainoles" Ad mamedžiam, tik
 pritarēdam, o jis gieda: "Š,Š,Š". Kai grįštam, pra-
 dēda mas visi bart. Sako: "Patys atsivalos keliņ, kur
 jūs buvot?" Tai jis musako, kiek toj pusēj buvo "va-
 liošnykū", kiek pjūvēs, kiek mirtos... Karštalas,
 šinam, šiek tiek, bēdavo ir atvalos

ALONAS ADCHAPIS Reikōje mokēt suktilis.

JONAS MELKINIS. Taigi. Šis, šiuošas, mas esant ai-
 rē Stalinas. Mas atvarē is darbe. Saklupdē viasus. Pa-
 skaidē tylos minutē ir prunedē. Daig nos prelōje dšinsug-
 tis, kad mas juokys. Prištarētojai tik tada rusina,
 rusina: "šišē, šišē V o kai kuris ir patys šypsesi.

IS ŠIUOŠOS maso išvedē ANKAM. ŠIUOŠOS like vokištis

Jup Pankas, Juška. Pusē ievēlē. Trīs vakstencijas kilometru vaļiņiem. gal trīs paras. Ten jau buvo niķe. Ir pīnigus pradējis mekēt, kartu sa mēis ir laisvi. Ēmošs dirbdave visokius darbus. Dirbon "garadēni." Tai toks naftas perdirbino pastates, betoninis, gva-lus, viduje pripilts vandens. Ītaisyta medinās kolonas, medinis skydas ir kita. Iē pradējis darbu skydas, vē-lisā - kolonas. Nos sa latvijai Gribustu situacionāloka metru, aukstīje ar daugiau sēdēdaven ant lentos, turē-daven pasīruošē reikā sa ugnīni. Ēmošē saverēdave varētāis trīs medēis po šēis metrus algis ir staty-dave juos stāis. Nos juos pagaudaven Iāriudaven vai-nā sa vinīni, kankēt par vīnis - ir medis laikoci stā-šis. Tada prisitrukdaven lentā, pritvirtindaven jē iē kitā domā, ir vēl sēdēdaven laikdāni, kol jio tums sa-verēis naujā stulpā. Pastate. Darbas havo medis, tik kolis vīnis īkalt, bet visā laikā ītampas dēmosys. Grīšē jausdaveusi pavargys. Prie nite rintoznie darbo kartais māšis pavargdaven. Ne vīsi šj darbā galēje dirēti. Kartā pomašis, kad lenta, ant kuris ruo-siasī sēstis latvelis, sa šaka. Sašūka: "Sotri - sudik!" - "Kybeve, liogaij..." Atalēde, tik triokēt lenta. Mākrāto šēyn trīs metrus, raka uē balke ušikabino. Jei mākrīstā vīsiškal, īkristā, van-donā. Vīnā dienā prie to darbo vītoej māņē iējē Jū-novišis iē Anyāšē, būvys skrebas, tai krīto šēyn penkis metrus kol taip pat ušikabino raka uē balke. Daugiau nebējo.

Jūnevičis pasakojo: "Kai vešē ēmošs, nē nega-lējam šīrēt. Karāivīni trankis vaikus iē palovij uē plānā, ušares, vertizmas". Īpaš senīnas, rucas, būvys šīarās. "Parējam omo, - sako, - negaliu ušigt". Jo sīnas šēiolikas metā buvo taip pat skrebas šakā sēkai: "Nik ir māšas tā rušā" Sīnas mājoje. Rado šū-nā, poklencē, kar ūras, ta pasakē - ir māšovē. Ar nateisē po dvidešimt penkis metus. Vēlisā dar pridē-jo, nos, ardydāni jo nēus, rade paslēptā santuvā lageryje buvo susitikā sa senīna. Šo sako: "Kas slantei?" - "Šo metu nitaip negalējam" - atēkai.

ALOXXAS ADOMAITIS. Vis tik toks atvejis gāna

JONAS MIŠKINIS . Utėnos kalėjimas atvėrė vieną bobatę , notinę dviejų sūnų . Koridoriuje susitikdavon Vienas sūnus miške , kitas - skrebas . Atėjo sūnus iš miško . Pa - caitino jį . Tas užlipo pasiegti treboje ant pečiaus . Po kiek laiko atėjo ir sūnus skrebas . Tą taip pat pavalgydino ir klausia . "Ką tu darytum, jei iš miško ateitų tavo bro - lis?.. - pasakė vardą . Tas : "Kaip šunį namo išnešti ! " Sūnus nuo pečiaus palaide sūvius . Bašė brolių skreba . Bobatę notinę atvėrė kalėjimas .

Kai ten su ketvienu baigiam , taisydavon sudaužytus sky - dus . Pasakysiu , kaip tas aplamai dirbdavo . Mūsų zonoje , pasmažiavon gali 32 geležinės sijos , krūva , va , oite - kią padėvinės ir krūva apkaustinės geležies ir da elektros motorai - neišpakuoti . Mes taisom tuos skydus . Atvažiuoja su traktoriais da kasechais . Tik įsipyvė ir kibilkšt , ki - bilšt tuos motorus grioviu ! . Sakom , tik nelieskit mūsų skydų . Tame griovyje pralėta trys vamsčiai , kryžavo sienelės storumo . Reikia jie apipilt šonais . Motorus jie su šonėmis ir sapylė . Važiuoja prie sijų . Vienas įpyvė vienas sijų krūvos galan , kitas - kitas . Kibilkšt , ki - bilšt - ir šonkšt tas griovin . Apipylė šonais ir važiuo - ja prie geležų . Traktoriai visą geležį nebeprima , tai alypis persukyrė ir subarino griovin . Ateina darba vyk - dytojas . Žiūri popieriaus , sako : "Čia turi būti da mo - torai po 120 Aš " . Sakom : "Matom, buvo , ale kur dėjosi ..? Vakar matom ir šindien , " " Naverne volnyje - spis... " Sakom . "Naverne ... " Pasakysiu , kad užkasė , taigi reikės mūsų brigadai atkauti ! Visi prateiks , dar primė !

Nuvažiuoja traktoristai iš kitos pusės , ten ingi už - pylė šonais . Užpylė ir ten , kur dar nepatėtas vienas vams - čiū gabalas . Jo ligis apie vienuolika , sienelės gal co - lie storumo , kas pusė metro apvyniotas stipriu lanku . Api - pylė trasą be vamsčio prie pat "garadinės " . Už tai , sako , autėisė inžinierius : vieną penkiolikai metų , kitą - dvidešimčiai . Kai užkūrė tą cechą , dajos pradėjo eit per šonais . Pasakė , kad nėra vamsčio . Inžinieriai tuo gi kai - si . Negi kiekvienoj vietoj pristovės .

Vieną kartą dar ČERNŲJ taisom lentas penktas dėti . Atvažiuoja mašinos , savivartės su betonu / tik šonkšt . Šonkšt - lieja penktas . O ten po ankstyvečio liejimo

pribėgta vandens, pribalo ledo geres sliekais. Niekas
 nežiūrė, prisėdinoja - tik žiūrėti, žiūrėti - pila,
 lieja pamatas. Po to subodė į betoną gelžbetonius žie-
 ma, sudžiūsta greit, subėja. Ši, brigada pradeda ant
 pamatų mūryti. Firmą sukūrė - iš alavo bloką, antrą
 ir trečią - iš plytų. Per žiemą sumarijo vieną namą,
 kitą. Pavasarį pradeda žiūrėti rūsius. Reikia juos įrengti.
 Ten rūšiai ne tokie kaip pas mus. Dideli, sunkiai, be
 to, įrengiami pastatius mure sienas. Rūsyje jau būda -
 ve pastatytas kolonos. Ant jų ir ant pamato krašte prie
 sienų, reikėdavo uždėti gelžbetonines sijas. Po to bū-
 davo liejamos rūšio lubos. Iš pradžių ant tų kolonų
 sijas mes brūkėm "lobiodėm" sėdėm. Jei sija tik kar-
 šora užkliūva, elektros motoras iš karto nusustoja,
 taip trokas ir trūksta. Pradėjom traukti ramomis su
 kauliais. Šešiese vieną siją. Iš užkabinau kablį ir
 traukiu atsistojęs ant lentos. Matyt, kablo bėta įtrū-
 kusio. Kablys lūžo, aš kaip kritau aukščiau linkęs nuo
 lentos. Apsiverčiau kulio ir užsikabinau už aukščiau
 padėto balkio. Tai nuo laiko mane cirkininku vadina-
 vo, kad aš ore apsiverčiau ir nusitvėriau balkio. Omske
 kiti pavarėdės nežinojo, o Cirkininku vadindavo.

ARONAS ADAMAITIS. Kokiam amžtyje buvot?

JONAS MIŠKINIS. Gal būt, penki metrai Šomyn, no
 bašiau. Ten, apšioje, buvo laukštavai nusmailinti sūbe-
 ti. Jei nusitvėręs būšiau, būšiau ant jų malėkęs,
 porsienėjęs.

Šią brigadai buvo paskirta išlyginti rūšiai. Pa-
 sirodė, kad tą pamatas beveik virėta. Šnė latvelis Gri-
 dustas ir parodė darbą vykdytojui, kad pamatai dėl ledo
 įsūlė, su plyšiais. Tai kiti brigados vyrai jį vos
 noprėmė. Brigadininkas keikėsi: "Kam ta rodei?"
 Įsūlė mirėti ir mišti po pamatais sijas, bet ką jos
 bepadės! Išsikiėjo mūras per sprindį. Ateina darbą
 vykdytojas ir sako: "Jest a vas chorobyje liūdi?"
 Brigadininkas atsakė: "Jest vot stariki" - ir pare-
 dė latvį ir mane. Sako "Šitie abu seniai gali su-
 tvarkyti" jis nusivedė mus, pristatė viską: vielą,
 skiedinio. Mes užkibom, užkibom plytom plyšius ir už-

užtrinais kade ; užkida is užtrinais ... Taip per dieną
dviese ir apėjom optinį sukūtą. Kitą dieną - kitą suau -
tą , o trečiame skylių jam nebūvo . Kitame namo buvo
našies plyšių , tik pirmame sukūto . Sutvarkom per ke -
turias dienas . Penktą dieną atvažiavoja atvažiavolika šmo -
nių is Maskvos priusti namą . Viso OMSKO viršinininkas ,
nesenas , o jam visai šilas , visus musivedė klubas .
Ten kosisija ką nori , tą geria ir valgo . Atėina pas
mus priusti namą , kai kurie rankos šonę romia , kiti
rankoni , griūvinėja . Viršinininkas tapėnojo mus per
petį .Sako : " Aš jums po 200 procentų užrašiau " Si -
garečių davė ir sako : " Tega dabar jam virsta ,.. "

Kitą kartą statė garažą . Bidolį . Pastatė kolonas ,
sijas uždėjo , prie jo - kontora . Nespėjo pastatyti ,
lubes suvirto .

Kartą dirbam su smala . Pritrūkes truputį , pagra -
sim atvešt , atvešė visą sunkvežinį . Nebuvo kar dėt ,
užkasom .

Kai Stalinas numirė , daug kas buvo kitaip . Uš dar -
bų mokėjo pinigus . Atskaitydavo už rūbas , už visa ,
o kas lieka , atiduoda . Mūsų sonejo sukstantis devyni
šimtai kalinių , buvo dvi kraituvės . Pardavdavo cukraus ,
kaspio, lašinių , o mieste - nieko . OMSKO , kai atvešė
kraituvėn cukraus , susidarė didžiulė eilė . Pasakojo ,
kad užmašė cilėje tris valius .

Su trim sukstantiiais kalinių dirbe septyni šimtai
laisvųjų .Kai kurie jų atėina į darbą ir galinėja :
"Kaipgi dirbsi,- sako , - atsivešiam maišelį bulvių , bei -
dum ir nebėra kas valgo ! " Tuo metu laisvieji gyvenė
dar blogiau už mus .

Pasikeitė ir kai kurie konvojai . Kartą mus nuvešė
prie IRTYŠIAUS traukinėti medžių . Upė baltiesiai išsi -
liejusi .Konvojų viršinininkas darbą vykdytojų sako :
"Kas atsakys už šėones , jei aš prigrūdysiu ? " Susibarė
su darbą vykdytoju .Jam pasakė : "Idi ty na.. , padle
ty, aš veicisiu ,kad šėones prigrūdytas " Liepė sėst į
medinas ir važiuot atgal .Šinca , buvo ir prie Stalino
visonių ,bet jie patys bijodavo .

Dar kai dirbam miške , kai mus atvarę konvojai po -

liks ir nuolna, - bejevo, raudon masetą laidkelį -
kaškurio konvojams parėdyta, kad užjaučia mus, bet sa-
ko: "Nisiek negalia padaryt" o kiti kaip sunys, buvo
pagatavi praryt.

Kartą varė apie tris šintus kalinių kolonų prie pat
uolų lagerio. Atvažiavota iš Kazachstano kazachūs. Pa-
natė ta kolonoje savo vyrą ir puolė prie jo. O vienas
konvojus paleido į ją šūvį. Tai visi kaliniai susėdo ant
benės ir pareikalavo, kad atvažiuet, prokuroras. Atėjo
su jais kaltėti kolonos viršininkas, konvojų viršininkas
Kaliniai nusisileido, reikalavo prokuroro, kad tą konvo-
ją nubausų. Atvažiavo prokuroras, bet negirdėjai, kad
būtų nubaudę. Stalino laikais būt, visus subaudę. Aš
pats toje kolonoje nebuvau, bet iš sones matėm, kaip
ėdėi Mas suvarė kita keliu.

Vieną kartą OZKŠ varė kalinius darbus, pro šmones,
žoni, daug. Susirinktą laukėm automisu. Konvojų virši-
ninkas: "Bessaidites, bessaidites...". O vienas
vyriskis pagriebęs kaip sviedė į jį nuo kelio pakriūtėn,
dar koja pridėjo. Sako: "Mes - ne kaliniai. Nepatinka,
voeki kitar".

Be stalino mirties jau ir laisvieji buvo drąsesni.

Iš OZKŠ paleido jau namo 1956 metais. MASEVON tu-
vam padavęs amėdžiausias toisiam. Paleido greičiau už tai,
kad "išdirbte daug": dvejus metus nametė.

Važiavojant namo, man buvo dar viena katastrofa. SA-
RATOVE išlipau barankų pikt. Šitoje, va, kisenėje buvo
bilietai ir pašyma iš lagerio, kad paleistas, o kitoj
kisenėj pinig, bešiasdešimt rublių. Prie barak, šmonių
daug, susigrūdę, susiapsūdę. Šsupaudė ir mane - šiaru,
kad kisenėlė atvira, nėra nei pašymos, nei bilieto,
o buvo kietai užsegta. Be bilieto atvažiavau iki MASEVON.
Kai kontrolierius užėina, kartais tualetan nuolna, o
kartais palydovas pasako tūrintojai, kad vienas kali-
ninkas bilietą pavogė. Tas namykia. Taip ir atvažiavau.

MASEVONIS man pasakė, patarė eiti "Saltyškon" milici-
jos valdybon. Rušjas: Iš ten masiantė centrinė milici-
jos valdybon, pas viršininką Guliak. Rušjas: Malonai
priėmė, pasėdino. Pas tą eina visokie generolai, pe-
šiais bližadniais kaip šėtonai ir vis daugiam gruzinai.

Guliet irgi gūzinus . Kai užėjau pas jį , pasakiau . Kas toks malonus sako : "Čia paprastos dalykas . Man penkios - dešimt rublių išmokė , nors du sargybiniai pasakui se - kė " . Aš pasiečiau į KPL , palaukti , kol ateis pašy - ma iš OMSHO . "Mes tavęs negalim laikyti " , - sako . - Važiuk namo , prisistatyk milicijai , pasiųs OMSKAN užtikrinimą , gausi naują pašymą ir lėšuos pasą " . Taip ir buvo .

BURSTOŠIS , išduodami pasą , sako : "Nereikia būt žiopiai " . - "Kiekvienam papuoša " , - atsakiau . Kelio - nė baigėsi .

ALCHELAS ADOMAITIS Kartą pirtyje pasakojo , kaip lageryje lietuviai sutvarkė šulinius ir įvedė savo val - dūlą .

JONAS KISKINIS VORONTOJ taip buvo . Iš dalies ir pas mes OMSKO . "Biatnieji " neidavo darban , o iš virė - jų pareikalavavo geresnio maisto . Vienas leitenantas , kaimiškis , pasipriešino . "Biatnieji " ruošėsi vadą su - šūdyti . Iš virėjų surinko apie tai lietuviai . Pasidarė peilius . Jie pas padėjo visi - ir rusai , ir kiti . Užsida - rė vienam barakui . Rėjo darban ir jai ruošėsi naktį iš - pjaut visus "blatnuosius " . Tam barakui susirinko apie šimtą dvidešimt šmonių . Daugiausia lietuvių ir latvių . Buvo ir estų . Kaip tik išsėdinėjo iš barako pult Yoint - 3-34 " , jaunes "blatnų " berniukas , gal šobiolėkos estų , dar plesuo , pradėjo šaukt , bėgo barakui ir užsi - darė "Blatnų " buvo gal keturiasdešimt . Pasipylo dau - giau kalinių iš barakų , ir kolonos viršindukas šia pat . Jis pradėjo prašyt : "Vyrai , pasakykit , kas yra ? Aš viską padarysiau , visa patenkinau , pasakykit , kas šia yra ? " susiškiiai - lietuviai , latviai , estai - purni - kalavo , kad visus juos išveštų , kad jie šia nesimuldy - tų "Mes - politiniai , - sako , - su vagiais nebūsim " . Viršindukas tuoj visus "blatnuosius " sugrūdo būras . Jo darys geležinė , dar grotos , sienos surindė . Karties metu susiškiiai geležines duris išlaužė , o grotos liko : ar nespėjo , ar nepriveikė . gal sągyba pamatė . Įvyko viršindukų pasitarimas . Siūlė įvairiai : vienai - visus išskirsųyti po lagerius , kiti - tik "blatnuosius " iš - vešt , kiti - visus išvešt ... Operas , tai lyg lagorio

sauguso viršininkas, buvo kapitonas, kaimietis, šydolis. Jis lyg palaikė lietuvius. Siūlė "blatnuosius" išvežti, o kitas kalinius paskirstyti po lagerius, bet mūsų lageryje viršininkas nepritarė.

Išvežė visus kartu į vario kasyklas. Vėliau susidriekė rašė, kad etape jų buvo aštuoni, o "blatnuosius" visus išplovė kelionėje.

ALOYZAS ADOMAITIS Betgi, jei visus vežė draugė, buvo aišku, kad pajautynės bus?

JONAS MIŠKINIS To ir norėjo. Jiecas gi gerai, jei kaliniai nesutaria. Buvo įstatymas nebalaikyti kalinių viename lageryje ilgiau nei pusantros metų, kad nesusilgyventų. Todėl prie Staline etapas ir etapas...

ALOYZAS ADOMAITIS O čia tada buvo?

JONAS MIŠKINIS Ne, čia mes dar ČIUNOJ išlydėjome. Penkiolika atsėdėjo ir išlydėjome kaip karalių.

ALOYZAS ADOMAITIS Tai jis gal ir kitoms musilpuoms buvo atidus?

JONAS MIŠKINIS Tur but ne, bet jis niekas nebuvęs blogas. Tik galėjo įsakyti. Mes mus nebuvome tokie atvejo, kad, jam įsakius, ką nušūdyti. Tik kalbėdavo. Sakydavo, kad jam priklauso visos kolonos nuo TALANSKO iki BRANSKO Pasokoje, laisvėje bėkus, vagonus plėdavęs, o vieną žmogų atsėkęs nuo Maskvos iki Novosibirsko ir penkiolika tikstamųjų iš kisonės ištraukęs.

ALOYZAS ADOMAITIS Ar skirdavosi kuo nors iš kitų kunigai?

JONAS MIŠKINIS JUŠKA buvo labai pasidavęs ir stropliai tvarkingai dirbdavo. Kai gaudavo siuntinį, sakydavo, nuo kokio jo vaiko siuntinys. Mat, Pasovėžyje, jis indavo meslaičius ir auginavo iki šociolikos metų. Su dviem savo "vaikais" lageryje buvo susitikęs.

Kartais jis sakydavo: "Kalba, kad kunigai neturi baimę, todėl blyštūs. Ar angli toks?" Kalbėdavo, apie karkotą kunigą, kurio siuntinys supuovęs. Nešimau. ČIŠKIS buvo aštuoni kunigai. Jie sudarė komisiją, rinkdavo auksus. Jie duodavo ir tiems, kas išvaikindamas neturėjo pinigų. Siūlė ir man, bet aš turėjau. Kunigas PAMIRAS, todėl, Papilės klebonas, nesistengdavo, o ant jo labai

pylādavo Sogrebeldavas , o Dumanākis - brigādniekus tylē -
davo PIRMIĀS sakūdavo : "Kam es turis dirbtī ? " Jā
su "blatnaisiāis " iēvešē ROZILSKAN , o gal ir KALYKON.

Kunigas JUŠKA san dāvē medālikēlī. Paclēpē galēdāvon
nešiot ,dar dabar tebeturis . Jam is lietāvos ataiantē .
Siantinius nedziratēliāi kratydavo prie švakōs , nors vi -
dar buve elektra. Taip jicms garis kq nors is nianticis
pavogti . Iēims , sakysim , dabrā , sūcaisē su popierāis
ir nūseta po stala . Vēliā pasīma Jēi rādavo rošān -
šij , atindavo . Šānāi uškābāndavo . Priēdūrētojā , vāgijā
uovo nomašā . Su Dumanākiā nāvo kalināis iēšimāisāi j
jo japoniāiā liēcōnā . Pasidējam sādōliā Priēdūrētojas
pōmē . Atseit , kalināis negāliān turēti . Apdāras ka -
reivāisēs spalvos .

ARVYŠAS ARBŪALIS Kuo ypatingi stakirā , tēstybiā , kašijā -
nisi ?

JULIUS MIŠKINIS. Davo kalētas šūkšij . Tai bēvāik
leškināis . Bēcōka mēi kalbos ,nieko . Vengrai labāi vie -
ningi . Sādarydavo atākiā sāvē brigādā . Vokiešāis visādā
stengēsi stropiāi dirbt . Kartā vienā kalbōjas , kad šia
ne iāšvē , o vengijā . Kitāip ir dirēti rādāis ... Po kiek
lāiko viāus kitiā valstyēijā kalināis iēvešē

Rusā buve palyginti nedāig . Dāgijā ukraiāiēšij , ki -
tā . Šēt rusā vici nēdōgo , gal nēt nekentē . Kūcas pro -
fesorius Prensckovas sakūdāv : "Kuo mēs dēti ! Kaitā
valdēšis ! " Lāinrōjē gyvendānos , profesorius Prensckovas
dēšint mētā ar dāgijā buve nebūvēs sāvē tēviškōjē . Iēsi -
līgō . Nūvāšivē pasidūrēt . Akšēliān būvēs arvas , gra -
šis kaitēs . Šācēs nēt nebūgās tērbās kaitē , atāpēsi
gārcēnos . O kai nūvāšivē - nepāšino . Vietojē kaitē -
uānyšē , vārnālōšos . Iē šēvānijā ar iēšijā pasidēdē spī -
plyšē šānāi , māršini vāikāi . Kai vārē kolchōzā , kai -
nā sūprijōvē . Jānāisā iēvāšijōjē , kiti iēširē . Profeso -
rius pārcēsē strāipānā , "šācē kaitēs " . Dāvē švidēšint pān -
kis mētus .

Šānāi pasākojē ,kāip kartāis nēnōrētā , oitā j kalitāij
šānāij kaitēj pātagdavo , o ukraiāiēšāi - kāip pās juos
atvērē pēnšijōlika tākstenšij , mēstijōijā , kārle mēšicē
nūo kviešicē noskūdāvē , ir vidēkijā lātā . Šie visā is
kaitēijā atānē . Kilo bēdās

kaimieši, a

ALOYZAS ADOMAITIS . Por daugybės Šmonių pasitaikydavo turbat ir visokių keistulių ?

JONAS MIŠKINIS . Nemprie stalių paduodavo lentelės vokiečiai Kleper . Visada jį būkdavom Jap . Turbat toks buvo jo vardas . Buvo ir Žydas Jap . Jis kaip šis su kate . Vokiečiai Jap , kai pamato Žydą , dainuoja jį išsidžindius daineles . Žydas spjama , tas bėkso į pašoną - ir mivirsta . Visi juokiasi Žydas skandžiasi operai . Ką tas padarys , kai žmogus ne visai normalus . Kitą Žydą jis neermindavo , o šį - visai . Sakysiu , valgykloje vokiečiai kažką saūnka , kad pažiūrėtų per langą Žydelis grįsteli - vokiečiai padūmpa jo balandės bliudelį ir šia pat išgeria . Vienas Žydas iš Pnevėžio buvo , geto viršininkas . Vokiečiai ušverbavo , išmetė Rusijon , atsait - pabėgo . Kitas taip pat Žydas , taip pat geto viršininkas panašiai atsaitūrė Rusijoje , ir rodos , iš Lenkijos ar Vokietijos . Vargu , ar jie galvoje šnipinėt . Gavo po dvidešimt penkis metus .

Moskvos mieste sekretorius totorius , jo pavardės neprisimenu , posėdyje net prie Stalino pasakęs : "Ką gi mes pasiekiam , žmones šūdydami " . Gavo dvidešimt penkis metus , o lageryje dar tris kartus teisė už agitaciją . Kaip tik pasirodo komisijos , vis joms kalba : "Niekur teisybės nėra , visi meluoja , tiesą tik lageryje gali išgirsti ... "

Buvo indas profesorius , komunistas , tenorūjės praktikas - kai įsitikinti , kaip atrodo komunistas . Iš savo vyriausybės išvašiuot Rusijon visą gavo , o iš Maskvos - ne . Pabrėžo sieną nelegaliai . Gavo taip pat 25 metus . Indai tamsesni . Valgykloj atsirasdavo , kas ir subūkdavo : "Sch ty , diornaja šop.. " Tas mesdavo bliudeliu . Profesorius nepasiduodavo kokias nors sąrgliui .

Vieną lietuvį vadindavo amerikoni . Visi ermindavo . Po kiek laiko jis išprotėjo . Kai traukėsi vokiečiai , pasi - traukė iš Lietuvos ir jis . Atsidūrė Amerikoje . Ten vyko kažkokia demonstracija . Sakėsi jis neprisidėjęs , o tik stovėjęs šalis . Daugelį demonstrantų , policija suėmė . Paėmė ir jį kartu . Paaiškėjo , kad jis pabėgėlis . Ištrėmė iš Amerikos . Atvešė prie sienos ir paleido . Turėjo du la -

gimus .Bavo apsirėngęs kaip reikiant .Kai poroje nie -
 už ,viską atėmė .Aprangė šintasiūle ir paleido mano ,
 prisakydami apie Ameriką nieko nepasakot . Po dviejų sa -
 vaišių pašė . Buvė 25 metus .

Kitas lietuvis buvo " Franciskas " , mat , gyveno Fran -
 cūkijoje .Ten piktinosi ,kad karininkai valgo atskirai
 nuo kareivių ,prie kito stalo ,nors tą patį maistą . Na -
 tarė važiuot Lietuvon paklaštėt ,kaip komunistas atrodo iš
 arti ,kaip karininkai ir kareiviai prie vieno stalo sėdi .
 Atvažiavo , gavo 25 metus .Visi iš jo juokėsi ,oraino ,
 o jis juokėsi kartu su visais .

ALOYSAS ADOMAITIS . Trentiniai pasakojo , kad jie
 dainuodavo ?

JONAS MIŠKINIS . Tichonovas , ukrainietis , lenkų
 laikais mokėsis Vilniaus konservatorijoje , kartu su lie -
 tuviais kovojęs prieš lenkus,dainuodavo , vaidindavo . Mo -
 tarinis persirengdavo vyrui . Sekmadieniais kolonos virši -
 unktas girtas avodavo skaityti paskaitų .Būlet sekę -
 davo : "My adinukovyje liudi , tolke vy vromene zakliu -
 čionyje " Aš su Salaičiu dažnai per paskaitas barakė ant
 kiedrų miegodavau .Kadon tokių kampų . Slėpdavosi vieni
 būdavo išvietoje tik tupi , tupi .

Buvo šviesonių atsitikimų . Girdėjom kartą ant til -
 to giedant lietuviškai trestines . Kaip šilta pasidarė .
 Kitą kartą pilna mašina lietuvių trentinių važiavo dai -
 nuodami "Auge kiese klevelis " Iškoliam ranką ,jie
 ingi mane pastebėjo .Tarp jų buvo esterišké , labai pa -
 našė į Galiną Dujotytę . Nešimė net ,ar Dujotėiai
 buvo išvėsti .Greit nutilo jų daina , tik ausyse skunė -
 jo ,kaip dainuodavo nuo Truspalinų ,Gaigalinų ,Jegušinėjų...
 Lietuva buvo toli , toli ...

Su Jonu Miškiniu kalbėjosi Aloyzas Adomaitis

1990.10.19 .

MIŠKINIO JONO, GIM. 1904 M., GYV.
UTENOS RAJ., UŽPALIŲ MIESTELYJE,
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1989 METAI

168

Niekada gal nepamiršiu tos 1948 metų vasario mėnesio dienos , kai mane areštavo . Suimtas buvau todėl, kad ,liudininkų Ramoš - ky parodymais, įtarė mane palaikius ryšius su vokiečiais - aš esąs vokiečių žvalgas . Nors liudininkai V.Vasilionka ir Raguo - čiai teisme tai paneigė, tvirtino ,kad aš prie politikos nieka - da nepristojęs ,tik dirbęs pieninėje kasininku .Bet tai nieko nepadėjo .Buvau nuteistas dvidešimt penkerius metus kalėti . Parašiau malonės prašymą Aukščiausiam kariniam tribunolui ,ku - ris teismo nuosprendį pakeitė - kalėjimo laiką sumažino ligi penkiolikos metų .Taip prasidėjo mano vargai Vilniaus , Maskvos , Kijevo kalėjimuose . 1949 metų pabaigoje atsidūriau Taišeto ka - lėjime ,kur išbuvau penkeris metus .Tai buvo nepaprastai sun - kios dienos ,nes iš pradžių nedavė jokie darbo - buvau nedarbo brigadoje .Kadangi nieko nedirbdavome ,maistas buvo labai pras - tas . Parai duedavo penkis šimtus gramų šlapios avižinės duo - nos ir sūdytos žuvies , kuri buvo pilna kirmėlių , todėl nega - lėjome jos valgyti . Bet paskui ,kai iškankino alkis , užsi - merkdavau ir valgydavau . Po kurio laiko pradėjo duoti darbo . Varydavo apie septynis kilometrus į mišką ruošti rąstus barakų statybai .Tai buvo nepaprastai sunkus ir varginantis darbas . Kai trys kaliniai ,benešdami tuos rąstus, mirė , mežius pra - lėjo vežti mašinomis , tik reikėjo jas pakrauti . Paskui mes buvome paskirti vandentiekį užpilti žemėmis . Labai sunkius , pilnus žemės vežimėlius reikėdavo tempti į kalną .Mūsų bri - gadoje dirbom trys lietuviai : Jasulionis, Juška ir aš .

Lageryje daugiausia buvo politiniai kaliniai . Buvo kari - ninkų, profesorių, kunigų, teisėjų, advokatų ir pan., teistų nuo dešimties iki dvidešimt penkerių metų . Profesorius Presniako - vas buvo nuteistas dvidešimt penkeriems už tai , kad jis , sykį parvažiavęs iš Maskvos aplankyti savo tėviškės, rado kaimą su - degusį... Žmonės, kurie buvo likę gyvi, gyveno rūsiuose , kiti išbėgiojo kas kur. Tai jis šitą teisybę ėmė ir parašė į laikraš - tį...

Našlaitis žydas Rafolovičius su draugais užmušė tris mili - cininkus .Už tai irgi gavo aukščiausią įvertinimą - dvidešimt penkerius .Jis dirbo statybininkų brigados brigadininku , labai užstođavo savo kalinius . Kai norėdavo kurį pasodinti į kar - cerį ,tai jis imdavo įrodinėti , kad čia pats geriausias dar - bininkas .Ir taip jį išgelbėdavo .

Ilgą laiką aš neturėjau ryšio su namais . Per metus galė - jau parašyti tik du laiškus ,tačiau įvairiais būdais , per įvai - rius žmones išsiunčiau aštuoniolika laiškų . Bet nė vienas jų

nepasiekė adresato .Ir tik per Jasiulionį pavyko saviems perduoti žinią , kur jis randasi .Tada jau namiškiai galėjo parašyti ir atsilysti siuntinių . O iki to laiko jis nuo darbo ir prasto maisto buvo taip išsekęs ir nusilpęs , kad vieną dieną , nervams neišlaikius , krito žemėn ir liepė prižiūrėtojai šauti į jį...

Lageriuose buvo nusistovėjusi tokia tvarka :jei žmogus nebegali paeiti, tai jį nušauna ir užkasa. Tačiau mane tuojau pačiupo už pažastų du jauni vyrai ir parvedė į baraką . Aš buvau tiek išsekęs , kad nebereikėjo nė komisijos - parvedė vėl į nedarbo brigadą . Be jos / komisijos / parvedavo tik tada , kai viršininkas negalėjo įgnybti į užpakalį , nes ten buvo tik kauklai ir oda. Toje brigadoje duodavo mums kopūstus pjaustyti ,maikų parsivežt iš miško . Labai gera buvo , kai pjaustydavom kopūstus ,nes buvo galima suvalgyti kokią morką ,pavogti ir išsikepti krosnyje bulvių .

Kai mirė Stalinas ,mane perkėlė į OMSKĄ .Ten jau buvo šiek tiek geriau , nes leido rašyti daugiau laiškų . O netrukus buvau išvisai paleistas namo. Kalėjime išbuvau septynerius metus ir septynis mėnesius .

Pasakojo Miškinis Jonas .

Užrašė Utenos raj., Užpalių vidurinės mokyklos 9 klasės mokinė Rūta Pavilionytė .

1989 08 02

MOTIEJŪNAITĖS-TUMIENĖS ANĖLĖS ,
GIM.1926 M., GYV. UTENOS RAJ.,
UŽPALIŲ APYL., VILUČIŲ KAIME ,
A T S I M I N I M A I

Poilsio valandėlė, baržon spa-
lius kraunant. 1950 m.

Perf. V.Paknys 1990 m.

Anelė Motiejūnaitė .

Nuotr.daryta 1952 m.

Perf.V.Paknys 1990 m.

Antanas ir Silvestras Mo-
tiejūnai 1955 m.

Perf.V.Paknys 1990 m.

Motiejūnienė Anelė 1948 m.,
prieš ištrėmimą.
Perf. V.Paknys 1990 m.

Anelė Motiejūnaitė su broliu
Pranu Motiejūnu pjauna medžius
1949 metais.
Perf. V.Paknys 1990 m.

1948 metų gegužės 22 dieną dar tik aušo ,kai pradėjo dau -
žyti į duris ir rusiškai sakyti " atkroite " . Gyvenome tada
Rokiškio rajone. Kai atidarėme duris , į kambarį suvirto gink-
luoti vyrai .Jie pasakė , kad daugiau apie Lietuvą net nesva-
jotume ir kad duodam valandą laiko susiruošti. Iš mūsų šeimos
trėmė 7 žmones :

mamą Motiejūnienę Anelę, gim. 1905 m.,
tėvą Motiejūną Praną,gim. 1916 m.,
brolius :Motiejūną Silvestrą ,gim.1929 m.,
Motiejūną Praną,gim. 1932 m.,
Motiejūną Antaną,gim. 1937 m.,
sesrį Motiejūnaitę Valę ,gim. 1934 m.,
mane-Motiejūnaitę Anelę,gim. 1926 m.

Arkliais nuvežė prie mašinų Nerkūnuose ,Rokiškio valsčiuje.
Tada nuvažiavom Ragelius,daugiau žmonių paėmė. Paskui nu-
vežė ROKIŠKIO STOTIN. Susodino į gyvulinius vagonus , duris
ir mažą langelį užkalė. Mūsų vagonas buvo 28-tas .Klione
trūko 17 parų . Pirmą kartą ešelonas sustojo RUSIJOJ,paskui -
ČELIABINSKE. Ten stipresnius vedė į pirtį .Liepė viską palikti
vagonuose .Mes nieko nežinojom,kur veda , pradėjom rėkti , bet
kai pasakė ,tada aprimom. Žmonės , kurie vežant , mirdavo ,
tai,kai kraukinsys sustodavo trumpam,lavonus išmesdavo iš vago-
nų ir vėl važiuodavo . Maisto jokio nedavė , netgi vandens .
Vieną kartą davė kibirą visam vagonui košės, tai tik po vieną .
Šaukštą išėjo. Paskui nuvežė KRASNOJARSKAN ,ten išlaipino ,ta-
da mus susodino į laivą " MARIJA ULJANOVA " ,ir plaukėm 400
km. JENISEJAUS UPE .Sustojo prie kranto , apaugusio mišku .
Ten mus išlaipino ,daiktus sudėjo į vežimus , kurie buvo pa -
kinkyti jaučiais . Kai nuvežė JUOZAPSKUN ,apgyvendino bara -
kuose po 8 šeimas .Jau rytojaus dieną varė miškan ,statėm tro-
bas ,kuriose apsigyveno po šešias šeimas . Vyrai statydavo tro-
bas , o moterys genėdavo šakas ,pjaudavo medžius ,džiovindavo
šieną.

Iš pradžių nieko nedavė valgyt. Tai valgėm visokias žo -
les. Žolę ,kuri kvėpėjo kaip česnakas ,išvirdavom, išsunkda -
vom ,įdėdavom saują miltų ir valgydavom. Visus rūbus išmainėm
į maistą .Dar eidavom uogauti ,vogti sušalusią kopūstų , ku-
riais šėrė gyvulius. Paskui davė po ruoželį žemės ,tai tru -
putį pasisėdinom bulvių ,kopūstų . Kai dėrlių ėmėm ,mama nu-
kirto savo kopūstus ir vieną kolūkio ,tai ,nuvedę kontoron ,

ją mušė per galvą.

176

Kiekvieną dieną reikėjo registruotis .Vėliau visus varė miško kirsti. Jeigu įvykdydavom normą, duodavo pusę kilogramo duonos nusipirkti .Medžius, kuriuos nupjaudavom, veždavo prie Jenisejaus upės .Juos ten surišdavo ir plukdydavo IGAR - KON. Jeigu apsergi ,pagulde atskirai barakan ir niekam ne - leisdavo aplankyti ,atnešti maisto.

Mūsų šeima dirbo visa, tik mama ne. Aš su broliu Pranu mišką pjovėm .Silvestras vežė rąstus ,sesuo Valė dirbo prie kelių tiesimo miške , o mažasis Antanas degino šakas ,tėtė dirbo sargu ,džiiovindavo pavalkus . Tėtė bedirbdamas nušalo kojų pirštus .Jei ir būdavo 4I^o šalčio ,vis tiek varydavo dirbti .Vėliau, kai pastatė mokyklą ,brolis Antanas mokėsi . Joje mokė tik rusų kalba.

Kai dirbom kitoj pusėj upės ,tai keldamiesi per upę daugelis tremtinių nuskendo. Kai mirė Stalinas ,tai truputį palengvėjo .

Dar buvo du spalijų fabrikai .Šituos spalius eksportuo - davo. Vėliau aš dirbau viena su benzopjūklų , pjovėm perpus rąstus.

1958 metais pranešė ,kad mes laisvi,išdavė pasus ir pa - leido. Kai grįžom Lietuvon, nieks nenorėjo registruot. Tada buvęs "Gegužės Pirmosios " kolūkio pirmininkas Lapienis su - tiko priimti į darbą. O apylinkė buvo Bėkinčiuose .Jos pir - mininkas Šutas mūsų neregistravo . Tik nunešus Šutui kyšį /degtinės / , mus priregistravo. Visą sveikatą palikęs Sibi - re ,tėvas mirė 1959 metais, o motina - 1966 metais.

Pasakojo Tumienė Anėlė .

Užrašė Petruševičiūtė Asta, Utenos raj.Užpalių vidurinės mokyklos IO klasės mokinė .

1990.01.09

NARBUTIŠNĖS BLENOS , GIM. 1934 M.,
GYV. UTENOS RAJ., UŽPALIŲ MIEST.,
A T S I M I N I M A I

Lankiau pradžios mokyklą ,mokiausi gerai . 1945 metų ba -
landžio mėnesį , kaip ir kasdien ,išėjau į mokyklą . Grižusi
atgal po pamokų ,išsigandau : kieme išvydau svetimus ginkluotus
žmones .Vieni sėdėjo vežimuose ,kiti gaudė paršelius,žąsis ,
vištas . Motina buvo apsiverkusi, tėvas vaikščiojo nuleidęs
galvą. Aš, pripulusi prie mamos, klausiau, kas čia vyksta . Ir
šiandien prisimenu jos žodžius :

-Baisi nelaimė...

Išveždami mus ,ginkluoti vyrai neleido nieko pasiimti ,tik
truputį maisto ir drabužių . Šeimą susądinę į vežimą ir vežė
iš Krosnos bažnytkaimio į Marijampolės miestą . Atvežus suvarė
į žydų "iškalą " / bažnyčią / , kur buvo jau ir daugiau žmonių -
jų buvo pilna šventykla ir kiemas . Čia mus išlaikė dvi savaites
-tes .Po to vieną rytą visus prikėlė ir išvarė į geležinkelio
stotį ,kur jau laukė ešelonas . Prekinių vagonų langai buvo už-
raizgyti spygliuota viela. Į vagonus kišo po tiek žmonių ,kiek
jų naruose tik tilpo vienas prie kito. Ešelonas , lydimas gink-
luotų kareivių , pajudėjo į rytus. Vežė labai ilgai .Stotyse
mūsų ešelonas kartais stovėdavo po keletą dienų .Iš vagonų žmo-
nes išleisdavo tik labai trumpam .Kad nenumirtume badu ,duoda -
vo tik vandens it truputį duonos. Pervežė per visą Rusiją . Į
Maskvą neužsuko .Ešelonas judėjo Sibiro link.Tačiau vienoje
stotyje,-neprisimenu kokioje,- kareiviai jį sustabdė. Jie tikri-
no dokumentus ,kuriuos savo žinioje turėjo traukinio viršininkas
-kas . Po to mūsų ešelonas buvo nukreiptas į pietų pusę. Tremia -
nieji galvojo,kad įvyko koks nesusipratimas -juk juos trėmė į
Sibirą!..

Kuo toliau važiuojome į pietus ,tuo darėsi karščiau. Atvežė
mus į TADŽIKISTANĄ ,STALINABADO MIESTĄ / DABART. DUŠANBĖ / .Po
tris mėnesius trukusios kelionės liepė dabar visiems išlipti iš
vagonų . Buvome perduoti jau civiliams. Tai buvo ką tik iš fron-
to grįžę žmonės .Buvo labai karšta , tačiau vandens atsigerti
niekas nedavė . Aplinkui buvo kalnai, kurie lietuviams kaimie -
šiams kėlė baimę . Pagaliau rytą keletas žmonių buvo pasiųsta į
geležinkelio stotį , kad atneštų virinto vandens . Jį išdalino
visiems tremtiniams .Davė ir po truputį duonos .

Atvažiuo mašinos .Tremtinius suvarė į priekabas , ir didžiu-
lė sunkvežimių kolona vežė mus gilyn į kalnus .Pavakare pasiekė -
ne slėnį STALINABADO SRITYJE - KURGANTIUBE . Čia buvo KRUPS -
KUS KOLŪKIS . Pamatėme namelius ,sulipdytus iš molio ,be langų
ir be durų ,švendrių stogais . Vietoje aslos - plika žemė . Čia

mus apgyvendino ,čia mes miegojome .Nei valgyti, nei vandens niekas mums nedavė .Rytą atėjo kolūkie pirmininkas , kuri vėliau dėl jo žiaurumo lietuviai pavadino Baubu . Žmonės jį paprašė vandens ,bet jis į prašymą nekreipė dėmesio , tik pasakė ,kad mums reikės eiti į darbą .Pirmininkas ir brigadininkas suskirstė žmones į brigadas , įteikė po kitmenį / prie koto pritvirtintas traktorius diskas / ir išvarė dirbti į medvilnės plantacijas . Ravėjome. O valgyti vis nedavė . Moterys alpo nuo karščio ir iš bado , vyrai tylėjo ,visi laukė ,kol nusileis ta prakeikta saulė .Dirbome ilgai .

Pirmos darbo dienos vakare visiems tremtiniais liepė susirinkti -dirbusiems davė po trejetą šimtų gramų miežinių miltų ašalų .Parsinešę tuos "miltus " , žmonės rinko kupranugarių dyglius,nes medžių čia niekur nebuvo, bandė susikurti ugnį ir iš jų ašalų bei vandens išsivirti vakarienę .

Nebuvo ne tik ko pavalgyti ,bet ir ramaus poilsio . Mažose kolonėse trobelėse turėjome gyventi po kelias šeimas . Naktis niekada nedavė ramybės uodų spiečiai . Atsitikdavo ir taip , kad subudę žmonės šalia savęs rasdavo susirangiusias storas stepių gyvates...

Vietiniai gyventojai tadžikai tremtinių nekentė , jų šaliniai ,vadino fašistais ir laikė visus nusikaltėliais .Viena rusė moteris lietuvius taip "paguodusi " :

-Čia jūsų tėvynė,čia jūsų kapai ..n

Po keleto savaitių tremtiniai pradėjo mirti :Šarvoti lavonų paleido ,nes dideliame karštyje jie greitai pradėdavo gesti . Jei žmogus mirdavo plantacijoje ,artimieji turėdavo jį greitai parsinešti namo,suvynioti į paklodę ir tuoj pat gabenti į kapinėms skirtą vietą .Kitmeniu iškasdavo duobę gilumo iki kelių ,nes žemė tenai sudžiūvusi ir kieta kaip cementas . Tokios laidotuvės vykdavo kas vakaras - žmonės mirdavo kasdien .Visi sirgome druginiu ,gerdavom chininą suujomis. Mergytė , gimusi vagonuose ,taip pat mirė . Jos motina paprašė vaikus,kad padėtų mažytę palaidoti .Suaugusieji tuo metu dirbo laukuose. Aš ant savo rankų nuėšiau mirusios kūnelį į kapines .Daug valandų mes tenai kasėme duobę ir palaidojom mergytę . Kitą rytą jos sesutė,du broliukai ir aš nuėjome aplankyti jos kapelio .Čia išvykome baisų vaizdą :nakties metu šakalai mergytės lavonėlių išsikasė ir apgraužė.Liko tik kaukolė ir keli kaulėliai . Mes vėl ją palaidojome ir daugiau kapinėse nebesilankydavome .

Vieną dieną atvažiavo uniformuoti vyrai ir atsirinko vyrus.

į jų tarpą papuolė ir mano tėvas. Uniformuotieji sakė, kad vyrus veš į dirbtuves, esančias STALINABADE.

Likom mes abi su motina. Nuo sunkaus darbo ir blogo maisto bei baisių gyvenimo sąlygų mes išsekome, nebeturėjome jėgų. Ir vieną rytmetį mama man pasakė:

-Bėgsim pas tėtę!..

Mama kaimynui Osvaldui pasakė, kad, jeigu kas nors apie ją klausinėtų, tegu paaiškina, kad nuvedusi savo dukrą į apylinkės tarybą.

Mes išbėgome naktį. Ėjome pėsčios kalnų keliais. Maitino - mės iš miešinių miltų pasidarytu paplotėliu. Atsigerti niekur negalėjome, nes šaltiniai, kuriuos pakeliui aptikdavome, būdavo sūrūs arba kartūs. Kelionėje praleidome ne vieną naktį. Naktis stengdavomės laikyti arčiau gyvenviečių, kad neužpultų žvėrys. Nuo KRUPSKOS KOLŪKIO iki STALINABADO buvo apie 98 km. kalnų kelio.

Eidamos pamatėme žemai, tarp kalnų, namelį ir nusileidome prie jo. Čia gyveno tadžikė su keketu vaikų. Rusiškai ji nesu - prato, todėl mama rankomis jai parodė, kad norime gerti ir valgyti. Tadžikė mus pamaitino, pagirdė, dargi kelionėn įdėjo dvi bandeles ir kažką pasakė. Motina suprato tik žodį "Alach".

Ir vėl keliavome toliau, ir vėl pavargome, išalkome. Vėl buvome užsukę pailsėti į netoli kelio gyvenančio tadžiko trobelę, kuris pavalgidino mus keptais kviečiais, pavaišino arbata.

Toliau keliaudamos, priėjome tiltą per DUŠANBĖS UPE, kuri saugojo du sargybiniai. Mes dabar smarkiai rizikavome, nes mus, bėgles, galėjo sučiupti. Bet viskas baigėsi laimingai - niekas mūsų dokumentų netikrino, niekas nesulaikė. Pasiekėme STALINABADĄ. Sutiktos rusės mama paklausė, kur randasi garažas / mat, tėvas buvo rašęs, kad dirba garaže/. Moteris pasisakė, kad jos tėvas tenai dirbęs inžinieriumi, ir nuvedė mus iki pat garažo. Atsisėdome su motina prie pastato, visos purvinos, apdulkęsios, išsvargusios. Suėję žmonės stebėdamiesi žiūrėjo į mus.

Atėjo ir tėvas. Garažo vedėjas jam pasakė, kad vestųsi žmoną ir dukrą namo. Jis nusivedė mus į savo būstą. LAKUTI GATVĖJE Nr.13. Mamas gražus, triaukštis. Čia gyveno karininkai, čekistai. O rūsyje, kuris buvo be langų, buvo sukimšti trentiniai. Čia buvo įvairių tautybių žmonių: vokiečių, bulgarių, ukrainiečių, rusų, baltarusių, lietuvių... Tėvo naras buvo rūsio gilumoje. Čionykščiams trentiniams buvo išduoti kokie tai dokumentai, tačiau įsakyta toliau STALINABADO nė kojos nekelti. Atlyginimai ir čia buvo ma-

M. Žmonės kentėjo badą ir dažnas baltinių gyventojų patyčias .
Maną, išsišaukę į kontorą, įdarbino batų siuvyklos valytoja. Bet
ji ilgai nedirbo, nes, valydama langus, susižalojo kojas . Po šio
vykio ją įdarbino sarge , tačiau dirbti naktimis jai neleido
veikata. Motina buvo nusiųsta pas gydytoją, kuris ją atleido
nuo darbo.

Aš dabar lankiau mokyklą. Mūsų mokytoja buvo Abdulova .Per
panokas negalėdavau susikaupti ,nes visą laiką galvodavau , iš
kur gauti maisto , kad galėčiau socialiai pavalgyti . Atsikėlus
anketi rytą ,bėgiuodavau namų palangėmis ir pakiemiais ir rinkda-
vau maisto likučius .

Girdėdavau, kaip motina dažnai prašydavo tėvą bėgti į Lietu -
vą. Bet kliūtis - su turimais dokumentais negalima buvo nusipirkti
bilieto į traukinį . Mama paprašė vieną rusą padaryti mums pas-
langą-nupirkti bilietus, už tai jam atiduodama du žiedus ir aus-
karus.

Mūsų šeima į Lietuvą parvyko 1946 metų rudenį . Tėvas dirbo
pas žmones , o aš ėjau per kainą duoneliaudama . Pradėjau lanky-
ti mokyklą Marijampolėje.

1947 metų pavasarį ,kovo pabaigoje , ėjau Vytaute gatve iš
mokyklos ir pamačiau ginkluotus vyrus ,besivarančius mano tėvą
ir motiną. Aš puoliau prie saviškių . Vienas vyras automato buo-
le dar pastūmėjo mane.

Nuvarė mus į Marijampolės kalėjimą, iškratė . Mano portfely -
je rado Katekizmą ir Maironio eilėraščių knygelę . Kareivis su
pašaipu sudraskė Katekizmą , o eilėraščių knygutę nusviedė į
kraupą.

Tėvas buvo nuvarytas į vyrų kambarą , o mudvi su motina buvo-
me drauge. Valgyti duodavo "eriubos " , kurioje plaukiojo kele -
tas bulvių lupynų ir koks plikas kaulas . Gaudavom ir trupučiu -
ką juodos duonos bei gabalėlių cukraus. Motina laukėsi kūdikio .
Ji dažnai verkėdavo. Man ji pasakė, kad turėsiu brolių arba seserį .
Kad ir koks likimas ištiktų ją ir tėvą, kad ir mes būtume atskirti ,
mes buvo prisakyta suieškoti ir globoti ateisiantį į pasaulį
kūdikį. Pasakė ir būsimo kūdikio vardą.

Marijampolės kalėjime mus išlaikė tris savaites , po to iš-
vežė į KAUNĄ ir patalpino didelėje kalėjimo kameroje .Kai tik
atėdavo vakaras ,girdėdavosi kraupus riksmas - tai tardė ir kan-
tino žmones .Jiems surišdavo rankas ,kojas ir krūtine daužydą -
vo į žemę . Po kelių tokių smūgių žmogus dažniausiai mirdavo .
Negalvodavo ir kitokių "gerų " kankinimo priemonių .

182/

Vieną dieną kalėjimo prižiūrėtojas pašaukė motiną ir mane. Išėjusios į kiemą, pamatėme atvarant žmonių būrį. Jų terpe buvo ir mano tėvas. Mus visus sugrūdo į sunkvežimį ir nuvežė į geležinkelio stotį, suvarė į vagonus. Traukinys pajudėjo - jis vežė mus atgal į STALINABADĄ. Šį kartą atvežė greitai.

Aš susirgau. Mane paguldė į izoliatorių, nukirpo kasas. Kai pasveikau, nuvežė į vaikų namus INCIBAZARO MIESTELYJE. Čia buvo daugybė įvairių tautybių vaikų. Maistas buvo truputį geresnis negu kalėjime. Eidavom į mokyklą, kurią lankė vaikai ir iš miestelio, ir iš vaikų namų. Miestelėnai iš mūsų tyčioda - vosi, nes buvome prasčiau apsirengę, svetimi.

Aš buvau visą laik silpnos sveikatos, dažnai sirgdavau. Vieną kartą nuo išsekimo praradau sąmonę. Tada mane vėl paguldė į ligoninę. Atsipeikėjusi pamačiau šalia savęs seselę, kuri pasakė, kad padėkočiau gydytojui gruzinui, nes jis išgelbėjęs man gyvybę. Pasirodo, gydytojas su manimi darė eksperimentą - išbandė naujus vaistus. Bet nuo to laiko mano sveikata pagerėjo. Mane su keletu kitų vaikų išvežė į miško mokyklą, kur labai gerai maitino, ir aš galutinai atsigavau.

Tėvai STALINABADO KALĖJIME išbuvo vienuolika mėnesių. Vyko tardymas. Neradę jokių nusikaltimų, nesudarę bylos, juos paleido. Tėvas vėl įsidarbino tame pačiame garaže ir, gavęs pirmają atlyginimą, pradėjo ieškoti manęs. Surado.

STALINABADO KALĖJIME gimė mano sesutė Olga. Mergytė buvo labai liesa, pamėlynijusi. Maitino ją duona, sumaišyta su vandeniu.

1949 metais, liepos mėnesį, tėvus iškvietė į staigą, kuriai priklausė tremtiniai. Jie išsigando, pagalvojo, kad vėl so - dins į kalėjimą. Todėl eidami mane paliko namuose, nesivedė kartu, o išsinešė tik Olgą.

Po keleto valandų tėvas ir motina grįžo namo laimingi - mūsų šeima laisva, galime grįžti į Lietuvą.

1949 metų spalio mėnesį mes - jau Lietuvoje. Namus radome sudėgintus. Tėvas gavo darbą Kaune, bet buto - ne. Kreipėsi į ministeriją, iš kur atėjo patarimas - važiuoti į Šiaulius. Mat, karo metais Šiauliuose buvo toks koncentracijos lageris, kurie barakai, tiesa, be langų, be durų, išlikę. Tėvas sutvarkė vieną namelį ir šeima tenai apsigyveno.

Pasakojo Narbutienė Elena.

Užrašė Abukauskaitė E., Utenos raj. Užpalių vidurinės mokyklos 12 klasės mokinė.

1989.12.08

VANAGIENĖS - PALSKYTĖS STEFOS ,
GIM.1927 M., GYV. UTENOS RAJ.,
UŽPALIŲ APYL., VILUČIŲ K.,
A T S I M I N I M A I

184

Šjo 1949-ieji metai ,pilni netikrumo ,įvairių gandų . Žmonės gyveno nuolatinėje baimėje . Ir ne be pagrindo .

Mes tada gyvenome Giraišių kaime . Mūsų šeima taip pat buvo įtraukta į "juoduosius sąrašus " - buvome paskirti ištrėsimui . Norėdama išvengti tremtinių dalios , mūsų šeima slapstėsi . Nemiegodavo naktimis namuose , prisiglausdavo pas gerus pažįstamus . O gausiai šeimai skapstyti irgi nebuvo lengva . Mūsų šeimą dabar sudarė septyni žmonės :

tėvas Balys Palskys ,gimęs 1895 m.,
motina Marijona Palskienė ,gimusi 1902 m.,
vaikai :

Alyzas ,gimęs 1934 m.,
Bronius , gimęs 1939 m.,
Kristina ,gimusi 1933 m.,
Stefa , gimusi 1942 m.

Vyriausias mano brolis Vytas ,gimęs 1925 metais , nėjo į kariuomenę ,slapstėsi ir 1945 m. rugpjūčio 15 d. žuvo .

1952 metų kovą pabaigoje /berods 22 d. / su draugėmisėjau iš Naujikių . Buvo tamsus vakaras . Tik staiga prieš mus išdygo keli skrebai ir pagriebė mane už rankų ,sakydami , kad aš areštuota . Nuvedė į kaimelį , įvarė į kažkokią trobą . Čia jau buvo kažkokia moteris su dukra . Kiek palaukus ,atvažiuo mašina ir mus nuvežė į Aulelius / Anykščių raj. / . Važiuodamos rušalome ,mes buvo ankstyvas pavasaris ,dar nenutirpęs sniegas .Sutemus buvome atgabentos į Svėdasus . Uždarė kambarėlyje ,kur buvo daug žmonių ,ir paliko . Čia susitikau ir pažįstamą V. Juodvalkienę . Ją taip pat pagavo ,einant iš Narbučių . Bet jai dar pavyko pasiimti kai kuriuos savo daiktus ,maisto . SVĖDASUOSE išbuvome visą naktį .Rytą visus suimtuosius išvežė į ANYKŠČIUS , o mus paliko . Mes bandėme spėlioti , ką su mumis darys ,širdyje didėjo baimė . Po kiek laiko ir mums liepė ruoštis . Mus nuvežė į VYZUONAS . Ten liepė pasirašyti į kažkokią knygą . O vakare jau buvome UTENOJE .Iškart mus nuvežė į geležinkelio stotį ,prie traukinio . Čia žmonių daugybė . Kiekvieno akyse galima buvo išskaityti baimę ir neviltį . Kareiviai iš mašinų krovė vežamų žmonių daiktus .Taip pat turėjo iškratyti ir V. Juodvalkienės maišus . Tačiau kai mus suvarė į traukinį , pamatėme , kad čia ne visi jos daiktai . Dingo lašiniai ir kai kas daugiau . Todėl nusiminėme labai , nes Vanda

/Juodvalkienė / ir man duodavo valgyti, nes aš visai nieko neturėjau. Mus uždarė vagonė ir paliko. Žmonių daug, vietos mažai, niekas nemiegojo. Tik kitą dieną, po pietų, traukinys pajudėjo į ŠVENČIONĖLIUS. Ten vėl sustojome. Laukti teko ligi vakaro, kol susodino į plačiojo geležinkelio vagonus. Naktį traukinys pajudėjo VILNIAUS LINK. Vagonė susitikau kažkokį vyrą iš Užpalių ir nepažįstamą moterį. Savo pavardžių jie nepasisakė. Moteris pasakojo, kad vežama jau antrą kartą. Ji siūlė mums visiems bėgti. Aš su tuo pasiūlymu sutikau, nors ir labai bijojau. Mane apėmė miegas ir valandėlei užsnūdau. Išgirdau, kad mane jau žadina, liepia ruoštis... Aš greitai susitvarkiau. Dabar beliko atidaryti vagono duris. Vyrai, susiradę lazdelę ir iškišę rankas pro grotas, kažkaip atklebino sklendę. Kiek tada mums buvo džiaugsmo, kai durys atsidarė! Žmonės ruošėsi šokti iš einančio traukinio. Buvo ir tokių, kurie pasiliko. Kažkas man paaiškino, kaip reikia šokti. Kai priėjo mano eilė, šokau į tamsą drebančia širdimi. Pro mane prašvilpė paskutiniai vagonai. Kai atsikėliau, pajutau, kad labai skauda veidą. Mat aš griūdama smarkiai nubrozdinau skruostą. Atsistojusi negalėjau susigaudyti, kur patekau, į Kurį pusę reikia eiti. Bet išgirdau tylų švilpimą. Paėjusi į tą pusę, pamačiau mano naujuosius pažįstamus - užpališkius vyrą ir moterį. Prie jų prisijungiau ir aš. Kai akys priprato prie tamsos, mes nutarėme judėti atgal. Ėjome bijodami, kad nesutiktume skrebų ar kareivių. Labai pavargom. Galų gale priėjome kažkokio žmogaus daržinę. Sulipę ant šiaudų, užmigome. Mus taip ir atrado rytą atėjęs šeimininkas lenkas. Jis pakvietė mus į trobą. Išsiauškinome, kad randamės kažkur už PABRADĖS. Šeimininkas nurodė, kaip nueiti iki PABRADĖS. Atsisveikinome. Dieną nebijojome, nes didelio įtarimo nekėlėme. Ėjome keliu, neislapstydami. PABRADĖJE nutarėme nusipirkti bilietus ir traukiniu grįžti namo. Laimingai pasiekėme ŠVENČIONĖLIUS. Čia reikėjo persėsti į kitą traukinį - "siauruką". Mes abi sukrapštę padavėme pinigus vyriškiui, kad jis nupirktų bilietus, o pačios stovėjome nuošaliau. Staiga aš pamačiau, kad prie mūsų bendrakeleivio priėjo kareivis. Persigandau. Kareiviai jį kažkur nusivedė. Supratome, kad mums iš čia reikia kuo greičiau pasišalinti. Pėsčios patraukėme UTENOS LINK. Atėjo ir vakaras, o mes ėjome per didelį mišką. Beldėmės į vieną trobelę, bet mūsų neišleido.

Ir vėl toliau keliavome nakties tamsoje .Vėl pamatę tolumoje žiburėlių ,pasukome jo link. Pasirodo, tai buvo mokykla. Pabel - dus duris atidarė nebe jauna moteris, kuri leido mums čia ir pernaktoti. O anksty rytą pailsėjusios vėl iškeliavom į UTENĄ. Buvome nusilpusios , todėl ėjome beveik visą dieną , kol ne - labai toli nuo UTENOS pasiekėme pažįstamo žmogaus namus. Mums pasisekė :jis ruošėsi važiuoti į UTENĄ , tai pavėžėjo ir mus. Čia mes,abi bendro likimo moterys , išsiskyrėme , ir aš viena parėjau namo.

Man grįžus ,buvo dar visokių nemalonumų . Buvo sugavę ma - no tėvą, bet jam pavyko laimingai išsisukti. Mūsų sodybą dažnai lankydavo kareiviai . Laimėi , kaimynai , pamatę ar sužinoję juos artinantis ,tuoju pranešdavo mums , ir mes suspėdavome išbėgti iš namų ir pasislėpti miške ar įlaip kur nors . Labai visi pergyvenom ,kai sugriovė mūsų gyvenamą namą. Tuo metu aš su motina tvarkiausi namie, mažesnieji vaikai buvo mokyklo - je. Staiga pamatėme, kad kiemas pilnas kareivių . Pradėjo jie šaukti:

-Bandit,bandit !

Mums liepė nejudėti.Mūsų namas tada buvo dar tuščias , nes neseniai vėl grįžome čia gyventi.Ant grindų buvo papilta daug riešutų. Bet atėjūnai neleido mūsų į vidų , nedavė nieko pa - siimti. Jie pradėjo "darbuotis " kieme - išvertė visas mal - kas ,visur landžiojo .Ir visą laiką šaukė :

-Sušaudyti banditus!..

Atvažiuoęs leitenantas mums pranešė , kad griaus mūsų na - mą. Motina prašė to nedaryti ,aiškino, kad šeima neturės kur gyventi... Jis liepė važiuoti į UŽPALIUS ir tenai aiškintis. O namas griunamas todėl, kad šeima buvo skirta išvežti į Si - birą. Kareiviai per tris-keturias dienas taip pasidarbavo , kad namo neliko nė žymės .

Mes įsikūrėme tvarte .Įsitaisėm šiekį tokią krosnį . Pir - mąją žiemą buvo labai šalta. Visi sėdėdavom ant krosnies ,apsi - klostę turimais drabužiais . Bet ir tai nesušildavome. Viduje tvarte sienos būdavo apsitrakę sniegu. O jei palikdavom kibi - re vandens ,tai jis sušaldavo į ledą. Kitais metais jau susi - mūrijome geresnę krosnį . Taip mes gyvenome tvarte gal de - šimt metų .O paskui aš ištekėjau ,namuose liko vieni tėvai . Bet kai jie suseno ,kai pablogėjo jų sveikata ,atsikėlė gyventi

pas mane,
1989 12 07

Pasakotoja Vanagienė Stefa.

VIDUR7.m-los 1o kl.mokinė
Užrašė Vaida Vaičiūtė ,Užpalių

FRANSKŪNAITĖS - BARKANIENĖS GIMNĖS ,
GIM. 1930 M., GYV. UTENOJE , BASANA -
VIČIAUS 19 ,

A T S I M I N I M A I

1990 METAI

Gyvename mes tada Kaniškų kaime. Užėjus 1944 metų vasarą rusams, vyresnysis brolis Stasys išėjo į kariuomenę, o jaunesnysis Povilas nėjo. Kaimynas Ramonas ėmė prikalbinėti, kad jis galys išsisukti nuo kariuomenės, jei sutiksiąs pabūti Užpaliuose, padežuruoti. Bet po kokios savaitės pasiškė - jo, kad nori jį skrebu padaryti, jau į kaimą su kitais liepia eiti.

-Ne, šito nebus,- nusprendė Povilas ir pradėjo slapstyti. Daugiau būdavo apie namus, kompanijos neieškojo. Kai paskelbė amnestiją, jis registravosi.

O skrebai mums nedavė ramybės. Ateidami mus nušė, spardė, viską daužė. Išvogė daug ką. Išėjom net iš namų.

Brolis Stasys iš kariuomenės ilgai mums laiškų nerašė - ligoninėj gulėjo, buvo silpnas. Taigi įrodymo nebuvo, kad jis kariuomenėj, o ne miške. Kai pagaliau gavome jo laišką, tuojau nuėjom į UTENĄ, parodėm Raguočiui.

-Mikit namo, gyvenkit, niekas nieko jums nedarys, - pasakė jis. - Laišką parodykit Užpalių saugumui.

Supyko skrebai, kad pasiskundėm. Atėję pas mus, siuto: langus išdaužė, kibirus sulankstė, pagalvių plunksnas palaido... Visur kasė duobes - bunkerio ieškojo... Kpač Povilas Repšys ką bedarė!

Kartą Povilas nuėjo pas Vytautą Vaškelį karvės pirkti. Čia jam bebūnant, užėjo skrebai: Stankūnas, Prakupavičius, Zabulionis, Arceris, Repšys. Povilą išsivarė. Žmonės girėdėjo Kaniškų miške šūvius. O skrebai, užėję pas Joną Vėlbasį, reikalavo samgono. Matyt, sąžinės balsui nuslopinti.

Mes namuose nesulaukiam Povilo. Sužinoję, kad jį išsivarė, mumsėm į Užpalius valgyti. Bet tenai nepriima:

-Nieko nežinom, nematėm...

Einam ieškoti brolio lavono, nes ir Sirvydįs sakė girdėjęs šaunant. Radom Kaniškų miškelyje. Jo lavono nepaėmė į Užpalius, nes jis juk nesislapstė, buvo registravęs. Užpalių saugumiečiai pasakė, kad laidotumė be jokių iškilnių. Palaidojom tyliai Kaniškų kapinaitėse. Karsną arkliu nuvežė, palydėjo keletas žmonių, kurie nebijojo. 1990 metų vasarą Povilo ir Sibire mirusio brolio Stasio palaikus perkėlėme į Užpalių kapines. Atkasę Povilo kapą, pamatėme, kad jis buvo baisiai nukankintas: rankos

ir kojos kaulai sulaužyti, apatinis žandikaulis sutrupintas, didaus kaulus gi šmotais rinkom...Kulkos pramušta skylė pilkinyje...O tada ,laidodami , ką mes galėjom pastebėti?!

Brolis Stasys ,būdamas kariuomenėje ,tapo antros grupės invalidu.Karui pasibaigus, grįžo namo.Bet neilgam.

1951 metų rudenį mūsų šeima buvo ištremta į Sibirą .Iš-
trėmė :

motiną Pranckūnieną Marijoną,g.1904m.,

dukteris -

Pranckūnaitę Genovaitę,g.1930m.,

Pranckūnaitę Bronislavą ,g.1933 ..

sūnų Pranckūną Stasį,g.1923 m.

Mitas sūnus Pšanas tada tarnavo kariuomenėje. Dar prieš ka-
riuomenę jis,vaikėzas ,buvo suintas . Varydami į Užpalius,
skrebai jį pasodino balon,atseit,radom miške , banditas !..
Tardė,bet jokios bylos nesudarė , nes jis nieko ir nežinojo.
Bet vis dėlto net iki ARCHANGELSKO nuvežę buvo. Po devynių
mėnesių atvežė atgal ir paleido ,visą ištinusį nuo bado .
Kaile palengva atsigavo ,visgi jaunas ...

Tą dieną , kai atvažiavo mūsų vežti, aš nebuvo namuo-
ne,-Kanišky fermoje kiaules šėriau . Man pasakė :

-Veža jūsų šeimą !Bėk!

Išbėgau iš fermos .Pakrūmėj pastovėjau, atėjau pas
Mimiškį . O čia skrebai tuoj atėjo ir paėmė .

Pamatę,kad mes nieko meturim,kaip biednai gyvenam ,
VG ir norėjo mūsų nebevežti , bet Pranckūnas,Blėkele pra-
vardžiuojamas ,raitas nujojo Užpaliuos ir pareiškė :

-Kam tokias gūžtas paliekat ?!

Kodėl Pranckūnas taip padarė?Gyveno jie labai skurdžiai .
Mama davė jiems karvę ir avelę,pašaro.

-Melėkit karvę , vaikams pieno turėsit, paskui atiduot-
sit,o teliuką pasiliksit,auginti galėsit , - pasakė ji .

O Pranckūnai melėia tą karvę vienus metus, antrus .
Motina jau nueina pasiimt, nes ir mes išbuožinti . O Pranc-
ūnas nė nenano atiduot .

-Karvė dabar mano,ne tavo !

Pas jį tuo metu kitame kambaryje būta partizanų /Gu-
das Jurgis ir kiti / . Jie išgirdo tą pokalbį .Įsikišo :

-Ne ,Pranckūnai ,karvė ne tavo ,atiduok ją , dar padė -
kok Pranckūnienei ,kad davė ,kol vaiką pasauginot...

Parsivedė motina karvę , o Pranckūnas paskui "atsidėko-
jo "...

Išvežė mus vienu arkliu .Išvažiavom pusnuogiai ,nieko
gero nepasiėmėm. Tik laimė , kad man siuvamą mašiną leido
pasiegt. Nuvežė DUKŠTAN , įsodino į vagonus . Žmonių prigrūs-
ta, net atsisėsti sunku .Šaukia žmonės vandens , o sargybi -
niai juokiasi .Tremiamuosius kasdien suskaičiuoja. Kartą Gu-
delio Bronius pasislėpė- kur tai užlindo taikas .Tai dūko
kareiviai,ieškojo ! Važiavom septyniolika parų ,tai , kiek
prisimenu ,vienąkart davė sriubos ir storos dešros. Išleis -
davo vėliau šilto vandens atsinešti .

Pakeliui buvo grąžinta į Lietuvą Norvaišėlių kaimo
Rėpšienė su trim mažais vaikais . Mat jos sūnus buvo žuvęs
kare, o likęs jų tarnas Klemensas/pavardės neprisimenu /
pradėjo rūpintis ,su dokumentais važiavo į Vilnių .Tai ir
pavyko išsirušinti , kad grąžintų .

Mus išlaipino Krasnojarsko krašte , BUGAČIUJE . Kolš -
kių valdžia ir įvairios organizacijos čia rinkosi darbingus
žmones . Su mažais vaikais imti nenorėdavo . O čia spalio
mėnuo,sniegas ,šalta . Buvo čia akmenis anglių krūvos , tai
ir kūrenom belaukdami ,kol kas paims ir mus. Surūšką buvom
visi . Pagaliau trečią dieną išsivežė kolūkin. Apsigyvenom
JEMELJAKOVO RAJ., KRUTAJA KAIMELYJE . Buvome keletas lie -
tuvų šeimų :Gudelis Kazys / vėliau atvežė ir jo brolių Jur -
gį / , Šeimyniškių k. Pajedos ir Vilučiai , južintiškiai
Caučiai . Buvo gryčelių tuščių , kuriose mus ir apgyvendī -
no .Šalta, malkų nėra .Tai nusipjaudavom maumedžių , tai
rinkom passusėlius. Reikėjo galvoti , kaip gyvensim toliau ,
nes mes buvom biedniausi iš visų . Pradėjau dirbti lauko
darbininke ,sesuo -melžėja čia , fermoje .Pinigų neturiu ,
o čia visoki mokesčiai -tai viengungio , tai obligacijas
išpirkt...Vienąkart net siuvamą mašiną norėjo paimti -
naturėjom kuo užsimokėti . O ta mašina tai buvo vieninte -
lis šeimos išsigelbėjimas ,nes siūdama uždirbiau tai
šlaką pieno ,tai bulvių kibirą . Kartą užsidirbau vištą .
Sudėda kiaušinių-jau galim viralą užsibalint ! Po kurio lai -
ko įsitaisėm ožką. Tada jautėmės jau gerai gyvenę .Ir sriu -
bos išsiverdam ,ir varškės pasidarom! Iš kolūkio bėgdavau

namo, kad dar ką pasiūti galėčiau . Buvau laikoma tenai geriausia siuvėja . Ir kolūkio pirmininkui kostiumą pasiu - vau, nors tik pora mėnesių tebuvau mokiusis siuvėjos dar - bo. Už tai pirmininko žmona ,atsilygindama už darbą ,atne - sė sauželę svogūnų laiškų . Siuvau ir kolūkio melėtojoms pilkon medžiagos chalatus .IS likusios medžiagos sudurė - čiau mamai suknelę , broliui kelnes .

Kitais metais nusipirkom vos gyvą teliuką. Kaimynai pridė - mė į tvartelį .Kad užaugo jautis !Pavasariu palaikę , ru - denį išsinaimėm į veršingą telyčią . Taip įsitaisėm kar - vytę . Brolis , jau rintai sirgdamas ,vis laukė pieno , bet nebesulaukė ...Šienaudavom miškuose . Karvės pieno ne - daug teduodavo , po penketą-šešetą litrų , Ir ką jos duos, uodų suėstos !Bet visgi jau ne badas . Ir patys valgom, ir parduodi. Žiemą , būdavo , sušaldai ,maišan - ir į KRASNOJARSKĄ !Atsigavom tada .Pradėjom bulvių pasisodint , daržovių .

Paskutiniaisiais metais pradėjau dirbti stiklo fabriko siu - vykloje .Čia jau geriau uždirbdavau. Tačiau viską atiduo - davau šeimai.

Išbuvom Sibire iki 1966 metų . Paleido mus kiek anks - čiau , kai parodėme brolio Stasio pergalės proga gautą medalį .

Grižom į LIETUVĄ - ir čia nieko neturim. Apsigyvenom laikinai pas seserį Gaveikių kaime, netoli DUOKIŠKIO . Paskui į savo namus atsikėlėm. Bet čia gyveno Masiulis Jokimas su savo šeima. Nei klojimo, nei tvarto nebebuvo : dalį kolūkis nugriovęs nuvežė , dalį Masiuliai sukūreno , nors ir miškas čia pat , beveik kieme. Namo kitas galas taip pat sukūrenta . Karvę virtuvėje laikė . Tai mes vir - tuvę išsivalėm ir tenai prisiglaudę gyvenom kartu su Masiu - liais . Pavasarį jie išėjo į kažkieno namus Puodžių kai - me ,nes "ten klojimas yra, bus kuo kūrent ".

Sesuo ir motina kolūky dirbo ,bet niekas nenorėjo jas priregistruoti .Tik po metų šiaip taip pavyko susi - tvarkyti. O aš, tarsi laimėš ieškodama , į Anykščius nu - važiauvau .Gerai žmonės pamokė :

-Sakyk, kad viena grįžai .

Taip ir padariau .Pasiškinau ,kad čia mano teta , dėdė gyvena. Ir prirašė . O aš tadaėjau per žmones ir

121

siuvau. Savaitės pabaigoje grįžtu namo - o čia nei druskos,
nei cukraus, nei žibalo... Duodu pinigų, nuperku.

Po kelato metų atsipirkom namus. Iš Kaniškų kaimo žmonių
niekas nėjo liudininkais, tikriausiai bijojo. Liudininkais
buvo žėibiškių ir Norvaišių gyventojai.

Pasakojo G. Šarkanienė.

Užrašė V. Kuliešienė.

1990.08.31.

MARCELĒS PETRAVIČIŪTĒS - VAŠKELIENĒS
A T S I M I N I M A I

GIM. 1914 M., GYV. UTENOS RAJ., UŽPALIŲ
APYL., DEGESIŲ K.

1989 METAI

194

Gyvenome Šakių raj., Griškabūdžio valsč., Kampinių kaime.
Šeimoje buvome keturi žmonės : Ona Petravičiūtė , g. 1912 m.,
Marcelė Petravičiūtė ,g.1914 m.,
Justinas Petravičius ,g.1926 m.,
Bronė Petravičiūtė ,g.1926 m.

Be to ,pas mus buvo ir sesers vaikai :Vitas Kalvaitis ,
7 metų, ir Jonas Kalvaitis,4 metų ,o išvežė mus visus 1945
metų kovo 27 dieną . Iš vakaro , 11 val. atėjo skrebai ir sė -
dėjo pas mus visą naktį. Eini į lauką savais reikalais - ir
jie sėka iš paskos,kad nepabėgtum. Devintą valandą ryto liepė
pradėti ruoštis. Pasiruošimui davė vieną valandą laiko, neleido
niekur išeiti. Nedavė pasiimti nei grūdų, nei miltų , tik tru -
putį mėsos.Kai pasiruošėm,visus susodino į vežimus ir iki Bliu -
viškių kaimo vežė arkliais , o nuo čia iki Pilviškių geležin -
kelio stoties nugabeno sunkvežimiu .Ten mus susodino į gyvu -
linius vagonus,kuriuose nebuvo nei suolų,nei gultų ,tik vidury -
je stovėjo geležinis pečiukas. Miegodavome ant grindų . Važia -
vome labai susigrūdę,nes žmonės visgi turėjo dar pasiėmę kokio
turtelio .Laimė,kad mūsų vagone niekas nesirgo.

Galinė stotis buvo IRKUTSKAS. Čia prasidėjo mūsų, tremti -
nių ,dalybos. Vienus paėmė į kolchozus , kitus - prie miško
darbų. Mes patekome į LIŠTVENKOS AUKSO KASYKLAS PRIE KATYNO
KAIMO. Darbas labai sunkus. Kastuvais ir kirkomis kasdavome
trijų-keturių metrų gylio tranšėjas ,darydavome sutvirtinimus ,
kad neužgrįžtų žemės. Būdavo, karučiais priverčiam tos žemės
ir vežam tenai, kur buvo įrengta plovykla. Žemės išsiplauna ,
o auksas lieka. Per dieną surinktą auksą neši į kontorą ir pri -
duodi viršininkams , kurie jį sveria ir atitinkamai už darbą
moka pinigus. Gerai, jeigu pasitaikydavo daugiau aukso smil -
čių ,tai ir dirbti būdavo lengviau , o jeigu mažai - tai la -
bai sunku,nes daug reikia iškasti ,vežioti,plauti.Čia dirbau
ištisisus metus , o paskui išvežė į miškus .Apgyvendino KARKA -
TAJAUS GYVENVIETĖJE , kur buvo daug lietuvių . Gavome būstą
barake. Maisto mums netrūko labai, nes gaudavom siuntinius iš
Lietuvos . Be to,kastuvu prasivarpydavom žemės , ir pasodina -
vom bulvių bei kitų daržovių . Orai ten sausi , lietaus mažai
būdavo ,todėl miškuose grybų ne viąda būdavo . Todėl uogų -
kiek nori ! Visokių !

Kiek prasigyvenę ,trečiais metais nusipirkom karvę . Dir -
bantiems vasarą duodavo mėnesį atostogų ,tada pasirūpindavom
šieno.Turėdavom ir vieną ar pora paršelių . Nusipirkdavom pas
buriatus -jie atveždavo į mūsų kaimelį /arba eidavom pirkti
pas kolchoznikus /.

Kas nusivežė bulvių iš Lietuvos ir pasodino, nespėjo užaugti .
Pradžioje pirkdavom iš vietinių gyventojų , o paskui jau patys
prisitaugindavom kiek reikia .

Kai apsipratom su tremtinio dalia , pradėjom susirinkę dainuo-
ti lietuviškas dainas, nusirašinėjom vieni nuo kitų , kur išgirs-
davom gražesnes, labiau patinkančias . Juk tremtinių čia buvo iš
vairių Lietuvos kampelių . Būdavo ir šokiai . Vasarą eidavom
ir į lietuvių kapines , kur giedodavome, meldavomės .

Žiemą linksmintis nebuvo kada , nes buvo darbmetis miške .
Švęsdavome vardadienius . Ta proga nupindavome vainiką ir uždė-
davome ant varduvininko durų , pasveikindavome . Tas žmogus, jei
turėdavo kuo, pavaišindavo savo draugus .

Po keleto metų prasidėjo ir vestuvės . Vieni ruošdavo vaišes ,
kiti, kurie neturtingiau gyveno, apsieidavo ir be jų . Aš už Na-
valio Vaškelių ištekėjau 1957 metais spalio mėnesį . Nuėjom į
vylynkės tarybą BOLŠAJA REČKA - ten surašė ir viskas . Didelių
daugybės neruošėme .

Kai mirdavo lietuvis, meistrai iš lentų sukaldavo karstus .
Jie irusiojo susirinkę žmonės pasimeldavo , pagiedodavo ir ant-
ros dieną palaidodavo .

Po Stalino mirties ir tremtinių reikalai pagėrėjo - pradėjo
grįžti namo, į Lietuvą . Kai mus paleido , tuoj nusipirkom bilie-
tus ir atvažiavom į Kauną , kur mus sutiko giminės . Kitą dieną
grįžome į Degesius , vyro tėviškę . Jo namuose buvo apsigyvenę An-
driusai , bet jie mums tuojau vietą atleido . Namus iš kelių -
dešimtų atsipirkome .

Pasakojo Marcelė Petravičiūtė-Vaškeliene .

Užrašė S. Rupeikaitė , Utenos rajono Užpalių vidurinės mo-
klos 9 klasės mokinė .

1969 04 21

REGALAITĖS - LAUKKIEMĖS GYVŲN. BALTŲ, GYV.
UTENOS RAJ., GĖRALIŲ APYL., KIŠIŲ K.,
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
GĖRALIŲ MIESTELIS

1989 METAI

Gyvenome neturtingai :tėvai turėjo 7 hektarus žemės , o šeima buvo gausi :tėvas Balyš Regalas,motina Elena Regalienė, tėto brolis Juozas Regalas , tėvo motina Angelė Regalienė ir mes,vaikai:Liuda,

Janina,

Bronius,

Genė.

1948 metų gegužės 23 d. naktį,apie ketvirtą valandą, į namus ėmė bolštis kareiviai ir pasakė,kad mūsų šeimą išveža . Mant tada buvo septyneri metai, todėl prisimenu , kad kalbė - jo ir lietuviškai,ir rusiškai . Mano senelė paklausė , kur mus veš.Atsakymas buvo trumpas :

-Pas baltąsias meškas!

Tėvą ir jo brolių Juozą išsivedė iš trobos iš karto , o moterims leido susiruošti . Į vežimą paskubomis ėmė krauti daiktus,tačiau vežantieji sakė, kad nieko neimtume,vis tiek vis - ko toliau vežtis neleisią . Visą laiką ragino ,keikėsi ,vertingumus daiktus pasigrobė.

Arkliais nuvežė į Vyžuonas , iki Utenos- Svėdasų kelio . Ten pakelėje , buvo labai daug žmonių ir vežimų .Tai irgi buvo iš - trėnimui pasmrkti žmonės.Mus susėdino į sunkvežimius ir nuvežė į Vilnių.

Mes turėjome kaimynus Daukus-pasiturinčius Okininkus .Jie turėjo gerą pažįstamą valdžioje ir, mūsų tvirtu įsitikinimu , jie taip sutvarkė reikalus,jog vietoje jų būtų išvažėta mūsų šeima. Taigi Daukai patys išsigelbėjo, o kitus,niekuo nekaltus žmones, įtėmė į nelaimę ir vargą.

Iš Vilniaus mus gabeno gyvulinuose vagonuose. Kelionė buvo labai ilga ir karšta.Kartais stotyse vagonai stovėdavo po ištiesią parą.Vagonuose buvo ankšta,karšta,o vėliau, nuvažia - vus toliau į šiaurę,jau ir šalta.Pasitaikydavo,kad žmonės mirė vagonuose.Giminės mirusiųjų lavonus iš predžių dar vežė - si tolyn,bet paskui jau iškeldavo stotyje ir palikdavo.

Retkarčiais į vagoną atnešdavo porą kibirų sorų kruopų košės,ant kurios būdavo užpilta šlakelis aliejaus .

Nuvežė į Irkutską , o iš ten sunkvežimiais gabamė toliau . Kai nebebuvo mašinomis išvažiuojamo kelio, buvo panaudoti traktoriai,traukiantys dideles roges.Traktorius sugedęs susto - jo,tai stėję vietiniai gyventojai ,nesigėdydavo apvogti tren - tinus.

Pagaliau atvežė mus į galutinę vietą.Čia matėsi keletas

barakų. Tai buvo seni pastatai, matyt, kad juose jau nemažai žmonių pagyveno. Tai buvo 52 kvartalas. Vietinių gyventojų čia nebuvo, tik toliau buvo senbuvių kaimeliai, už 90 km . - kordonas . Atvežtiesiems čia niekas nei rūbų, nei maisto nedavė . Kas ką turėjo atsivežęs, tą ir valgė. Duonos po 250 gr. pradėjo gauti tik dirbantieji. Mano tėvai dirbo miške: kirto medžius, išveždavo rąstus . Tuo metu už dešimties kilometrų buvo pradėta statyti gyvenvietė . Iš toliau esančių kaimų atėdavo rusai ir atnešdavo parduoti pieno. Vėliau prie statomos gyvenvietės pradėjo atvežti ir šokių tokių maisto produktų . Bet atlyginimai buvo labai menki ir mažai ką tegalėjome nusipirkti.

Prabėgus ketveriems metams, iš barakų persikėlėme į pačių trentinių pasistatytą kaimelį. Ten gyvenėmėi, susipažinome su voriečiais ir lenkais, taip pat trentiniais, gyvenusiais už penkiolikos kilometrų. Mūsų gyvenvietėje buvo įsteigta pradinė mokykla . Mokytoju paskybtė lietuvį, buvusį studentą . Mat čia gyveno vien lietuviai . Jokie medicinos punkto nebuvo, o žmonės labai sirgdavo ir mirdavo, nes plito epidemijos . Mirusius laidodavo paprastai, be jokių apeigų . Tik vėlesniais metais imta praktikuoti senas lietuviškas laidojimo tradicijas .

Kaletą kartų į mūsų kaimą buvo atvežta naujų trentinių .

Kai baigiau pradinę mokyklą ir norėjau toliau mokytis , reikėjo eiti apie trisdešimt kilometrų. Tai buvo, aišku, neįmanoma, todėl buvau apgyvendinta netoli mokyklos, pas rusus. Baigiau septynetą, išėjau dirbti. Tai nenuostabu, nes eidavo dirbti ir visai nedideli vaikai. Ir mano brolis Bronius, būdamas vos keturiolikos metų, jau dirbo rąstų prikabinėtoju . Juk reikėjo gyventi. Tiesa, gaudavom siuntinių iš Lietuvos, bet jie būdavo išdraskyti ir mažai kas juose bebūdavo likę. Apie naujienas daugiausia sužinodavom tik iš laišky. Kai mirė Stalinas , tai tą dieną nė vieno nevarė dirbti.

Apie 1955 metus, šeima persikėlė gyventi dar į kitą vietą. Ten tėvas jau nusipirko radiją ir dažnai klausydavo žinių , opaš iš Amerikos. Tiesa kaimė jau buvo ir biblioteka , ir parduotuvė bei medicininis aptarnavimo punktas, atvažiuodavo dantų gydytoja. Buvo ir klubas, kur jaunimas susirinkdavo pasilinksinti.

1957 metais trentiniai jau ėmė gauti leidimus grįžti į Lietuvą. Tad visi sujudo, sukručo ir ėmė ruoštis kelionei, pasiryžę važiuoti bet koku oru ir bet koku transportu . Tačiau dalis lietuvių tenp pasiliko visam laikui . Mūsų šeimai leido išvažiuoti tik po gerų metų. Bet jau ne visa šeima galėjome grįžti -

- 1953 metais mirė mano šočiutė Angelė Regalienė . Be to, gyvenant tremtyje, mūsų šeima pasipildė ir naujais nariais - gimė dar dvi sesutės Zita ir Danutė bei broliukas Jonas.

Važiavimas į gimtinių irgi buvo labai sunkus, nemažai privargome. Savame krašte - Kišonų kaime - buvome 1953 metų kovo 4 d. Namuose radome gyvenančią giminaitę -mamos seserį .Ka - dangi šeima buvo tikrai nemaža, tai senoje pirkloje ir vietos buvo maža - reikėjo naujos, erdvesnės trobos. Ir štai atvažiavo buvęs kaimynas ir mus įkundęs Daukys . Jis tada jau gyveno Vilniuje. Jis, matyt, norėdamas atsistaisinti už praeities skolą, mūsų šeimai pasiūlė savo trobą. Pasiūlymą teko priimti, nes kitos išeities nebuvo. Aš iš karto nuėjau dirbti į kolėkį apskaitininkė, o tėvai taip pat tapo kolėkiečiais, nes kito pasirinkimo nebuvo.

Iš kyšūniškių buvo ištremta ir Gory šeima .Gūrienė dar prieš ištrėmimą dažnai atėdavo pas mus pasielėpti, gal jos čia neras ir neišveš .Bet nežinau, žmogus, koks likimas kam skirtas, nuo jo nepabėgsi. Neišvengė savo dalios ir mūsų, ir Gory šeimos.

Pasakojo Regalaitė-Labuckienė Genė, Balio.

Užrašė A. Šinkūnas, Utenos rajono Uėpalių vidurinės mokyklos 12 klasės mokinys .

1989 04 21.

REIKALAITĖS-STUKIENĖS MILDOS, GIM. 1933 M.,
GYV. UTENOS RAJ., UŽPALIŲ APYL., ŠEIMY -
NIŠKIŲ KAIME,
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1989 METAI

20

1949 metų kovo 24 dieną prasidėjo pavasario atostogos . Po dviejų mėnesių būčiau baigusi devynias klases . Tačiau tai padaryti nebespėjau -teko palikti gimtąjį kraštą. Sesuo Gražina mokėsi aštuntoje, o brolis Petras-pirmoje klasėje . Jis raides jau šiek tiek pažino, bet gerai rašyti ir skaityti dar nemokėjo .

Pradėjo žmonės patyliukais kalbėti ,kad veš žmones, reikia pasisaugoti. Bet mūsų tėtė neleido ir pas drauges pernaktuoti , - sakė: bus geriau, jeigu visi būsime kartu .

Tą naktį atėję nepažįstami vyrai patikrino tėvų dokumentus ir liepė ruoštis. Mes paskubomis ėmėme krauti viską , kas po ranka pakliuvo. Aš pasiėmiau savo dainų sąsiuvinį , drabužių . Mes nežinojom, kur mus veš ,bet buvome girdėję, kad tremia į Rusijos gilumą, kad ten labai šalta ir sunku. Iš pradžių labai išsigandome, nes buvome prisiklausę visokių kalbų. O paskui apsiraminom, sakom, jau kas bus, tas bus... Išvažiavome arkliais . truputį bandėme dainuoti, bet nebegalėjome-kažkas gniaužte gniaužte gerklę ir per skruostus rito si ašaros.

Važiavome mašina, paskui Utenos geležinkelio stotyje persėdom į traukinį. Ir taip pasiekėme ŠVENČIONĖLIUS, kur mus perkėmė į gyvulinius vagonus, sustatytus ant plačiojo geležinkelio bėgių. Važiuodamos dainavom, nes daugiau nebebuvo ką veikti. Pravažiavom daug miestų, URALO KALNUS. Tada jau atidarė vagonus, tai pasidarė šiek tiek geriau, nes iki šiol be perstojo važiavome uždarytuose vagonuose .

Nuvežė mus į CHARIKO RAJONĄ. Iš čia skirstė į kolūkius . Mes ir dar dvi lietuvių šeimos patekome į MULZANIKO KOLŪKĮ. Gyvenome skurdažiai . Kai nuvažiavom, buvo jau gal balandžio aštuonio - likta diena. Mokslo metai jau ėjo į pabaigą , todėl ne mes , nei brolis į mokyklą nebėjome. MULZANIKO KOLŪKYJE , kur mes gyvenome , buvo keturių klasių pradinė mokykla . Mokoma buvo, rusų kalba. Todėl brolių nuo sekančių mokslo metų pradžios leidome vėl į pirmą klasę .

Po metų ir aš pradėjau mokytis devintoje klasėje / UJANO KOLŪKYJE esančioje dešimtmetėje mokykloje / . UJANO KOLŪKIS išsikūręs gražioje vietoje , prie labai didelės OKOS UPĖS .

Mokytis rinkėjo daug, nes rusų kalbą dar silpnai mokėjau , o viską atsakinėti rinkėjo rusiškai . Iš pradžių buvo sunku , bet paskui įpratau ir nebeturėjau jokio vargo. Apsigyvenau pas lietuvius tremtinius . Jie už butą jokio mokesčio neėmė . Kartais net padėdavo-duodavo duonos, lašinių . Vakarais lietuvaitės nusidavom, padainuodavom, pažaisdavome kokių žaidimų, pašokdavom. Kiną retai kada nuaidavome, nes rinkėjo pinigų, o jų taip trū-

Mokykloje lankiau slidininkų būrelį .Kartą buvome išvažiavę į varžybas, kurios vyko dvi dienas IRKUTSKE. Pirmą dieną išužėm tris kilometrus ,antrą - penkis .Apnakvyndino labai gerai, davė skaniai valgyti. Atrodo, važiuotum ir dar dešimt mylių, kad taip maitintų! Kai vežė atgal iš IRKUTSKO , labai nušalau kojas ,nes buvau apsiavusi tik paprastais batais, dar neturėjau tų sibirietišky veltinių. Parvažiavusi namo, nebejaučiau kojų, pasidarė visos baltos. Tik mano šeimininkų pastangų dėka jos vėl pradėjo kaisti, vėl pradėjau jas jausti.

Vos begalėjau baigti devynias klases, nes tėvas susirgo ir 1953 metų pavasarį mirė. Mes tada gyvenome nedideliame vieno kambario bute. Čia ir pašarvojome tėvelį. Kartą iš lentų sukalė lietuvis tremtinys Ryliškis. Taip dvi dienas ,ypač vakais, lietuviai rinkdavosi pas mus, pagledodavo, pasimeldavo . Tas pats Ryliškis padarė kryžių ir trečią dieną lydėjome tėvelį į kapines. Čia jau buvo palaidoti du Ryliškio vaikai . Iškasėme duobę ant kalnelio, beržynėlyje . Palaidoję visi grįžome į namus, pagledojome, pasimeldėme . Stengėmės laidoti pagal senus lietuviškus papročius.

Dirbo dabar tik viena sesuo Gražina. Ir man reikėjo dirbti , nebebuvo ko apie mokslus galvoti. Tačiau nutarėme brolių būti - tai toliau leisti mokyti. Pabaigus keturias klases MULZANIKO PRADINĖJE MOKYKLOJE, išvažiavo į UJANO DEŠIMTMETĖ, kuri nuo mūsų buvo už aštuoniolikos kilometrų. Ten baigė devynias klases, ir jau buvo pradėjęs lankyti dešimtą , paskutinę , bet atėjo žinia, kad galim grįžti į Lietuvą. Grįžęs jis toliau mokėsi UTENOJE, rusų vidurinėje mokykloje, nes lietuviškai skaityti ir rašyti beveik visai nemokėjo . Baigus vidurinę, stojo į VILNIAUS STATYBOS TECHNIKUMĄ. Jis labai norėjo stoti į aukštąją mokyklą , bet buvusių tremtinių ten nepriėmė , nors brolis mokėsi labai gerai. Po keleto mėnesių jį pašalino iš technikum - ir vėl tos pačios priežastys . Tada jis įstojo į GELBŽINKELIO-RYŠIŲ MOKYKLĄ, kurią po dvejų metų baigus , pradėjo dirbti NAUJOJOJE VILNIOJE, kur ir dabar tebedirba .

O aš grįžau į MULZANIKO KOLŪKĮ ir abi su sėute dirbam. O darbų netrūko.

Žiemą pagrindinis darbas būdavo malkų pjovimas. Medžiai stori. Būdavo privargstam jau, kol atbrendam per sniegą ligi kelių. O šalčio dažniausiai - 45 ° C . Kai spjauni - net čirškiai!

203
Medžius pjaudavom rankiniais pjūklais, kraudavom kūbais. Per dien pripjaudavom iki 6 m³, sukapodavom ir gražiai sukraudavom.

Pavasari būdavo likę šiaudų, tai eidavom deginti. Paskui kastuvais sodindavom bulves. Didžiausius laukus užsodindavom, tai vakare net rankos išstindavo. Bet linksma būdavo - ir paldainuojam, ir šposų visokių prisigalvojam...

Vasarą pagrindinis darbas būdavo prie šieno. Ten tokie rekti beržynai, tai ir pjaudavom žolę, džiovindavom, sudėdavom į kupetas. O veždavo dažnai šieną labai įdomiai. Prie ienų būdavo pritaisytos, kaip ten vadindavo, metlos. Ant arklio sėdi toks nors vaikas. Ant tų metlų užverčiam kupetą - ir jį tempia iki stirtų. O stirtas sukraudavom aukščiausias, ilgas.

Vasarą ir kitokių darbų užtekdavo. Tai bulves ravėdavom su kauptukais, apkaupdavom. Tai vėl ką nors dirbdavom. Labai daug ten būdavo tokių muselių, tai veidus reikėdavo užsidengti tinkleliais, kad nesukandžiotų.

Ten, Sibire, labai gražu. Pas mus darželiuose tokių gėlių nėra, kaip ten auga laukinės. Nueini, būdavo, į mišką, tai taip ir rūpi skinti. Prisiskinam didžiausias puokštes ir einam. Tenai niekas prie namų gėlių nesėdavo, nes miškuose buvo tokios grožybės...

Rudeniop pradėdavom pjauti javus. Pjaudavo kombainais, bet labai prasti jie buvo, todėl daug grūdų likdavo dirvose. Mes, lietuvės, grūdus fuchteliuodavom. Būdavo, net su kombainais nuspėjam. Didžiausi kalnai grūdų! Dviese mes tokią rankeną sukėdavom, viena pildavo grūdus, o dar kita atkasinėjo. Tai net į garbės lentą mūsų nuotraukos buvo įdėtos. Išvalytus grūdus veždavo valstybei parduoti.

Po javų pjūtės prasidėdavo bulvių kasimas. Vienos varpydavo šakėmis, o kitos iš paskui eidavo ir rinkdavo.

Dirbdavo daug jaunimo, tai labai linksma būdavo. Būdavo, atveža didelės bačkas vandens atsigerti, tai susipilstydavom, vienas kaip šposydavom, žaidimų, burtų visokių prisigalvodavom...

Mums įdomūs būdavo ir vietinių gyventojų papročiai. Žiūrėdavom, kaip rusai laidoja šmones. Būdavo, atsiklaups prie karsto ir kad pradės iškalbinėti visokiais žodžiais, verkti, tai net mums ašaros pradėdavo riedėti. O kai užkasa mirusįjį, tai patitėsia ant ką tik supilto kapo baltą staltiesę, prisideda visokių valgių ir kiekvienas turi valgyti.

Labai patikėdavo mums rusų vestuvės. Jaunoji sėdėdavo prie stalo ir laukdavo jaunikio. Ant stalo būdavo įvairių valgių,

204

bet pagrindinis-blynai. Prikepa jų labai daug ir visus vaišina. Įdomu tai, kad vestuvininkai ne vienoje vietoje linkminasi. Eina, būdavo „pačiame gale muzikantas“, o priekyje visi šoka, dainuoja. Užina į vieną kiemą, samagono prisigeria, traukia į kitą...Nė vieno baliaus ten nebūdavo, kad kas nors nesusimuštų. Jokių pabrolių ir pamergių nebūdavo, visi kartu sėdėdavo, visi kartu per kainą eidavo.

Mano brolių mokė labai geras mokytojas-Jakovlevas. Tai buvo linksmas ir geras žmogus, mylėjo lietuvius, jam patiko lietuviškos dainos.

Vienąkart nutarėme kolūkyje surengti koncertą. Į savo saviveiklininkų kolektyvą priėmėm ir rusus, kurie norėjo bendrauti su mumis, išmokti nors kiek lietuviškai. Aš mokėjau groti gitara, tai mes su sesute Gražina koncerto metu be kitų dainų dainavom ir "Leiskit į tėvynę", sušokome "Kepurinę", "Kubi-lą"-šie lietuvių liaudies šokiai visiems labai patiko. Mus pradėjo kviesti ir į kitus kolūkius koncertuoti. Koncertai praėdavo su pasisekimu.

Mūsų talkininkui mokytojui Jakovlevui sykį atsitiko nelaimė. Važiavo jie mašina. Mokytojo žmona ant kelių laikė sūnelį. Dabar mašinai posūki, aurelės atsidarė ir penkerių metų berniukas iškritęs žuvo po mašinos ratais. Mirus sūnui, mokytojas išvažiavo ir po keleto metų mirė. Mes norėjome nuvykti į laiduves, bet negalėjome - kelias tolimas, o pinigų nebuvo.

Grižusios į Lietuvą, nei aš, nei sesuo nebesimokėme, ėjome dirbti. Čia prasigyvenome, atsipirkome namas. Ir dabar atrodo, lyg niekur nė nebuvo išvykę.

x x x

Taip, daug ką iš atminties išdildė gyvenimas, nes nuo tų skausmingų ištremties dienų prabėgo keletas dešimtmečių. Tačiau išlikęs anų metų liudininkas - pageltęs, apiplyšęs dienosraščio sąsiuvinėlis šiandien primena paauglės mergaitės išgyvenimus tarp svetimų žmonių tolimoje Sibiro žemėje, kurio puslapiuose ryškia gija šalia tuometinio gyvenimo kasdienybės įaustas ir gintinės ilgesys.

Pasklaidykime jo autoriui leidus, ir mes jo puslapius...

IŠ MILBOS REIKALAITĖS DIENORAŠČIO,
RAŠYTO SIBIRE.
1950.03.25 - 1951.12.31.

1950m. kovo 25 d.

206

Rođosi, neseniai buvome Lietuvoje, ėjome su draugėmis į klasę. Buvo linksma... Bet dabar štai kur atsidūrėme. Šiandien - metinių diena. Šiandien suėjo metai, kaip mes netekom savo gimtinės. Tai buvo liūdniausia diena, kada turėjome apšviesti savo kaimą ir kažkur atsišanginti.

Šiandien, pažymint metines, sugalvojom visos nusifotografuoti. Kaip galvojom, taip ir padarom. Greitai susiruošom ir nuėjom. Bet nesėkmingai - iš pirmo karto nieko neišėjo, teko fotografuotis pakartotinai.

1950m. kovo 26 d.

Buvo kinas, užvadintas "Bez viny vonovaty". Pinigų neturėjome, bet tikėjomės kaip nors įeiti. Ir štai laimė! Buvęs fotografas paėmė mus visas, lietuves, ir įvedė be pinigų. Filmas buvo nelabai gražus. Kine pamatome teatrą. Po kino parėjom namo gulėti. Tai ir viskas.

1950m. kovo 31 d.

Saulutei jau į vakarus leidžiantis, pasakė viena mergiotė, kad bus susirinkimas, kviečiami visi. Bet kadangi dar ne visai sutemę, niekas nėjo į susirinkimą. Tada arkliagany pradėjo jodinėti ir vėl visus varyti. Tada žmonės paklausė ir nuėjo. Nuėjome ir mes. Nuėję dar ilgai sėdėjom. Ir štai prasidėjo susirinkimas. Bet čia įsimaišė du girti ruskėliai ir pradėjo juoktis. Kolchozo pirmininkas pradėjo vienam-tokiam Koliai-sakyti, kad nesijuokty. Sako:

-Čia ne turgus, nereikia dantis pardavinėti!..

Ir jį pavadino durnium. Koliai labai nepatiko ir jis pradėjo eiti artyn prie pirmininko, vis klausdamas:

-Kas aš? Durnius?

Pirmininkas jam sako:

-Taip paskutinis durnius!

Tai Kolia kaip stvėrė pirmininką už krūtinės ir norėjo jam šerti, bet du vyrai pripuolė ir atgynė. Pavertė jie Kolia ant kėmės, iškratė jo kišenes ir rado peilį. Taip mes matėm iš lauko, pro duris. Po to susirinkimas vėl buvo tęsiamas. Netrukus čia vėl atėjo ir Kolia, bet taip nebesijuokė. Kolchozo pirmininkas žadėjo perduoti jį į teismą, bet Kolia jį atsiprašinėjo, tačiau ūkio vadovas neatleido.

207

1950m. balandžio 1 d.

Balandžio pirmąją galvojom ką reikėtų apšidyti/apgauti -V. K/.
D, o ką gi, jei ne Antaniuką. Turėjome parašę "spravką".

Darbą visą dieną, vaikas atvažiavo namo. Kieme susitikęs
šią dieną, klausia, kas naujienų. Bet ji atsakė, kad nieko nežino.

-Sakė ruskiokai, kad mano mama numirė, -kalbėjo Antaniukas.
Bet jo mama tada gulėjo ligoninėje. O dėdienė jam paaiškino:

-Šiandien gi balandžio pirma...

Susikeikė berniokas ir nuėjo savan kambarin.

Tada mes paėmėm "spravką" ir nunešėme jam. Šis apsigando,
sako:

-Gal tikrai mama numirė?!

Jis liepė mums perskaityti, nes pats nemokėjo. Mes perskaitėm.

Atuodamos sakom, kad čia apie siuntinius... Nu, gerai! Bernaitis
padėjo ant lovos "spravką" ir nuvarė arklį prie kontoros, iškin-

ė. Atėjęs namo, pasiėmė tą popierėlį ir eina kolchozo kontoron,

pas sekretorių. Paduoda jam raštelį. Sekretorius garsiai perskai-

ta. Kaip pradės jis juoktis! Juk ten buvo parašyta: "Prašom duo-

ti vaistų nuo blakčių..." Tada Antaniukas stvėrė greit iš jo

"spravką" ir dūmė namo. Atėjęs kad pradėjo keikti mus. Sako:

-Vieną kartą ir jums reikės darma dar nueiti į chaichtą!..

O mes juoktis iš jo! Jis biškį užpyko, bet tai niekai.

1950m. balandžio 16 d.

Vakare

Kažkur teli armonika groja
Tyliai, žvaigždėtam vakare,
Ir josios aidas į širdį smigo,
Jog net užmiršti negaliu.

Nutilo ji - jos aidas ...
Nogirdėti jos žavinčios čionai.
Ir aidas širdies neįaudina,
Bet jos užmiršti vis negaliu.

Dabar armonika tik groja,
Beširdžių rankų plėšoma...
Ilgu man... Ilgu, oi, ilgu,
Atminus laimės vakarus.

O Dieve! Leisk man grįžt į šalį .
Kur ją vėl galėčiau girdėt...
Ir širdis siektų idealo ,
Kurio siekia kiekviena širdis .

O mielas krašte! Taip tavęs ilgiuosi .
Skaidraus pavasario berželių žalumos...
Kada kvapu tavų jazminų būsiu soti ?
Ir spinduliu džiaugsmingu, be kančios?!

1950m. balandžio 20 d.

Kaip praleidome Šv. Velykas ? Taip. Pirmoji diena Velykų buvo labai negraži. Taip snigo, o po pietų pasikėlė didelė pūga. Galima sakyti, iš savo smarkumo nešė net kolchozines karves, stovinčias gatvėje - nelabai kokias ...

Linksmumo atžvilgiu buvo taip. Biškį perstojus pūgai ir ke - letui saulutės spindulėlių pasirodžius, išėjom pasivaikščioti. Sakom - kurgi eisim, jei ne pas Aldoną, kurgi daugiau ?!. Kaip pasakėm, taip ir padarėm. Eiti reikėjo pro klubą. Einant pro šalį, išėjo du ruskiokai ir vadina į klubą, bet mes atsisakėm ir nuėjom. Tai jie užpyko - mat, pripratę ant mūsų pykti... Mes ir nuėjom, juos palikę . Pasivadinom Aldoną ir nuėjom pas sa - ro muzikantą , tada visi drauge nuėjom į klubą , pašokom. Taip ir praleidom pirmą dieną Velykų . Panašiai praėjo ir antroji diena.

1950m. balandžio 24 d.

Baigę dirbti normą miške, atėjome namo. Mums pasakė, kad pra atvažiuoju kinas. Tai mes sakom - tuojau sutems, ir eisim, nors pinigų neturėjom nė kapeikos . Kaip tarėm, taip ir pada - rėm, kai tik sutemo , ir nuėjom. Bet štai koks bjaurus kino mechanikas ! Nieko neleidžia be pinigų ! Matome, kad nieko ge - ro nebus , tai prisistatėm po langu kaladžių . Kai pradėjo ro - dyti kiną, tai viskas gerai matėsi. Bet pasidarė šalta. Sa - rom, - einam į vidų - ir nuėjom. Bet nuėję nieko nepešėm. Mūsų kolchozo berniukas, kurį praminėm "Čerapkiu " arba " Meilė Mirštininė " mus pavarė atgal . Nuėjom ir atsistojom prie du - rty. Po kino dar pašokom. Taip ir buvo.

1950m. gegužės 18 d.

209

Tu neklauski

Tu neklauski, ko ašara žiba ,
Žiba ašara ant skruosto mano ,
Ko vakare , saulei nusileidus ,
Ilgiuosi tėviškės žalios...

Tu neklauski, kodėl aš ilgiuosi
Šventosios upės krantų ,
Saulėlydžių tėviškės laukuose ...
Kaip gražiai jie rausta vakarais !..

Tu neklauski, ko visad nuliūdus ,
Ko visad nuleidus akis ,
Ko akys ašaromis plūsta ,
Atskirtai toli nuo tėviškės ...

Tu neklauski, ko vėjai pašėlę
Drasko, plėšo jaunutes šakas ,
Ko svajodamos ievos išbąla ,
Girdydamos šypseniu širdis vakarais...

Tu neklauski, ko gėlės vysta ,
Vysta gėlės, pakęstos šalnos ,
Ko švelnučiai žiedai jų nubyra ,
Sulaukus rudenio vėlaus ...

1950m. gegužės 18 d.

Pavasaris. Tai pats gražiausias metų laikotarpis , kada at-
gimsta viskas, kas gali būti gyvas. Ir žolė iš žemių , nors
ir nenorom žalasi. Nuo jos neatsilieka ir gražiosios pavasa -
rinės gėlės . Paukšteliai džiaugiasi , sulaukę pavasario . Jie
traukia viena už kitą gražesnę giesmę .

Karvės ir šiaip visi gyvuliai džiaugiasi , matydami beže -
liančią žolytę , kuri bus puikiausias jų maistas .

Džiaugiasi visi žvėreliai, džiaugiasi visi, kas tik gyvas ,
sulaukę pavasario. Su visa gamta, atrodo, turi džiaugtis ir
žmogus. Bet ne... Žmogus yra surakintas sunkiausias vargo rete -
žiais, kuriuos nei palengvinti , nei numesti yra neįmanoma .

210

Pavysdžiui, kad ir šiaudien -būtinai turi išsiųsti kur nors į darbą toli, už kokių septynių kilometrų...Tiesa, darbas ten menkas-šiaudai deginti. Kur gali išdeginti dviese, tai pasiunčia daug ruskių - bet tik į darbą, o ne namuose.

1950 m. gegužės 21 d.

Šiaudien pradėjome matuoti žemą .

1950m. gegužės 26 d.

Užvakar girdėjosi - kažkas visą naktį dainavo . Galvojom, kas tai galėtų būti.Bet rytą sužinėjom, kad buvo pas vieną rus - kiotę piršliai .Naužilgo po to buvo vestuvės . Į jas ir mes norėjom būtinai papulti. Taip ir buvo.

Vieną gražią dieną užgirdom, kad jau vestuvės. Vakaro su - laukę, neiškentėm ir nuėjom, nors ir neprašytos. Nuėję labai nustebome : pilna gryčia svečių - ir didelių, ir mažų . Dar ir mes parėjome. Žifirime - jaunoji šoka kazoką , lyg būtų ne jos vestuvės. Jaunikis vėl sėdi ,atrodo, nesusijaudinęs . Taip viskas "puikiai patiko ", net vėlėjome namo. Parėjus prie mūsų gryčios susidarė nauja "večerka" , nors ir be muzikos .

Tai tokios ir buvo rusiškos vestuvės .Bet kokios vestuvės , toks ir gyvenimas .Rytojaus dieną jaunoji atbėgo atgal .

1950m. gegužės 28 d.

Kada išaušo gražus gegužės 28 dienos rytas , mes dar ilgai miegojom. Paskiau atsikėlę apsitvarkėme ir išėjome į lauką . Netoli pamatėme būrį šokančių žmonių .Nuėjome ir mes . Kiek pabuvę ,ėjome nusitraukti / fotografuoti/. Grįžę namo , papie - tavom ir vėl nuėjome į kitą gatvę. Bet ten buvo dar " įdomiau ", kai pradėjo muštis vyrai su žmonomis !..

1950m. gegužės 29 d.

Šiaudien vėl atvažiavo kinas . Galvojom - nueisim pasižiū - rėti.

Mūsų "prietelius" jau pasidarė "neprietelium",mus lojoja, nežiūrint ,kurioje vietoje susitikęs.

Štai ir nueinam į kiną.Kol dar kinas prasidės, mes sėdime lauke ant tvoros. Mūsų "neprietelius" išeina, atsistoja, atsis - toja prieš mus ir sako :

-Be pinigų šio kino niekas nepamatys!Eikit namo , ko čia

edit!

Mes nisko jam neatsakėm, tik nusijuokėm. Taip ir liko . Kinui prasidėjus , nuėjome prie lango ir žiūrėm - o taip gerai matosi. Bet štai pirmai daliai pasibaigus , pamatėm su baltais atlapais žmogų besitarianant į mus. Visos sužiūrom. Jis, ilgai nelaukdamas, pavarė mus nuo lango. Nuėjom. Bet vėl, kai jis nebematė, sugrįžom. Baigiantis filmui , vėl pamatėme ateinant mūsų varyti. Šį kartą nelaukdamas, kol pasakys , bėgom bėgte per daržus . Norėdamas mus sugauti , jis bėgo gatve. Mes sustojom prie šulinio. Pamėtę kiemelio duris atidarant, mes vėl bėgte atgal ! Užbėgom už kalvės ir laukiam laimės . Ta -čiau ir vėl pamatėm ateinant už kalvės tą žmogų . Ir vėl bėgame...Taip ir buvo šią dieną. Kino kaip reikiant nepamatėme. Kino kaip reikiant nematėme , jo užvardinimas " Laimingas susitikimas " .

1950m. rugpjūčio 12 d.

Per visą vasarą turėjome nuolatinį darbą - tai matuoti žemę. Darbas buvo ne per sunkiausias , bet ir nelabai lengvas . Dirbdavom visą dieną be poilsio , vėlai vakare baigdavom. Su matininkais būdavo daug barnių, bet nemaža ir įvairių špsoų . Kartais ko ant mūsų užpykdavo ir išvažiudavo vieni į darbą. Mes nueiname pas juos - jų jau nebėra . Tai ką gi - einame namo. Tik po kokios valandos pamatom palangėj raitą "svečią " su visokiais keiksmiais. Tam pasiūstas berniokas mūsų vadin .. ti. Tada ruošiamės ir einam į lauką .Kartais , jei ką negerai padarome , tai net pradėda spardyti .

Bet būdavo ir juoky . Rematuodami sulaukiame ir svečių . Bet tokių jau štukorių ! Kai nueinam tolyn nuo vežimo matuoti , svečiai lieka ir davai tvarkyt mūsų daiktus ! Užkaiščius , sąsarečkas sukelia medin, ir šiaip visus daiktus , ką tik randa vežime, išslapsto. Mes juokiamės, tai pamatę. Kai kada jie patys, išima iš medžio, o kai kada tenka ir mums išsiimti.

1950m. spalio 31 d.

Kai baigėme matuoti žemę , pradėjome dirbti kolchoze. Prieš baigiant matuoti, matininkas pasidarė geresnis, pradėjo rečiau barti. Paskutinę dieną matavome kolchozą. Ir štai jau vakaras , baigėsi diena. Matininkai važiuoja į butą, taip pat ir aš einu namo. Bet štai kas į akį krito - mūsų matininkai nepasakė ir žodžio. Na, ir aš nieko nesakiau . Paėmiau lopetą ir nuėjau , kaip

"briuki v ruki - i pašol ...". Rytojans dieną matininkai jau išvažiuoja, bet vargšui Joneliui sunku palikti kolchozą - parodė net ašaras... Gaila buvo jam palikti, bet visgi išvažiavo.

Atėjo ir mums kolchozo darbai. Tuoju pavarė ar pavoti grūdų. Bet štai gi ir vėl neprietelė - tos ruskiotės ant mūsų pečių. "Tai jūs vėlai atėjot", tai vėl kokį priekabį randa. O jeigu ką prieš pasakysi, tai baisų pyktį sukeli.

Pabaigę ar pavoti, bulves kasėm. Čia irgi tos pačios užpuola. Paskiau rovėm kanapes, tai čia buvo spakaina-niekas mūsų neragino ir neužsipuolė. Tai taip ir dirbome iki šios dienos darbdienius, už kuriuos gavom po keturis kilogramus grūdų.

1950m. lapkričio 14 d.

Tai buvo pirmas toks atsitikimas mano jaunystėje.

Šeštadienio vakare sėdžiu viena prie lempos ir rašau šio - kius tokius savo kūrybos eilėraščius. Jau devinta valanda vakaro. Cirdžiu - kažkas beldžiasi į duris.

-Prašau!..

Ir įeina du ruskiokai. Įėję atsisėdo prie stalo ir, kiek pasėdėję, paprašė gitaros paskambinti. Padaviau. Tuoju pra - dėjo stygas sukalioti. Štai ir sustygavo, jau skambina. Paskam - bino jis, o paskiau ir aš. Po to pradėjom kalbėti visokias bai - kas. Jis pradėjo rašinėti fizikos formules. Aš žiūriu, pri - vieriju. O ką gi daugiau. Paskui aš sakau:

-Einau vieną formulę...

Ir aš jam parašiau:

M

E

?

VV VV

Sakau:

-Tarp šių raidžių parašyk savo vardą. Ir jis kiek pagalvo - jęs parašė: "Aleksėj". Tada aš paėmiau pieštuką ir apvedžiau pagal raides - išėjo kiaulė, o ant jos parašytas jo vardas. Parauodo berniokas ir sako:

-Nu, privedė, tai privedė.. - ir užtepė tą vietą pieštuku.

Taip ilgai jie sėdėjo, net ligi pirmos valandos. Ką darysi, ir aš su jais sėdžiu. Paskiau paprašė, kad aš ant švaraus po - plerio parašyčiau savo vardą. Aš ėmiau ir parašiau. Jis paėmė ir įsidėjo į kišenę. Tada pasakė sudie ir išėjo. O aš jų nė išleisti neišleida. Tada susitvarkiusi nuėjau gulti. Užmigau

...ait, nubudau jau rytą. Atsikėlusį apsitvarkiau, bet jau į kolchozą dirbti nebėjau. Taip prabuvusi dieną namuose, sulaukiau vėl vakaro. Vakarieniaudama išgirdau grojant armoniką, bet tai jaunimas ėjo pasilinksinti, bet aš dėmesio nekreipiau ir valgiau toliau. Vos spėjau pakilti nuo stalo, atėjo manęs laukinti dvi mergaitės, sako:

-Šaukia tave...

-Kas šaukia?

Jos ir pasakė. Ką darysi, nuėjau, pasveikinau visus ir atsiliau ant suolo. Na, ir kai pradėjo vakarykštis svečias man apie ką pasakoti, net nusibodo klausytis. Vėl pas tuos žmones pasėdėjom ligi pirmos valandos. Aš susiruošiau namo. Nuo manęs atsilieka ir svečias. Na, ką gi - išėjome laukan. Čia kai pradėjo jis man duoti klausimus, į kuriuos aš neatsakiau, nuėjau. Sako, kad patikau ir panašiai. Tokių klausimų aš gavau dar negirdėjusi. Taip pakalbėję, pasakėm sudie ir nuėjome savais keliais. O toliau nežinau, kas bus... Mano nuostabe, sunku buvo jam atsiskirti.

1950 m. gruodžio 7 d.

Vos praaušus aš išėjau viena į tolimą kelią. Kol dar netoli buvau nuo savo kolchozo, dar nebaisu buvo, bet kai nuėjau toliau, ant didžiojo kalno, jau pradėjo būti baisiau. Aplinkui nematyti nė gyvos dvasios... Aš tik viena viešpatauju toje tyloje. Ėjau, pakol priėjau chaichtą, o paskiau ir ligoninę. Gavusi vaistų, nuėjau pas tėveliuką, kur jis gyveno "ant buto". Valgiau ir vėl išėjau namo. Taip liūdna ir baisu buvo vienai. Bet atėjau laimingai.

1950m. gruodžio 31 d.

Prieš keletą dienų gavau laišką, kuriame buvo parašyta, kad esu kviečiama į UJANĄ Naujųjų Metų sutikti. Taip kviečiama, ir aš nuėjau nuvykti.

Štai kartu ir laimė! Kaip tik tą dieną kooperatyvo vedėjas pasiūlydavo prekybą ir mane nuvežė. Tai čia labai gerai. Bet nuvažavus nieko nežinau, į kurią pusę eiti. Tačiau kai išsileidau gatve viena, paskiau atsisukau kita ir iš karto atradau. Pernakvojavau pas juos kartu su mūsų mergiotėm. Biškį šikių tokių juokų prisirinkau.

Tai buvo paskutinė senųjų metų diena. Slenkant valandai po

valandos, atėjo ir vakaras. Pradėjo rinktis žmonės Naujųjų Me-
ty laukti. Kad jaunimui nebūtų nuobodu, grojo armonika. Šo -
tant artėjo ir dvylikė nakties. Pradėjo sodinti svečius už
stalo. Susėdome visi. Seniems metams užbaigti išgėrė visi sve -
čiai keletą litrų pirktinės degtinės.

Štai jau ir Naujieji metai! Pasveikino su Naujaisiais, pa-
duodami rankas, pasakė trumpą prakalbą, palinkėjo laimingų atei-
vančių metų. Tada visi lietuviai sustoję pašainavo "Laimingų
metų", o paskiau - Lietuvos himną. Vienu žodžiu, labai gra-
čiai sutikome Naujus metus.

Lai būna laimingi 1951 metai! Lai kiekvieno norai išsipil -
do! Lai kiekvienas džiaugiasi savo laime ir tęsia ją tolyn!

1951m. sausio 1 d.

Dėl svarbaus reikalo turėjau pasilikti UJANE ir švęsti čia
Naujųjų metų dieną.

Visą sausio pirmąją praleidome neliūdhai, o vakare susiruo-
šome eiti į "pasaulinę". Taip ir padarėm. Nuėję radome jau ren-
kantis žmones. Kai jau visi kviestieji susirinko, tada pradė-
jo sodinti už stalo. Susėdę vyrai pradėjo gerti, taip pat pra-
dėjom ir mes, pritardamos šiekia tokia daina. Paskui išėjome
iš užstalės ir, armonikai užgriežus, pradėjome šokti. Taip pra-
buvo ligi pirmos valandos, ėjome namo. Eiti buvo šalta, mat,
per sniegą su batkais.

Taip ir praėjo Naujųjų metų diena.

1951m. sausio 14 d.

Šiandien vėl turėjau eiti į UJANĄ. Kelionė buvo laiminga.
Per keturias valandas pasiekiau UJANĄ. Išbuvau trejetą dienų,
o paskui viena vėl grįžau namo. Toliaus kelias, vienai eiti
kaip ir baisu. O labiausiai tai gąsdino tie vilkų pėdai, iš -
klampoti kaip kokių didelių arklių. Bet laimė - manęs neužpuolė.

1951m. vasario 18 d.

buvo vienas didelis atsitikimas, kuris yra žinotinas tik
man vienai. Dėl įvairių nesugyvenimų ir kitko...

1951m. balandžio 2 d.

Šiandien pradėjau eiti į kolchozą bulvių rinkti. Rinkau vie-
su ruskelėm. Ten teko išbūti daugiau kaip savaitę. O paskiau

215
Pradėjau miške malkas pjauti.

1951m. gegužės 4 d.

Pirmasis susitikimas

Baltos ievos kai žydėjo ,
Mūsų meilė prasidėjo -
Man kažkas į akį krito ,
Praradau net apetitą .

ⁿ
1951m. rugsėjo 21 d.

Bendras aprašymas apie vasarą

Ši vasara ,lyginant su 1950 metų ,atrodo , kažkaip buvo liūd-
nesnė. Gal todėl , kad dirbau kolchoze. Bet ir ji greit prabėgo ,
palikdama šiokių tokių menkų juoko lašelių .

Teko gauti barnių iš brigadininko už neteisingą darbą. Bet to
niekas neėmė į galvą.

Per šią vasarą uždirbau 84 darbdienius /per keturis mėnesius/.

1951m. lapkričio 11 d.

Bėga laikas , nesustodamas nė sekundei. Laikas bėga ir maino -
si, su juo mainomės ir mes...

Pagalčiau atėjo ir ruduo . Prasidėjus rugiapjūtei , mane bri-
gadininkas pristatė dirbti prie grūdų arpavojimo. Čia patyriau
daug vargo , bet taip pat nemaža buvo ir juoko.

Nors rudenį dienos dar būna ilgos, bet, nežiūrint to , pro
patamsį eidavau į zainką. Ir tik atėjus į darbo vietą , pradė-
davo rodytis saulė . Atėję kai kada rasdavom atvažiavusias ma-
šinas , o kai kada , tik pasukus vėjelką , jų sulaukdavom...
Mums visoms jas reikėdavo pakrauti - pripilti maišus. Krovikai
būdavo irkutianai / taip vadindavo iš IRKUTSKO atvežtus žmo-
nes/. Jie šiek tiek šposydavo , kai kurie ir labai, tai ir
mums būdavo biškį juoko .

-Juokiesi, linksmies jaunas žmogus ir užmiršti viską .Jau
taip nuvargdavom, sukdamos per dieną vėjelką, bet ką... O čia
dar, būdavo, kartais atvažiuoja tai šis, tai tas ir dar barasi ,
kad mažai padirbom. Bet mes nelabai indavom į galvą, juokais nu-
dėdavom . Į dieną padarydavom dvi-keturias normas ir uždirbda-
vom po du-keturis darbdienius. Tai per rugsėjo mėnesį išėjo
septyniadešimt penki darbdieniai ir devyniasdešimt devynios

"botkos" .O per visus metus uždirbau daugiau kaip du šimtu trisdešimt darbadienių .

Lapkričio septinta-tai visų švenčių šventė . Geria, balia - voja tris dienas ir po to vieną dieną ilsisi. Taip buvo ir ši- met. O šiandien - lapkričio vienuolikta. Visas jaunimas išva - žiuoja miškan. Likom tik mes, lietuvės . Taip pat vakar vaka - ne buvo piršliai pas Onutę,kuri išsigelbėjo - nevažiavo į mišką.

1951m. gruodžio 10 d.

Šiandien buvo vestuvės šitos mergaitės .Nagi per didelį prašymą tenai pakliuovom ir mes. Iš ryto nuėjus, dar teko gerai pašokti. Nors mes tarp rusų buvom tik a vi lietuvės , bet su mumis elgėsi labai mandagiai . Dvyliką valandą pas jaunąją atvažiuavo jaunikis. Pagal jų įprastą tvarką elgėmės ir mes. Susėdom mes ir visos pusseserės prie jaunosios . Pirmučiausia įėjo svotas ,jaunikis ir jaunikio brolis , sustojo visi trys ir svotas liepė mums vietą atleisti .Bet mes sakom, kad vel - tai neužleisime,reikalavome ,kad jie ką mums duotų.Pastatė puslitrį samagono.Mes sakom,kad tiek maža,dar reikia puslit - rio...Na,ką gi,davė dar. Tada pripylė stiklines ir liepė mums šūkinai išgerti. Ką darysi - išgėrėm.Tada atsisėdo jaunasai prie jaunosios,o mes likom toje pačioje vietoje sėdėti .Tada prasidėjo tikras balius. Ant stalo buvo visokių vaišių , kokių tik nori. Tai buvo pirmosios mūsų draugės vestuvės Sibire.

Tą pačią dieną buvo ir kitos .Ir ten mes pakliuovome. Taip pat puiki veselija buvo ir ten .

1951m.gruodžio 31 d.

Šiomet visi lietuviai vieningai susitarėme drauge laukti Naujųjų metų. Kaip sakėm,taip ir padarėm . 1951 metų gruodžio 20 d. susirinkom visi lietuviai į Kontorą.Kaip tik tą dieną kontoroje ruskių mažai buvo. Na,ir susitarėm. Sakom, visi po dvidešimt penkis rublius susimesim dėl išgėrimo, o mergaitės paruoš užkandus.Taip susitarę ir pildėme .Naujųjų metų išva - karėse susinešėm į sutartą vietą viską,susirinkome visi . Mu - zikantą pakvietėm. Na,ir pradėjom šokti! Rusai atėję tik pa - šūtri ir išėina .Mato,kad čia jie nereikalingi .

Dvylikės pradžioje pradėjom stalą tiesti ir nešti valgius. Stalas buvo apkrautas kaip gerame baliuje. Tiesa, mums bene - kant meistą, už durų kas tai pradėjo skambėti. Ir staiga pa -

217

matėm-įėjo M. Babrauskienė, apsitaisiusi vyrų, kepurė vokiška
ant galvos... Ir laikrodį skambantį laiko rankose. Tuo metu mu-
sikantas grojo polką, tai ji kad pradėjo šokti kazoką! Tai vi-
siems juoko pėdarė...

Visi susėdome už stalo ir laukėme dvyliktos valandos. Su-
laukę atsistojom, Lietuvos himną sugiedojom. Tada išgėrėm, kad
būtų, kaip sakoma, laimingi Naujieji metai. Pasivaišinę šo -
kom ligi pat ryto. Namų ėjom keturiose. Atsisveikinom ir nuėjom
gulti. Nubudom jau vėlyvą rytą.

Naujų Metų dieną vėl susirinkome į tą pačią vietą, bet jau
buvome nebe taip ilgai.

Atspausdinta 1969 03 04

REGALO BRONIAUS, JUOZO ,
GIM.1941 M., GYV. UTENOS
RAJ.,UŽPALIŲ APYL.,VILUČIŲ K.,
A T S I M I N I M A I

218

1948 metų gegužės 22 dieną mūsų šeima buvo ištrunta iš datųjų namų .Arkliais buvome nuvežti į VYZŪONAS , o iš ten - KUPIŠKIO GELEŽINKELIO STOTĮ. Sugrūsti į gyvulinius vagonus ,važiuavome apie šešiolika parų , kol galų gale pasiekėme IRKUTSKĄ. Vagonai visą laiką buvo užrakinti iš lauke pusės , niekur neleisdavė išėiti.

IŠ IRKUTSKO mus 45 kilometrus vežė mašinomis , o dar toliau , iki galutinės gyvenvietės , apie dvidešimt penkis kilometrus keliavome regėmis , kurias tempė trakteriai .

Apgyvendino mus barakuose .Tai ilgi pastatai , panašūs dabartinius kelūkių klojimus . Čia nebuvo jokių atskirų kambarių . Apgyvendino mus bendrai , po dvidešimt - dvidešimt penkias šeimas . Gyvenome iš tiesų kaip klojime. Mūsų šeimai pač nebūvo lengva , nes po pės savaičių gimė sesutė Zita . Šis dėlto mums tada davė atskirą baraką kampą , kuriame gyvenome tik trys šeimos .

Teke pajusti ir bado skenį . Darbingam žmogui duodavė šimtis šimtus gramų duonos , o nedarbingam - du šimtus gramų . Mūsų šeima iš viso gaudavė vieną kilogramą ir du šimtus gramų duonos per parą. Vyrai dirbdavė prie statybų ir miške kirtime darbuose. Teke statyti mokyklą , parduotuvę , kepyklą. Pradė - ta statyti ir gyvenamieji namai. Už darbą mokėdavo mažai, sun - tu būdavo ką nors nusipirkti.

Rudenį , rugsėjo pirmą dieną , mes,vaikai , pradėjome lankyti mokyklą . Nors kai kurie vaikai Lietuvoje buvo baigę vie - ną ar dvi klases , čia pradėjo mokytis vėl nuo pirmosios . Mo - kytojas buvo rusas , mokoma buvo rusų kalba , nors daugumas vaikų buvo lietuviai , tik keletas rusų - vietinių . Todėl mums mokytis buvo sunku , ne viską iš pradžių suprasdavome. Be to, mokėmėes viename bzmake . Naujas mokyklos pastatas buvo pastatytas tik sekančiais metais .

Mane tėvai dirbo miške kirtime darbuose , nes čia buvo miške pramenės Ukis , buvo ruošiamas mediena. Kai baigė iškir - ti medžius vienoje vietoje , persikėlėme į kitą , už šimto penkiasdešimties kilometrų .Žinoma ,tai buvo tas pats IRKUTS - KO RAJONAS - jis teko didume ,kaip beveik pusė Lietuvos . Naujoje gyvenvietėje tėvai nusipirke karvę ,apsigyvenome dvi šeimos viename namelyje . Po metų kitų mūsų šeima dar pagau - sėje :gimė dar viena sesutė ir broliukas . Tada jau mes gyve - nome atskiroje trebeje .Vyrai ir čia dirbo miškuose. Čia ir

220
Aš pradėjau dirbti. 1957 metais dirbau prikabinėtoju prie trakteriaus . Dirbti reikėjo sunkiai ir daug , nes nebuvo iš ko gyventi.

1957 metais tėvams nebereikėdavo eiti į komendantūrą registruotis . 1958 metais, pavasarį , grįžome į Lietuvą. Važiavo traukiniu keturiolika parų . Vėl po dešimties metų grįžome į tėviškę . Čia radome tą patį senąjį namą , kuriame kaip ir anksčiau gyvenome, o naujasis buvo nugriautas ir išvežtas .

Tėvai įstojo į kolūkį , dirbo fermoje. Aš įsidarbinau Dusetų MTS trakterininku , bet po kurio laiko persikėliau į Vilučių kolūkį , kur ir dabar dirbu .

Pasakojo Bronius Regalas .

Užrašė Renatas Regalas , Utenos raj. Užpalių vidurinės mokyklos IO kl. mokinys .

1990.04.17.

RUDOKO JONO, ANTANO, CIM. 1940 METAIS, GYV. UTENOS
RAJ., UŽPALIŲ APYL., MARTINČIONIŲ K., A T S I M I N I -
M A I

222

Ištremti buvome 1949 metų gegužės mėnesį . Kodėl ištrėmė, niekas nepaaiškino . Vertėmės žemės ūkiu , auginome gyvulius, turėjome 25 hektarus žemės .

Šeimoje buvo penki žmonės , išvilkė keturis : tėvą Antaną Rudoką, motiną Rudokieną, seserį Valę ir mane.

Išvežant dalyvavo ir pažįstami liaudies gynėjai .Jie sakė: "Jūs šiandien veža , kitus veš rytoj... "

Mus ištrėmė į KRASNOJARSKO KRAŠTĄ . Ten gyvenome barakuose - se-viename barake po penkias šeimas . Vietiniai gyventojai mus sutiko labai nepalankiai - kaip banditus .

Mano tėvas dirbo miške , mama plovė špalus lentpjūvėje , o mes ,vaikai, ėjome į mokyklą . Tėvai uždirbdavo apie šimtą rublių per mėnesį ,tai pragyventi buvo be galo sunku .Vėliau atlyginimai truputį padidėjo - gaudavo ir po tris šimtus .

Šventes švęsti nebuvo labai kada, bet visgi lietuviai švęsdavo pagal galimybes savo religines šventes, laisvesniu laiku rinkdavosi į vieną vietą ir dainuodavo lietuviškas dainas .

Mirus treštiniui ,rinkdavosi kaimelio gyventojai atsisveikinti su velioniu ,pasimeledavo ,palydėdavo į kapus .

Treštinių vaikai galėjo lankyti mokyklą ,bet ne visi tėvai išgalėjo leisti vaikus mokytis, vargas ir bado grėsmė vertė ir vaikus dirbti . Kai mirė mano tėvas , ir aš jau mokyklos lankyti nebegalėjau ,nes reikėjo padėti motinai .Todėl aš baigiau tik keturias klases.

Iš Sibiro į Lietuvą grįžome beveik po dešimties metų , 1958-aisiais.Apsigyvenome savo gimtajame kaime , nors turto ir neatgavome .Kai iki sugrįžimo mūsų namuose gyveno kaimynas .

Tuos žmones , kurie mūsų šeimą trėmė, tenka susitikti ir dabar ,bet negi draskysies ...

Pasakojo Rudokas Jonas, Antano.

Užrašė Čekaitė Jolita, Utenos rajono Užpalių vidurinės mokyklos 12 klasės mokinė .

1989 04 18

SUŠČLANOVO POVILO , CIM. 1925 M.,
CIV. UTENOS RAJ., UĖPALIŲ MIESTELYJE ,

A T S I M I N I M A I

224

1940 metais okupuotoje Lietuvoje prasidėjo gyventojų skirstymas. Vieni buvo laikomi buožėmis, kiti - liaudies priešais ...
Mūsų šeima pateko į nepalankių tarybinei santvarkai žmonių sąrašą.

1944 metais, pasitraukus vokiečiams ir atėjus Tarybinei armijai, rudenį pradėjau mokytis amatų mokykloje Utenoje. Galvo -
jau tapti statybininku. Bet tai buvo tik svajonė .

1945 m. liepos 13 d., ankstyvą rytmetį , mus iš miego pa -
kalino stiprus smūgiai į duris. Į vidų suėjo čekistai mus sustatė ,
lapdami nusigręžti veidu į sieną. Buvo padaryta smulki krata .
Nieko neradę , vis tiek reikalavo atiduoti paslėptus ginklus . Tėve -
lis ir mane areštavo ir išsivarė .

Sekančią naktį prasidėjo tardymas . Mums buvo pateiktas toks
kaltinimas , kokio ir sapne nesapnavom. Mes, žinoma, ty sufabrikuotų
kaltinimų kategoriškai atsisakėme. Prasidėjo prievarta : mus mu -
šė, spardė kojomis iki sąmonės netekimo . Netekus sąmonės , aplie -
šavo vandeniu - ir vėl viskas iš naujo. Taip tęsėsi septynias pa -
ras . Ir visgi mes kaltais neprisipažinome , sufabrikuotus kaltini -
mus atmetėme. Po visų tų egzekucijų dar du mėnesius nugara nuo
alkūno smūgių buvo juoda , o sulaužytų šonkaulių žymės ir dabar
yra išlikusios. Tėvelis nuo viso to liko invalidu .

Mus tardė ir kankino KGB leitenantas Čičinas , o jam padė -
jo tuo metu buvęs milicijos viršininkas J. Bajoriūnas . Jis buvo
mūsų vertėju , nes mes rusų kalbos nemokėjome .

Po to mus išvežė į Utenos kalėjimą . Netrukus patekome į
kalinių , į LUKIŠKIŲ KALĖJIMĄ . O motina nieko apie mus nežinojo
ilgi to laiko , kol patekome į lagerį KOMI ASSR .

Sąlygos LUKIŠKIŲ KALĖJIME buvo labai sunkios. Vienutėse
mums sugrūsti po dvidešimt kalinių , tiesiog trūkdavo oro . Per
parą gaudavome po pusę kilogramo džonos ir du kartus po pusę lit -
ro dilgėlių sriubos. Taip mes badaudami ir kankinomės iki 1945 m.
lapkričio 22 d., kada mus nakties metu išvarė į kalėjimo kiemą ,
sustatė grupėmis ir klupdė ant sušalusios snieguotos žemės . Po
to varė į geležinkelio stotį , sodino į gyvulinius vagonus po pen -
kiasdešimt žmonių kiekviename . Supratome , kad mus išveža į šiau -
rių , į lagerius. Juk mums buvo pritaikytas 58 str., 1 a dalis /tė -
vėms išdavimas / . VILNIAUS GELEŽINKELIO STOTYJE , sugrūsti į va -
gonus , išbuvome keturias paras . Lapkričio 26 d. naktį pagaliau
buvo suformuotas sąstatas , kuriame buvo apie tris tūkstančius ka -
linių , pasmerktų vargai ir netgi mirčiai . Vežė mus daugiausia nak -
tinis , o dieną sąstatas stovėdavo , nustumtas į atsarginį kelią.
Kada būdavo tikrinami vagonai ir skaičiuojami kaliniai . Mus su

225

gavo į vieną vagono pusę . Po vieną turėdavome pereiti į prie -
sienį , o čekistas, atsistojęs viduryje vagono , kiekvie -
nų palydėdavo medinio plaktuko smūgiais. Po tos procedūros būdavo
paimamas maistas - kiekvienas gaudavo po pusę kilogramo duonos
ir silkę . Tai paros davinys. O vandens duodavo du - tris kartus
per savaitę . Tai dar vienas stalinistinis kankinimo būdas : mai -
nėti silke ir neduoti vandens.

Atsimenu ,kad mūsų vagono buvo vežami kunigas KISKIS , profe -
sorius VILKAS ir daugiau / tik neprisimenu pavardžių / lietuvių
inteligentų .

Vieną dieną ,sąstatui stovint, kažkas pro langą grotas paste -
jo, kad iš gretimo vagono ant sniego išmetė žmogų . Daugelis ėjo
pažiūrėti. Staiga kažkuris kalinys sušuko :

-Suščianovai,eik ,žiūrėk, ar ne tavo tėvas !?

Pamatęs gulintį sniege žmogų ,sušukau ne savo balsu - tai bu -
vo mano tėvelis. Išmestas kaip negyvas , jis sniege išgulėjo bent
dešimt valandas .Prieš traukiniui pajudant, keturi kareiviai paėmė
jį už rankų ir kojų ir nutempė per sniegą tolyn. Taip aš nieko
nežinojau apie tėvą pusantrų metų .Ir kiek visa tai kainavo nervų!

Stovint sąstatui ,vieną dieną į mūsų vagoną atėję čekistai
paėmė šešis kriminalinius kalinius rusus. Čekistams išėjus ir už -
darius duris, kriminaliniai pradėjo mus apiplėšinėti ,atiminėjo
geresnius daiktus .Iš manęs įleisti jie nusikaltėliai atėmė gerus
kalinius chromo batus ,palikdami žiemos metu basą. Kada mes pakė -
lėme triukšmą ,sugrižę čekistai mus visus smarkiai sumušė .

Po keturiolikos dienų vieną naktį mūsų vagoną atkabino. Tai at -
sitiko tarp KOTLO IR PEČIOROS , mažoje stotelėje . Vagoną apsu -
pė čekistai su šunimis. Mus iškaipino ant sniego - ten jau buvo
gili žiema. O aš buvau basas. Taigi turėjau nuplėšti puspalčio
batukoves ir jomis "spauti " kojas .Mus surikiavo ir, iš visų pu -
sų apsupę čekistai su šunimis , varė nežinoma kryptimi. Paryčiais
paieškėme lagerį Nr.21 ,esantį aštuonių kilometrų atstumu nuo iš -
kaipinimo vietos .

Po karantino prasidėjo tikrasis lagerio gyvenimas ir katorgos
darbai .Darbo įrankiai buvo primityvūs :pjūklas ,kirvis , kirka ,
kastuvai ir "tačka".Suformavo brigadas ir vienus išvarė miško kirs -
ti , kitus - geležinkelio pylimo pilti. Lietuviai žmonės darbštūs ,
nešėsi darbo. Bet žiauri žiaurės žiema , badas ir sunkus darbas išse -
kino žmones , ir jie krito kaip lapai.

Po pusantrų metų mane perkėlė į Velsko kalėjimą. Vėl prasidė -
jo tardymas ,bet be žiauresnių priemonių .Tai buvo tarsi bylos ap -
šifavimas ,prieš perduodant karo tribunolui. Čia pergyvenau ir

didelį dėkaugumą, nes netikėtai susitikau su tėveliu, kurį jau laikiau mirusiu. Likimas mus suvedė, nes buvo bendra byla. ²²⁶

Po tardymo mums abiems buvo leista būti kartu. Iš VELSKO patekome į netoli nuo čia esantį lagerį - KOLONĄ Nr. 6. Tai buvo invalidų lageris. Tėvelis po sunkių tardymų ir ligos buvo palikęs invalidu. Po kurio laiko mes buvome VELSKO MIESTE KARINIO TRIBUNOLO teisiami. Išnagrinėjęs bylą, teismas nusprendė mus grąžinti į LIETUVĄ, į UTENOS RAJONĄ, kur, esą, buvęs padarytas mūsų nusikaltimas.

Ir vėl prasidėjo kelionės vargai - etapu, per kalėjimus. Vėl prasidėjo tardymas. Bet nurodytiems byloje kaltinimams nepasitvirtinus, byla galų gale buvo nutraukta ir mes su tėveliu pripažinti nekaltais ir paleisti. Tai įvyko 1947 m. spalio 23 d. Taip po dviejų su puse metų kančios palikome kalėjimo kameras, vienutes ir karcerius. Tuo atrodė, viskas ir pasibaigė. Bet taip tik atrodė. Lietuvos valdžios pareigūnai žiūrėjo į mane kaip į didžiausią nusikaltėlį, liaudies priešą. Darbo gauti buvo neįmanoma. Keletą kartų jau atrodė, kad galėsiu įsidarbinti, bet kai patikrindavo dokumentus, viskas užsibaigdavo - į darbą nebepriimdavo. Bet visgi šiaip taip pavyko baigti vairuotojų kursus ir įsidarbinti.

Pasakojo Povilas Suščianovas.

Užrašė Vanda Kuliešienė, Utenos raj. Užpalių vidurinės mokyklos mokytoja.

1990.02.03

ALDONĀS STASIŪKYTĒS - VAŠKELIENĒS ,
GIM. 1926 METĀIS , GIV. UŠPALTĪ
APYL., ĒRĪBIŠKIŅU KĀIME ,

A T S I M I N Ī A I

1990 METĀI

1941 -aisias metais iš mūsų kaimo išvežė Gipiškių šeimą :
tėvą, motiną ir 3 vaikus . Gyvi grįžo tik du sūnūs - Albinas
ir Antanas .

1943m. gegužės 22 d., išvežė mūsų kaimo , t.y. Šeibiš -
kių , dar 4 šeimas : Braukylų - tėvas , motina , sūnus ; Lei-
ky - tėvas , motina , duktė ; Žvirblių - tėvas , motina ,
sūnus ir 3 dukros / mažajai dar nebuvo , rodos, ir dvejų me-
tukų / ; Stasiškių - tai mano tėveliai .

Dar po metų , rodos , 1949 / o gal ir 50-aisiais / vėl
išvežė 3 šeimas : Vaškelių - tėvas , motina ir 3 ar 4 vai-
kai ; Gruodžinską - tėvą / motina liko / ; Namajuškų -
tėvą , motiną , senelę , nepilnaprotį tėvo broį ir 4 mažus
vaikus .

Tai tik iš mūsų nedidelio 18 gyventojų / sodybų / kai-
nelio . Von ne pusę .

Atsitiktinai likom nuo trėmimo invalidė teta - tėve -
lio sesuo ir aš su sesute Stase . O gal ir ne visai atai -
ktinai , nes jautėme , kad mūsų šeima bus vežama , todėl
ne visada nakvojome namuose . Tikrai labai sunku buvo ir
likti . Ir jeigu ne išankstinis susitarimas - likti , jei
tik nesučiups - būčiau pulusi prie vežamų tėvų . Buvo
toks siaubas , kad nieko tada daugiau nenorėjau , tik kad
tėveliai numirtų ir galėčiau juos čia , Lietuvoje , palaikyti -
loti . Bet labai gerai , kad mano norai / bent šiuo atve -
ju / neišsipildė . 1956 metų balandžio mėnesį tėvelis grį -
žo iš tremties ir dar gyveno iki 1980 metų rudens . Mirė
spalio mėn. 8 dieną , o mama spalio 20-tą . Kartu jie perė -
jo Lietuvos ir Sibiro kelių kančias ir vaiką kartu mirė .

Tėveliai užkaltuose vagonuose kelią į Sibirą pradė -
jo Kupiškio geležinkelio stotyje . Pagal jų pasakojimą ,
tai buvo kančių dienos : dejavimas , ašaros , vaikų klyksmas .
Kiek kartą per dieną paduodavo sargybiniai vandens - ir
pienas . Kas buvo ką pasiėmęs , tai ir maitinosi , o dar
ir pasiimti buvo nemaža problema . Viskas suversta , už -
krauta . Ypač daug kentėjo , kas vežėsi ligonį ar naštyčius
vaikus .

Nuvežė į IRKUTSKO SRITĮ ir paleido miške , o pa -
siolė į vietovę , vadinamą TALGY . Apgyvendino senuose ,
prie perpučiamuose , pilnuose blaklių barakuose . Gyvento -
jų arti nebuvo . Žmonės , sužinoję , kad kažkur už kokį
10 km. kai kas laiko karvę , eidavo atsinešti vaikučiui

229

koki litrą pieno . Žinoma , jei kas turėjo pinigų ir galė -
davo gerai sumokėti .

Pradėjo iš kažkur atvežti pusšalės duonos , pasmirdu -
sių silkų ir kokių tai statinėse raugintų česnakų su vi -
sais stiebais . Ne visi galėjo tai valgyti . Dar svarbiau -
sia ,tai ta šlykšti duona . Pradėjo žmonės sirgti lyg tai
kokia dezinterija . Negalėdami valgyti duonos , šutino ,
kas turėjo atsivežę grūdus ir valgė . Pagaliau pasisekė
į kepyklą įsidlyti savo kepėjas . Duona iškart pagėrėjo .
Taip ir maitinosi . Žinoma , daugelis dar buvo atsivežę
lašinių ar miltų . Tie mažiau vargo . Pamažu pradėjo miš -
ke rasti uogų ,kas kokią bulvę atsivežę pasodino . O ne -
trukus atkeliavo ir pirmieji siuntiniai iš Lietuvos . Dar -
bas miškuose buvo labai sunkus . Ten galėjo darbuotis tik
jauni ir stiprūs . Mama, būdama silpnos sveikatos , į
darbą nėjo , o tėvelis dirbo staliumi .Tai kokiai gryte -
lei langą padaro ,tai duris ar viršinininkui kontoroje ką
nors patvarke .Neturėjo įrankių . Pasiunčiau geležines da -
lis , o medines - pats pasidarė . Taip gal kokius trejus
metus siuntėme siuntinį po siuntinio .Jei nieko daugiau ne -
turėjau ,tai nors miltų .

Namuose gyveno likusi nuo vežimo invalidė teta . Bend -
rom jėgom laikėm karvę ,kiaulę . Žinoma , aš namuose ma -
tai būdavau .

Ketvirtais tremties metais tėvai įsigijo paršelį , ož -
kytę ,pasisodino bulvių , jau ir keletą vištų turėjo . Siun -
tinių nebereikėjo .Gyveno jau kitoje , patogesnėje vieto -
je .

Tarp kitko , siuntinių jiesiems niekas neveždavo . At -
nešdavo tik pranešimą , o kaip išmanai ,taip atsigabent .
Ir eidavo žmonės į paštą už 25 kilometry , ir tempdavo ant
pečių tą bronzą naštą .

Retkarčiais pasitaikydavo pavažiuoti su medžius tempian -
čiu traktoriumi . Tėvelis pasakojo , kaip kartą ,nešdamas
siuntinį ,paklydo tame bekraščiam miške .Atėjo naktis ir
pasiekti gyvenvietę nebuvo vilties .Šiaip ne taip susikū -
rė ugnį ir prasėdėjo visą ilgą , šaltą rudens naktį .Ug -
nis ne tik nuo šalčio gynė . Miške buvo ir žvėrių . Ir
vilką , ir mešką kai kam tekdavo pamatyti . Išaušus rytui ,
lengviau buvo orientuotis . Pagaliau išgirdo jojant šunį .

Stovykloje lietuviai , o ypač mama jau buvo suserimą .

Mat, neperseniai viena sena moterėlė išėjo uogauti, taip ir nebegrižo. Niekur nesurado.

Dažnai tėveliai geru žodžiu minėdavo treštinį gydytoją iš Kupiškio - Krikščioną. Tik jo dėka mama neliko gulėti Sibire žemėje. Buvo labai sunkiai susirgusi. Ligoninė nebuvo. Gyd. Krikščionas pasiguldė savo ambulatorijai priklausiusiame kambarėlyje ir darė viską, kas įmanoma, kad ją išgelbėtų, nors, kaip jis pats vėliau pasakojo, beveik nebuvo vilties. Paveikė. Mama į Lietuvą grįžo 1956 metais, išgyveno čia 24 metus. Tėvelis buvo gimęs 1883 metais, išgyveno 77 metus. Mama gimusi 1892 metais, gyveno 83 metus.

Permai gavau reabilitacijos pažymėjimą. Už išvežtą turtą apmokėjo pagal dabartinius įstatymus. O kas apmokės už visas kančias, už skaudžią netektį? Pasaulyje dar nėra tokių pinigų. Nebent juos pavadintume Laisve.

Aš pasilikau Lietuvoje. Gyvenimas irgi nebuvo saldu. Gyvenau pusiau nelegaliai: tai šen, tai ten - kas toliau nuo pažištamų skrebų. Palyginti sekėsi. Uždaryta pabuvejau tik pora kartų, o Sibiro taip ir neteko pamatyti.

Pirmą kartą pasėdėjau Kamajuose /dabar Rokiškio rajonas/. Gyvenau tada pas pusseserę prie Duokiškio. Kažkas išdavė pas vieną gyventoją apsistojušius partizanus. Buvo šeši vyrai. Namus sudegino, šeimininkus ir daug ką iš apylinkės areštavo. Pakliuvau ir aš. Visa laimė, kad jie nesuprato, kas aš per viena. Paprasčiausiai, matyt patikėjo, kad ką tik atėjau iš svečius.

Palaikė, paklausinėjo. Kuriuos iš sulaukytųjų įtarrė, išvežė į Rokiškį, o mane, kadangi niekas nieko nepratarė, paleido.

Antrą kartą jau 1949 metų vasarą, keliaudama vėl į Duokiškio pusę, susidūriau su rusiškai kalbančiais, uniformuotais ir puikiai informuotais saugumiečiais. Patikrino dokumentus ir labai smagiai nusišypsavo:

-Oho! Mums tavęs kaip tik ir reikia.

Išsivežė į Rokiškį. Čia jau buvo kitaip. Pasirodė, kad jie ką tai žinojo, netgi daugiau, negu aš. Rodė daug nuotraukų ir klausinėjo, klausinėjo. Iš pradžių labai mandagiai, pagirdami, kad ir graži, ir jauna, tik svarbu, kad būčiau protinga ir viską, ką tik žinau, jiems pasaky-

čia .

Kvietė ir kvietė į tardymą po kelis kartus per dieną . Pokalbiai aštrėjo , smarkėjo , kol pradėjo mušti . Prisiminu vieną ypatingai sunkų vakarą . Dviems taip pridaužė , kad rytą jau tik pasėginau atsikelti , bet taip ir nepavyko . Ką gi , pagulėjau . Kai jau paėjau - vėl tardė , bet jau nebenušė . Tada pradėjo žadėti visokių gėrybių : tėvus gražius iš Sibiro , galėsiu tęsti mokslą . Žodžiu - tik pasakok - ir pasibaigs visi vargai .

Pagaliau suteikė vieną privilegiją . Kad nereikėtų šalti koridoriuje ant cementinių grindų drauge su kitais pasodintaisiais , o jų buvo nemažai , vieną kitą ir paži- nojau , apgyvendino antrame aukšte gana padoriame kambarė - lyje . Žinoma , ne vieną . Radau "kalinę " . Jauna , geros iš - vaizdos ir dar "geresnės " širdies . Ji taip manęs "gailėjo" ir sakė , kad čia pakliuvus jau nėra vilties ištrukti .

-Jie vis tiek kankinimais privers viską pasakyti .

Vieną po kito pasakojo savo nuotykius , padėdamas parti- zanams . Netgi slapyvardžių man žinomų daug minėjo . Supra - tau , kad tokio pat atvirumo ji tikisi ir iš manęs . Taip "vaidėme " tris dienas . Tada atsidūriau vėl šaltame kori- doriuje . Nors buvo vasara , bet plona vasarinė suknelė buvo labai šalta , ypač naktį . Nuo mušimo labai skaudėjo nu - garą .

Pradžioje vėl kokias savaites vis tardant , gėdinant kalė - jimu , Sibiru . Jau neturėjau ir vilties , kad paleis . Tik kentėjau , kad nieko neišduočiau . Bet , matyt , mano daliai nebuvo skirtas kalėjimas ir Sibiras , nes vieną dieną pa - leido . Žinoma , pasiūliko dokumentus ir liepė po poros sa - vaičių vėl prisistatyti .

Išėjau ir pagalvoju , kad daugiau gyvos manęs tai tik - rai nepaais . Pamačiau bėgsiu - geriau tegu nušauna . .Sė - ddamas sauguse , galvoju , kad broliai dėl visa ko pakeitė savo gyvenamą vietą . O pasirodo jie ramūsiai laikėsi ten pat . Supratau , koks didelis buvo jų pasitikėjimas manimi .

Nuo to laiko mano gyvenimas gerokai pasunkėjo . Nebe - turėjau dokumentų , o ir bijojau , kad būčiau ieškoma . Po kiek laiko , jau broliai buvo žuvę , atsirado proga išva - nuoti į Ermaitiją . Ten , gery žmonių padedama , įsidarbi - nau ir pragyvenau porą metų .

1990.03.14

STEPONAVIČIENĖS KONSTANCIJOS , GIMUSIOS 1913 METAIS,
GYVENANČIOS UTENOS RAJONO UŽPALIŲ MIESTELYJE ,
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1988 METAI

Gyvenome Stasiškių kaime neblogai, bet tik savo darbu. Žemės
23 ha, laikėme ketvertą arklių, tiek pat karvių, turėjome prie-
anglį. Pajamas padidindavo arklinė kuliamoji mašina-vyras eidavo
per žmones, kuldamas javus.

Atėjo neramūs laikai. Pekaris. Miškuose atsirado besislapstan-
čių vyrų būriai, tada vadinami banditų vardu. Jie buvo užėję ir
pas mus, vadino vyrą eiti kartu su jais į mišką. Bet aš neleidau -
darysiu viena palikusi su būriu mažų vaikų. Ir jis paklausė ma-
tes.

Tuometinė valdžia į mus, kaip turtingiau gyvenančius, žiūrėjo
labai palankiai. O čia dar tas nelemtas lietuvių būdas-skysti,
vėlesniam apkalbėti. Kaimyninio Armališkių kaime valstietis, vė-
liau nebegalėjęs gyventi kaime ir išbėgęs su šeima į Dusetas, ap-
krandė mus milicijai, būk tai Jonas, mano vyras, buvo susidėjęs su
mūkiniais, vaikščiojęs su šautuvu. Tai buvo netiesa, bet ja patikė-

1945 metų ankstyvą rytą, Jonas buvo suintas ir išvežtas į Du-
setas, po to į Zarasus ir ... į lagerį. Nors buvo išsiaiškinta, kad
jis niekur neprisidėjo. Tad kaltino tuo, kad turėjęs daug žemės,
kad už kūlimą iš žmonių brangiai ėmęs ir t.t. Ir už visas tas
"kaltes" gavo šešeris metus kalėti lageryje, kur patyrė didžiau -
nią žmogaus pažeminimą.

Likau viena su mažų vaikų krūva. Jų mūsų šeimoje buvo ketver-
tas: Linukas/gim. 1934 m./, Daniukas/g. 1936m./, Vytukas/g. 1941 m./ ir
Stanutė/g. 1945 m./.

Žemės iš mūsų niekas nepaėmė, tad ėmė krauti pyliavas-išvež-
ti virš 70 cent grūdų ir kitokių dalykų. Pienas-nuo hektarų, kiaušini-
ai-nuo hektarų... Viena karvė beliko, tačiau ir tos pačios nebe-
galėjau laikyti, pas Raupėnienę buvo užslėpta. Kaip aš galėjau iš-
imti tokias pyliavas? Kaip išsimokėti? Išskūlusi atvežiau į Užpa-
lius keturis centnerius rugių. Bet į juos buvo truputį kviečių įsi-
maišę, todėl nepriėmė, išbrokavo.

O čia kas antra diena skrebai vis ateina, pyliavų reikalauja.
Labiausiai siunta tai Repšys Povilas, tranke kumščiu į stalą,
kaltom meškom gąsdina... O buvo beveik kaimynas, iš Vaiskūnų kaimo.

Kad pasisėju plotelį rugių ar vasarojaus, tai susikraunu pas
mūsų kur prėslelį, išsikuliu-turiu vaikams dunnos.

Kartą taip prasikūlėm, einam su vaikais ar pavot. Vėl ateina
pališkiškai aktyvistai, varosi mane į Užpalius. Pakeliui dar prie-
anglia Gailiešionių kaimo senuką Pajedą, gyvenusį vargingai ir
išpylusį prievolių.

Pakeliui susėdom visi ant grievio krašto atsipūsti. A. Šilovas,

su kuriuo buvom pažįstami, iš jaunystės metų, pasityčiodamas paklausė:

-Kaip savijauta ?
-Dar kol kas nieko, -atsakiau.

-Parodysim, kai nuvarysim!
Pradėjo jis kibti ir prie Pajedos:

-Barzda apžėlęs, reikia paimt linkeną ir nuskust!
Aš neiškentusi paaiškinau, jog saniau linkena tik karčių žiures skusdavę, o ne žmones...

Nuvarius mus į Užpalius, uteniškis Fofonovas paklausinėjo, kodėl neatidaviau prievolių, kur vyras, kiek ir kokio amžiaus vaikai ir liepė eiti namo.

Kol parėjau ir naktis atėjo. Žiūriu-nei vaikelių, nei grūdų. O jų susemta ir paslėpta -visgi duonytės turėsime. Vaikus tik ryte susiradau,

Kartą užvažiavo Dusetų skrebai. Buvo papjauti du kiauliai, tai dešras išgraibstė, paėmė mūsų gerus arklius, o paliko savus, niekam tikusius. Liepė atvažiuoti į Dusetas atsiimti savo arklių. Buvau nėsčia. Vaikščiojau paskutines dienas. O važiuoti reikia. Nuvažiavusi pasisakiau ko atvažiavusi -vakar dvejetą paėmę. Nėra-mūsų arkliais kažkur išvažiuota. Laukiu. Atvažiuoja, o arkliai mūsų kumelytės -baisu žiūrėti! Perkarę, nuvarytos...

Važiuoju namo. O mane jau pradėjo remti gimdymo skausmai. Vos parvažiavau... O ketvirtą valandą naktį gimė Vandutė.

Ateina Povilas Baranauskas.

-Atsivarei arklius?-klausi.

-Ir arklius atsivariau, ir mergiotę, va, atsivežiau. Skrebai davė...

Sirgo vaikas. Bėrė votimis. Visas kūnelis kaip laukiniais obuoliokais nubertas. Dariau juodyjį serbentų, sėlenų, dagių, guobaišievės vonias, kaip pamokė gydytojas Vaičiulis. O Vilutis, gyvu -lių daktaras, bet pagydydavo ir žmones/Masiulienės Valiutės tėvas/. Jis patarė daryti vonias, o paskui mergaitės kūnelį medum tepti. Ir tai padėjo -vaikas sugijo.

Kai prasidėjo žmonių vežimas į Sibirą, baisu ir prisiminti.

Buvo išvežta Vaiskūnų k. Gaidienė/o jos duktė iš mašinos išleko ir jai pavyko pabėgti /, Jurgio Balčiūno šeima/tėvas, jo sesuo ir ketvertas vaikų, o marti su dviem vaikais pabėgo/.

Iš Likančių kaimo buvo išvežta Bislio šeima/tėvas, motina,

keturios dukterys /, Didžiojo šeima /abu tėvai ir keturios dukterys /.

Iš Satarevičiaus kaimo "iškelievo" Masiulio šeima, Milašauskai. Pas Milašauskus vokiečių okupacijos metais gyveno V. Kutka su žmona. Čia jiems gimė berniukas. Kutkai norėjo, kad šeiminiškai tą vaikelį prisiimtų kaip save ir augintų. Kiti Milašauskų vaikai jau buvo suaugę, po 20 ir daugiau metų, tad kas gi nepatikėjo, kad pas juos atsirado mažylis. Ir jie nepritarė Kutkų sumanymui. Tada vaikelis buvo nuneštas ir paliktas prie Bikūnų k. gyventojų Slapšinsko durų. Šalia - ir pieno buteliukas paliktas. Tikėjosi, kad galbūt ši bevaikė šeima augins. Bet jie nesiryžo ir pamestinuką nuvežė į Antalieptės vaikų namus. O Kutkai, supykę ant Milašauskų, pasistengė, kad jie iškeliautų į Sibirą. Kada Milašauskai buvo vėliai, Kutkienė atėjusi pasižiūrėti, bet Milašauskienė nuo sunkvežimio paleidusi į ją puodą...

Laimė, kad buvo ir gerų žmonių. Vieną 1948 metų turgadienį pasišaukė mane Antanas Kaunelis "ant žodžio". Utenoj, turguj, jis pasakė, kad nemiegočiau namuose. Parvažiueju namo, ir čia būta skreby, klausinėta vaikų, kur mama, ar naktį miega namuose...

Teko sšlapstyti. Vis pakraštėliai išgulinėta. Kiek vargo su mažais vaikais! Kieno pavietėly spalius ar šiaudus įsikasi... Ir vaikai kai kurie naktį nebeužmigdavo.

Vieni žmonės, tiesa, pagailėdavo vaikų ir manęs, priglausdavo, o kiti šaltai atsisakydavo priimti į savo pastogę nors mažiausius - Vytuką ir Vandutę. Geri, atjaučiantys mano nelaimę buvo Satarevičiaus Pranas Kaunelis, Čižiškių Masiulis ir dar vienas kitas. Kiek priwargta...

O "užpališkiai" / svečiai lankydavo mūsų namus nuolat. Manęs nesuradę /spėdavau išbėgti / "atsitiešydavo" ant vaikų. Kartą vyresniąją Linuką nusivedė pamiškėn, kaišo pistoletą panosėn ir vis: "Pasakyk, kur mama! ? O tai nušausim!".

Išbėgi iš namų, dar kove ar balandžio mėnesį miške nemažai miego, tik apie medžius aptirpęs ratas. Atsisėdam kur prie berželio, žiūrėk kuris vaikas jau ir miega, prisiglaudęs prie berželio kamieno.

Kartą apsupė namus. O čia vieni vaikai. Paklausinėjo ir išėjo, bet paskui sugalvojo kitaip: paimti vaikus, tada ir aš, aišku, ateisiu... Laimė, kad spėjau juos išsivesti, nes atėję skrebai rado tuščią trobą.

Vieną dieną atvažiavo skrebai ir kareiviai, plėšė grindis, ieškojo banditų ir bunkerio. Nieko neradę, išėjo.

Sekantį rytą pečių kūrenu, dar vienbasiai į veltinius įsikišu. Ir vėl suvirsta būrys neprašytų svečių. Liepia apšauti, valgyti pasiminti ir išsivaro. Nuėjus Bikūnuose pas Slapšinską, šeimininkai paklausė, gal aš nevalgysiu. Bet prie manęs neprileido nieko. Nuvarė į Dusetas pėsčią. Pavasaris, balandžio mėnuo. Polaidis. Pavargau mišpasakytai.

Įvarė tokion kamarėlėn. Šnekina mane geruoju, rojų, dangų žada: prisvolių nebereikės, vyrą iš lagerio paleis ir t. t., tik pasakyk apie miškinius. Nieko nepasakiau. Nuvarė į kamerą, neduoda atsigulti. Varo tardyti po du su šautuvais. Tardytojas sako miškinių slapyvardžius, klausia, kur jie gyvena, pas ką lankosi.

-Nežinau, su vaikais gyvenu, niekur neinu ir pas mane mane niekas neatina.

Per vieną ausį, per kitą! Kraujas man iš burnos eina, mano šalin apšluosto ir vėl viskas iš naujo. Liepia patvirtinti tai, ką jie sako. Taip 4 dienas davė: spardė, mušė, akin dūrė pirštu. O man negliai vidurius varsto, nes nevalgysiu beveik visą laiką buvau. Prčiau vandens - neduoda. Nualpusią laukan ištempė.

Kai atsigavau, vėl tardymas. Pagaliau akistata. Česlovas Rep - iš Satarevičiaus sėdi ant kėdės, o mane įvarė ir pastatė prie durų tarp dviejų sargybinių. Repšiuvi duoda kalbėti, o man liepė tylėti, tik klausyti. Repšys tvirtino, kad aš esanti banditų ryšininkė, jis, eidamas pro šalį, matęs išeinant banditus iš mūsų kėdės... Turime bunkerį, laikome banditus.

Visą tai buvo grybas melas. Galų gale mane paleido, nes pama - kad nekaltas.

-Eik ir niekam nieko nepasakok, kas čia buvo... Reikia dirbt...

-Dirba aš labai daug, - atsakiau.

-Ne taip... Pranešt mums apie banditus reikia.

Atėjau namo. Vandutė visa purvina, sėdi, šunį apsikabinusi.

Kiti vaikai liūdni. Atėjo K. Baranauskas, Pretkelienė. Visi verkia.

-Ko verkiat? Juk aš jau namuose...

Atėina ir Liniukas. Netvirdamas džiaugsmu, sako:

-Kokia laiminga dienuotė! Mamytė grįžo, karvytė teliuką atsive - ir bitelės išskrido...

O turėjome 24 avilius bičių.

x x x

O kiek jaunų žmonių, be reikalo žuvo, visai nekaltų.

Kartą tuoj po karo, skrebai ieškojo banditų. Mano vyras kur

237

tai buvo išėjęs. Pas mus gyveno jo brolis Antaniukas, tykus vaikas, niekur neprietojo. Miškiniai buvo paėmę jo dokumentus. Apsupė ir mūsų namus, pareikalavo dokumentų. Kadangi neturėjo, tai išsivarė. Kur jis, nežinojome. Ieškojau. Niekie nepasakė ir Utenoj, nors ten Antano dokumentus pristačiau-miškiniai, gal sužinoję apie suėmimą, atidavė. Daug tadr žmonių buvo suimta iš mūsų apylinkės. Sutikusi juos paleistus ir nematydama Antano, paklausiau, kur jis.

-Jo jau nebėra. Kaip varė nuo Bikūnų, uždėjo jam ant pečių dėžę šovinių. O paskui Taukelių k. Taukelio kieme nei iš šio nei iš to staiga nušovė. Matyt, jį palaikė Urbenu-miškiniu. Nušovę pamatė, kad apsiriktas, bet tik numojo ranka, sakydami: "Oi, ne tą nušovėm... A, čiert s nim!.."

Nuvažiavo Jonas su kitais vyrais ir rado brolio kūną už kastą negiliai. Paėmė ir atvežė. Pirty atšildėm, nuprausėm ir laikėme 2 dienas pašarvotą namuose. Tuo metu Satarečiuje buvo skreby, bet jie sakėsi į Stasiškius neinia, nes ten pagrabas... Iš tiesų, atsisveikinti su Antaniuku buvo atėję daug vyrų iš miško.

Tragiška Masiulių šeimos dalis. Vienas jų sūnus, vaikščiojęs Vyžuonų miške ir užėjęs bunkerį. Parūpo pažūrėti. Ir jį miškiniai nušovė.

Kitas sūnus - Juozas - pabėgo iš Tarybinės Armijos ir slapstėsi Šeimyniškiuos/bikuškėnų / pas Zamauską, neturėdamas ginklo. Pasimaišė tenai P. Repšys. Masiulis išlindo iš slėptuvės ir pasiredė. Juk Repšys buvo jo draugas, kaimynas. O šis nušovė jį. Spar-dė. Abiejų tėvai po šį ha žemės turėjo.

Nuvežęs į netoli Šeimyniškių/prie Užpalių / kaimo esanti griovį, numetė Masiulio lavoną ten. Ir pranešė tėvams, kad pasi-laty.

Ir Likančių Januškos berniuką be niekur nieko paėmė, nušovė ir, nuvežę į Dusetas, numetė ant grindinio.

PASAKOJO STEPONAVIČIENĖ KONSTANCIJA.

UŽRAŠĖ VANDA KULIEŠIENĖ, UŽPALIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS MOKYTOJA.

1988 I2 26

ŠUKIO PRANO, ANTANO, GIM. 1921 METAIS,
GTV. VYZŪONŲ MIESTELYJE, ANKŠČIAU GYVE-
NUSIO UŠPALIŲ APYL., RIMELIKŲ KAIME,

A T S I N I N I M A I

1990 METAI

239
tas . Turėjau maišelį su maistu ir dvi "baklaškes " sams-
gono . Visą savo turtą perdaviau Gudui ir Katkevičiui ,
prašydamas , kad , man iššokus , išmestų . Šokdamas atsis-
pyriau į vagoną - šuolis pavyko . Paskui mane iškrito ir
mano maišelis . Iššoke sėkmingai ir Katkevičius su Gudu .
Susidarėme trys , pradėjome eiti . Šjome , nežinodami nei
laukų , nei miško , sykį vienkiemyje pasiklausėme kelio .
Kiek paėję , pamatėme spingsint šiburį . Nepažįstamas
vyrškis tvarte kažką tašė . Pasisveikinę paklausėme ,

-Aš šoku ! Kaip bus , taip...Kai Vilniun nuveš , pabėg-
ti bus sunkiau .

Traukinyje jau riedėjo kažkur ne pertoliausia nuo Sal-
dutiškio . Tas vyras dingo nakties tamsoje . Aš šokau ant-
rus . Turėjau maišelį su maistu ir dvi "baklaškes " sams-
gono . Visą savo turtą perdaviau Gudui ir Katkevičiui ,
prašydamas , kad , man iššokus , išmestų . Šokdamas atsis-
pyriau į vagoną - šuolis pavyko . Paskui mane iškrito ir
mano maišelis . Iššoke sėkmingai ir Katkevičius su Gudu .
Susidarėme trys , pradėjome eiti . Šjome , nežinodami nei
laukų , nei miško , sykį vienkiemyje pasiklausėme kelio .
Kiek paėję , pamatėme spingsint šiburį . Nepažįstamas
vyrškis tvarte kažką tašė . Pasisveikinę paklausėme ,

200

ar nėra apylinkėje kareivių .Malonūs žmonės mus priėmė ,
pabrėžino :

-Čia nėra jokių kareivių ...Gaudymų nėra ...

Mes nusiskutom barzdas ,pavalgėm ,dar išgėrėm po taure-
lę kitą samagono . Pradėjo švisti .Išėjom gerų žmonių nu -
rodyta Utenos kryptimi . Perėjom geležinkelį .Netoli miško
aptikę sodybą , užėjom atsigerti . Pastebėjom , kad šeimini-
kai sutriko , sunerimo :

-Būkit atsargūs ...Gali kariuomenė pasirodyt , netoli
Utena ...Vieną geležinkelietį apšaudė iš miško , tai žmo -
nės kalba , kad krės ...

Neberamu ir suas pasidarė .Ėjome Ažuolijos mišku , vi -
sai netoli Utenos . Miške pasigirdo triukšmas . Suklusom.

-Davai!Davai! - ragino kažkas .

Mes išbėgom iš miško ir skubėjom lieptu per griovį .
O Gude Jurgis - tiesiai per vandenį - ligi pažasty ! Pa -
sirodo , čia buvo Pavarių kaimas . Patekom pas gerus žmo -
nes - Šimonėlius . Jie mus padrąsino . Paaiškėjo , kad
triukšmą miške sukėlė kirtėjai , kurių tarpe buvo ir Ši -
monėlių sūnus / Jis vėliau žuvo , šeima buvo ištremta į
Sibirą / . Gudas išgręžė šlapius drabužius ir džiovinosi
ant pečiaus . Šeimininkė mus pavalgydino . Temo .Vėl rei -
kėjo ruoštis į kelionę . Ėjome miškais , norėdami apeiti
Uteną . Daug kelio padarėm . Išėjom ties Jataučiais . Bu -
vo pašalę . Ėviesu .Vos išėjus pasirodė , kad Gudas ne -
begali paeiti - labai skaudėjo koją . Šimonėlių sūnus ,
kuris mus lydėjo ,jam liepė grįžti pas juos . Jurgis
taip ir padarė . Jis mane prašė duoti jo namiškiam Ši -
nių , kur jis randasi . Atsiveikinę su palydovu , liko -
me dvieme - aš ir Katkevičius . Išėjom plentan . Jis tu -
rėjo Norvaišių kaime , prie Sudeikių , giminių . Užėjom
tenai . Radom namuose tik dvi merginas . Man rūpėjo kaip
greičiau namus pasiekti ,nes žinojau - laukia
žmona .Mums čia dar bebūnant , atėjo keturi ginkluoti
vyrų - miško broliai . Jie kalbino mane , kad likčiau ,
prieidėčiau prie jų . Aš atsisakiau -eisiu namo ,esu ne -
be vienas ,pasitarsiu namuose ... Katkevičius liko . Išė -
jau namo vienas ,kelionę užbaigiau laimingai . Po kiek
laiko sužinojau , kad 1945 metų pavasarį partizanus Nor -
vaišių kaime apsupė , po pečių aptiko bunkerį . Parti -
zamai atsišaudė . Kareiviai uždegė namą ,ir vyrų , esan -

241
tys viduje , uždusė . Čia žuvo užpaličiai Antanas Lukošius -
nas ir Vladas Katkevičius .

Aš vėl Rameikiuose , tėviškėje , slapsčiausi vienas .
Po arklio kojomis turėjau įsirengęs duobelę , įlisdavau
pro skylę , užstatomą arklio šlabu / šėdžiomis - VaK. / .

Mano švogeri Praną Pranckūną Jūditę skrebai išsivare
ant mano laiptų ir nušovė . Lavono nepaėmė . Į laidotuves
ir aš buvau nušęs . Ir vėliau tenai pabūdavau . Kartą pa-
plovė kiaušę , užgaišom , ir aš nebenuėjau klejisan šiauduos
į list . Tik šūrim - kieme skrebai ! Bajoriūnas , Saroki -
nas ir kt . Pažino mane . Suėmė . Nuvarę į Uėpalius , vėl tar-
dė . Aš jiems pasakiau :

-Pabėgau , iš vagono iššokau , bijojau būti nuvežtas į
frontą ...

Vėl nuvežė Utenon , vėl tardė . Tai buvo 1945 metų šie -
nų . Vienas saugumietis žydas labai smarkiai puolė . Buvo
numatyta vėl mane siųsti į frontą . O mano mintis - vėl ,
jeigu tik bus galimybė , bėgti ... Vėl buvau nuvarytas prie
karinio komisariato , "kašalėn " , bet netrukus vėl buvau
su kitu vyru nuvarytas atgal , į NKGB rūšį , vis gąsdinant:

-Dabar dešimt metų gausi , jei nenorėjai kariauti !..

Čia išlaikė pora mėnesių . Kartu sėdėjo ir Petras Caidu-
kovas iš Norvaišių . Jį kaltino tuo , kad hitlerinės okupa -
cijos metu gyręs vokiečius . Buvome užpulti utėlių - ėjo
ciūgais . Sugaudę jų nebenušėm , o pro langelį saujom mesda-
vom laukan . Net sargybinis stebėjosi jų daugybe . Kai mus
pervarė kalėjiman ir kieme nukirpo plaukus , tai plaukai
ant sniego judėjo ...

Mano byla - dezertyro , slėpimasis nuo ėjimo į kariuo -
nenę , žinojau , kad taikys 193 str . Laukiau teismo . Kamero -
je kartu buvo Pranas Grižas iš Tervydžių , Kazys Stukas iš
Leimyniškių , Pranas Stukas iš Tervydžių , vėliau atairado
ir kaniškietis Sisasas Sirvydis . Kameroje buvome sugrūsti
127 žmonės - stačių pilna . O kai reikia sugult ? ! . Blakių čia -
alenos raudonos . Buvau kilnojamas ir į kitas kameras - vi -
sur tas pats .

Baigėsi karas . Apie tai sužinojome per laiškėlį ,
slapčia įdėtą į maisto siuntinėlį . O mūsų byla jau buvo
paruošta . Laukėm nešinia ko . Kai kurie buvo nusiminę : būtume
karan išėję - štai jau baigėsi , kareiviai grįžta namo , o
mums dabar - dešimt metų prieš akis ... Atnešė kaltinamą -
sias išvadas , sužinojom - teis karo tribunolas . Iššaukė

242

grįžą, Sekalauską - mėtėis. Ir daugelį kity. Po dešimt
metų. Laukiu ir aš. Pradžioje savaitė - nieko. Pagaliau vie-
ną dieną atėjo kalėjimo viršininkas, Utenos prokuroras,
dar kažkas ir pranešė mums:

-Karas baigėsi. Mūsų armija pergalingai kovojo ir su-
mažė fašistus... Jūs, desertyrų, būsit amnestuoti, nors
galim dviem metams išvežti Rusijon priverčiamiesiems darbams.
Daugelį, iššaukdami po keletą, paleido. Laukiau ir aš sa-
vo eilės.

Praną Stuką išvežė į VORKUTĄ, kur jis daugiau kaip me-
tus vargo, buvo net ištinęs nuo bado. Mūsų pažįstama mote-
ris - Ilčiukienė turėjo pažintį su prokuroru. Tai iš namų
atvežė lašinių, samogono, pavaišino prokurorą... Paleido
mane. Kalėjimo kieme sutikau viršininką. Jis paklausė:

-Ar moki dalgiu pjaut?

-Kaipgi nemokėsi!

Pristatė prie darbo - savaitę miežius pjoviau. Nauja -
ulyčio laukuose. Mus saugojo sargybinis Strazdas, labai
baltus vyriokas. "Vajenkomatas" išdavė mums dokumentus,
kad pagal amnestiją esame paleisti.

Parėjau namo. O čia baisu! Kaip tik tuo metu įvyko
sušaukimai Kaniškų šilelyje. Mat važiuojo iš Uėpalių Kub-
lickai - Povilas, Nina, gal kuris jų į Norvaišius, į
savo ūkį derliaus sudorot. O miškiniai paėmė juos ir ap-
lupė.

-Jei išbėgote į miestelį, patinka ten, tai ko dar čia
važinėjate?!

Tie, nuvažinę į Uėpalius, pasiskundė skrebams. Na,
atlikė čia Bajoričnas, Sorokinas, leitenantas Romanovas,
Repšys, Merkys ir kiti. Merkį čia ir nušovė, dar, rodos,
ir Orlovą. Merkį laidojo su bažnyčia. Tai Repšys kad rė-
kia savo draugo, net vargonų nesigirdi!.. /Merkys - "Pu-
sytes" - Repšienės sūnus /.

Aš tada, grįžęs iš kalėjimo, pjoviau javus. Kai iš-
girdom šaudant, supratom, kad čia nebergerai. Pamatom, kad
ginkluoti vyrai bėga, gula, vėl bėga... Jie iš Kaniškų šil-
elio perbėgo į prie Remeikių kaimo esantį Jaurų miškelį.
Virš šimto partizanų! Buvo nušauti keli kareiviai.

Kai miškiniai nubėgo, gal po valandos atėjo keliasde-
šimt kareivių. Mes jau gulėjom, kai pasirodė būrys žalia -
kepurų, patikrino dokumentus, klausia:

- Kur bėgai vaifar ?

-Niekur nebėgau !

-Kodėl tavo kelnės šlapios ?

-Vasarąjį pjočiau ,tai ir sudrėko ...

-Išveskit laukan ir nušaukit ! - davė nurodymą gal koks vyresnysis .

Gal būtų ir nušovę ,jei ne rusė "biežencė " , kuri pas mus gyveno. Ji puolė prie kareivių ,aiškino , kad aš nie - kur nebėgau ,kad dirbau savo lauke. Aš parodžiau jiems "spravką " iš kalėjimo apie paleidimą ir kitus dokumentus , o jie :

-Mes banditus gaudom , o čia paleidžia !..

Ištempė mane laukan ,pastatė prie sienos .

-Ar daug banditų bėgo ?

-Daug ,net laukas tamsus , - atsakiau .

Pagaliau tie kareiviai nuėjo .Šiūriu , jų paliktas brezentinis maišelis su automato disku ir šoviniais . Pasivi - jau juos ir nubrukiau tą maišelį .

-Kam čia jums duodi?-atrėžė kažkuris , - atiduosi bandi - tams !..

Netrukus užėjo kita kareivių banga , bet šitie nieko nebedarė . Po pusdienio jie pasitraukė iš kaimo .

Vienas sužeistas į koją partizanas buvo pasislėpęs krūmuose. Kareiviai ,suradę jį , nušovė .

1947 ar 1948 metais Remeikių kaime buvo rastas bunke - ris. Čia buvo trys partizanai : iš Šarkių kaimo Kemeklis Pranas ,Vainikių /Rokiškio raj./ Velėniškis Juozas ir Šiurkiškis Mierkis .

1949 metais vėl buvau suimtas kaip "bandos ryšininkas". Mat, buvo suimtas ryšininkas Rožė ,kuris visą išplepėjo . Buvežė Dusėty sauguman ,kur žiauriai mušė ,kankino . Nesit - tikėjau ,kad gyvas išelsiu iš to pragaro .Ten išlaikė vie - ną mėnesį , po to - į Utenos kalėjimą .Ir čia vėl vyko tardymas .Ir čia grėėė 53str.1 a . Mūsų byloje buvo de - šimt žmonių :Repšys Česlovas ,Daujotyčė Stasė , Zamaus - kaitė iš Vešeikių ,seserys Leikaitės iš Likučių /viena jų - Ramanauskienė /, Repšytė Eugenija ,Nenėnaitė ,Juo - celė Juozas iš Nosvaičių , Abukauskas Pranas iš Norvai - čių ir aš . Leikaitė - Ramanauskienė buvo labai sumušta . Ją į mašiną įmetė per bortą .Cerai sudaužytas buvau ir aš. Po metus trukusio tardymo byla buvo išsiųsta Maskvon.

Mus išvežė į LUKIŠKIŲ KALČIJĄ . Po trijų - keturių mėnesių atėjo pranešimas , kad byla vėl grąžinama Vilniaus prokuraturai . Vėl mus atvežė į UTENĄ , vėl prasidėjo tardymas , bet byla nauja medžiaga nebuvo papildyta . Teismai vyko UTENOJE . Mane ir kitus septynis nuteisė dvidešimt penkiems metams lagerio ir penkiems metams teisių suvaržymo . Repšytė gavo aštuonis , o Leikaitė - Ramanauskienė - dešimt metų . Ji mirė šiaurėje , o mes visi sugrižome į Lietuvą .

Aš lageryje išbuvau šešis metus . Mūsų vienintelė viltis buvo - kad kils karas . Ir daugiau nieko , tik sunkus darbas ir badas . Maistas baisus - dažniausiai "čielų" avių "sriuba" , o bulvė , jei kur bent gabaliukas pasitaiko , sušalusi . O duona - mesk į sieną - prilips . Apie 650 gramų , forminė . Iš ko ji padaryta , taip ir nesupratom : trupa, rupi , jei kitai dienai gabalėlį pasilieki - pasidaro kolės žalumo , karti . Laimė , kad siuntinius gaudavau . Nušėliau kartą viršininkui dešros , duonos , dar tris rublius pridėjau . Taip užvedžiau pažintį . Atsirado geresnio darbo suvarė malkų pjaut , davė po kepaluką duonos .

Mūsų lagery buvo apie du-tris tūkstančius kalinių , iš jų per dieną mirdavo apie penkisdešimt . Kadm mirė kaliny , dar bent dieną ar dvi nepranešdavom - likdavo jo duonos noram . Laidojo kalinius visai nuogus . Kai duobė jau būdavo pilna lavonų , tada užpildavo . Lageryje buvo tik dejavimo ir keiksmų , kad sunku būdavo iškėsti .

Po Stalino mirties tuoj pasijuto atoslūgis , palengvėtimas . Pradėjo mokėti už darbą šiek tiek pinigų - gaudavom bent po du šimtus rublių per mėnesį . Paskutiniaisiais metais ant stalo jau likdavo kartais ir duonos gabaliukas /degtų - kvėpavimo dėžutės dydžio ! / .

1955 metais grįžau namo . Mat rašiau skundus generali - Vilniaus prokurorui , Aukščiausiajam teismui . Peržiūrėjo byla UTENOJE ir nusėtė man devyniolika metų lagerio . Prisiuntė naujus nuosprendžius .

Grįžęs įsitaisiau DUSETŲ MTS / mašinų - traktorių stovyka / , išmokau vairuoti traktorių .

Kas nematė bado , nežino , kaip duona brangi ir kaip sunkiai pinigas uždirbamas .

Pasakojo Pranas Šukys .

Užrašė Vanda Kuliešienė .

1990.03.15.

245

TARVYDO PETRO, KAZIMIERO, GIMUSIO 1938 METAIS,
GYVENANČIO UTENOS RAJONO UŽPALIŲ MIESTELYJE,
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1989 METAI

246

Gyvenome Užpalių vienkiemyje. Mūsų šeima buvo gausi - augome šeštas vaikų. Tėvas Tarvydas Kazimieras - gimęs 1890m., motina Veronika Tarvydienė - gimusi 1904 m., vaikai: Albinas /gimęs 1923 m./, Bronius /gimęs 1925 m./, Algirdas /gim. 1927m./, Aldona /gimusi 1931m./, Jonas /gimęs 1936m./, Petras /gimęs 1938m./.

Vyresnieji broliai jau gyveno savarankiškai, atskirai, tad su mumis nebuvo išvežti. Algirdas vežimo metu buvo kažkur išvažia - ves, tai jį po poros savaitių suradę išvežė. Jis ir Sibire gyveno nuo visos šeimos atskirai. Aldona, jos motinai /tėvo pirmajai žmonai / mirus, buvo paimta tėvo brolio Petro ir įdukrinta, nes savo vaikų jie neturėjo. Taip ir ji liko neišvežta.

Išvežė mus keturis: tėvą, motiną, brolių Joną ir mane - Petrą. Motinės kalbėjo, kad bus vežimas, netgi datą - kovo 25 d. - mums. Vakaris mes išeidavom iš namų: mama su mumis, vaikais, klausdavosi Bajorų kaime, pas Vaškelienę, o tėvas nakvodavo pas Kazį Mikučionį.

Buvo 194 m. kovo 25 d. rytmetis. Auštant, bet dar visai neparašvitus, mes su mamaėjome namo. Įsižiūrėjome, kad mūsų kieme kažkas vaikšto, tartum kariškiai. Užlindom už Balio Tarvydo klojimo. Bet rūpi, iškišus galvą, ir pasižiūrėti, kas darosi. Mus pastebėjo, atbėgo kareiviai. Mane nučiupo pirmą. Tada ir mama su Jonu išėjo. Parsivedė mus namo, liepė greit paruoštis. Davė gal kokį pusvalandį laiko, vis skubino, piktino - ai, kad vėluoja, nes mūsų ilgai teko laukti. Matyt, norėta patam - ry išvežti. Atvažiavo į pastotę išvarytas Vladas Tarvydas. Į jo vežimą mums ir liepė krautis. Manai davė pasipjauti dvi viš - tas, kurias ir įsimetė nepeštas-pešėme jau vagone. Lašinių dar kiek pasiėmėm. O drabužių - kaip buvome apsirengę, taip ir išvažiavom. Gal kiek patalynės pasiėmėm. Vežimas buvo pustuš - tis, vietos jame visiems užteko. Tėtė, pamatęs mus išvežant, irgi išėjo iš Mikučionio ir atsistojo ant kelio - vienas nenorėjo likti. Važiavom pro Vyžuonas į Uteną, o tada siauruku į Švenčionėlius. Čia jau mūsų laukė plačioje geležinkelio vago - nai, "paruošti" didelei kelionei. Vagone narai, vidury - ge - ležinis pečiukas, kūrenamas anglimis, atrodo, ir dūmtraukis nebuvo išvestas, nes vagone, užkūrus pečiuką, būdavo pilna dūmų. Mes nuo viršutinio narų aukšto pro langelį važiuodami stūrėdavom.

Drauge važiavo keletas šeimų, dargi su mažais vaikais. Tai Bajorų kaimo Velučiai, iš Užpalių Jankauskienė su penketu vai - ky, Baltakarčių kaimo Regalai su keturiais vaikais. Mergaitė buvo ką tik gimusi. Iš Linkmenų vežamos Onos Aleknienės Jurgiu -

247

kas irgi buvo dar naujagimis. Važiavo iš Labanoro dvi Kamins -
kiečių šeimos taip pat su mažamečiais vaikais. Dieną trauki -
lys dažniau stovėdavo , nuvarytas kur į šalutinį kelią , o nak -
tį važiuodavom. Toliau pavažiavus , gal jau už Urale , ir šil -
to, bet ruda ir labai neskanus vandens atnešdavo , keletą kar -
tų sriubos, raudenos arklinės dešros po gabaliuką davė . Karei -
čiai sakė, kad mus išveža anžiniai. O tėtė pasakė :

-Nieko anžine nėra.

Mums , vaikams, įdemu buvo pamatyti Urale kalnus , stebėti
pro vagono langelį pakeliui matomą gyvenimą. Nustebome pana -
tę, kaip moterys , prisikrovę į regutes žabų, tempia namo. Gy -
venama ten labai skurdžiai - žeminėse daugelis įsikūrę. Apran -
ga visų vienoda - šintasiulės.

Po trejeto savaitių kelionės , balandžio tryliką dieną
atsidūrėme IRKUTSKO SRITIES ALARSKIJ RAJONE, KUTULIKO STO -
TYJE. Mus tenai išlaipino. Atvažiavo "kupčiai " darbo jėgos
pasirinkti. Pirmiausia buvo paimti tie, kurie jauni ir stip -
rūs. O mūsų šeima liko ant galo. Patekome į ŠULGINO KAINĄ ,
už penketo kilometrų nuo stoties. Tai gyvenvietė , išsidės -
čiusi palei traktą IRKUTSKAS-MASKVA. Teks tai plentas , kad
našinos bevažiuodamos įklimpdavo. Tai " Stalino " varde ko -
lūky ir apsigyvenome. Buvome dsauge su Regalų šeima patal -
pinti viename namelyje , kurie dydis - keturi metrai pločio
ir penki ilgio. Čia nebuvo nei lovos, nei stalo, tik geležinis
pečiukas. Miegodavom visi ant grindų.

Tėvus pristatė dirbti , bet už darbą nieko nemokėjo. Mama
sidavo javų ravėti, o tėvas saugodavo grūdus. Brigadininkas
kartais tėtėi pasakydavo , kad kartais , nurodytą naktį , nei -
tų saugoti. Matyt, tada vykdavo kažkokios dalybos ar vogi -
mas. Šiaip tvarka būdavo labai griežta , netgi varpų neduodavo
pasirinkti. Tėtė pradėjo šnekinti, kad jis pranešinėty , ką lie -
tuviai kalba ir pan., bet jis atsisakė, atsakė:

-Jei toks buvęs , būčiau čia neatvažiavęs...

Mamai, atrodo , teko prie avių dirbti , ji susirgo egze -
ma-rinės rankes nusilupė. Jai gulint Kutuliko ligoninėje , nu -
važiavę lankyti , matydavom pro langą jos rankas - kruvinas ,
kaip nuluptas.

Pirmais metais neturėjom nieko , netgi daržovių , bulvių
nepasiseidinom. Turėjo tėvai įsidėję septynis šimtus rublių ,
tai iš jų , geresniam pataupydami , ir vertėmės.

Mums atvažiavus į šį kolūki , vietiniai gyventojai buvo
informuoti, kad atveža vagių, banditų , saugokitės !..Kaimynė

Šulgina aimanuodavo :

248

-Tiek vaikų privežė, neliks nei merky, nei saulėgražų -
viską vaikai nusiaubs...

Paskui nuomonė pasikeitė. Rudenį ji atnešė mums daržovių ,
pasakė, kad tokių vaikų neįsivaizdavusi : patys neturi ir kito
neima! Tikrai, nepaėmėm nė aguonos grūdo. Taip buvom išauklėti,
kad apie vogimą nė negalvojom. Nors taip buvom pasiilgę
obuolio , kriaušės. Vėliau, grįždami į Lietuvą , pakelėj pama -
tę pirkdavom.

Žemės ten geros. Vasarą, per sausras , suskyla. Tai mes gau-
dydavome suslikus . Šiaip jokie darbo vaikams kolūky nebuvo.
Čia mes išgyvenome devynis mėnesius. Tada komendantas mūsų
ir Regalų šeimoms pasiūlė dirbti miške. Ir vaikai galėsia
užsidirbti. Taip ir persikėlėm į ZALARINSKO RAJONĄ, apsigy-
venom už 70 km. miškuose - BULYKIJ GYVENVIETĖJE. Čia buvo
vystoma cheminė miško pramonė , buvo daug bruknių, didelių
žemuogių. Tėtė dirbo staliumi-gamino kirviams ir kastuvams
kotus, meistravo stalus, suolus. Apsigyvenom nedideliame, maž-
daug 6 x 7 metrų namelyje , kuriame buvo du butai : po vir-
tuvėlę ir kambariuką. Be to, pas mus dar gyveno toks sen -
bernis Tamošiūnas Evaldas nuo Trumbatiškio. Sakams sudėti
bondariai /meistrai / dirbo iš medžio medines statines.
Tai mama ten šlavėja buvo, kūrėndavo džiovyklą , kur džio -
vindavo lenteles statinėms.

Aš su broliu rinkome miške sakus. Vaikštai su kibiru ir
renki. O kibiras medinis , sunkus. Daug miške reikėdavo
apeiti, kol kibirą prirenki. Paskui juos dar perrinkti rei-
kėjo, kad švarūs būtų . Labai sunku sakuotas rankas nusiplau-
ti , nes iš pradžių nė žibalo nebuvo. Paskui jau pradėjo at-
vežt.

Su broliu atsikeldavom anksti, penktą valandą ryte , ir
lekiam į darbą - miške takais kokius penkis - septynis ki-
lometrus . Renkam, skubam, vis bėgam ir bėgom. Ir pietų už-
kandam bėgdami , kad nesugaištume laiko. Juk reikia nubėgti
į netoliese esančią KAMENKOS UPELĘ pasimaudyti. Dar bir-
želio mėnesį dugne aptikdavom ledo. Parėjus namo, mama ve-
ja pamiegoti, o paskui - laisvalaikis ! Su vaikais lošdavom
šachmatais, šaškėm, miške žaisdavom. O kai mokėdavo algas, žiū-
rėdavom "koncertus " . Algų mokėjimo dieną ir dar kuri lai-
ką po to rusai gerdavo , durniuodavo, mušdavosi. Vieną tote -
rių net užmušė. Tai būdavo mums žiūrėjimo ! Ir šiaip privež -
davo žmonių iš visur. Kai lietuviai pradėjo dirbt, tai ir

planus pradėjo vykdyt. O senbuviai tai nei sakę norėjo rinkt, nei kitų sunkesnių darbų dirbt. Jiems tai statines vežiet, tai rėl kę lengviau.

Po 1953 metų, mirus Stalinui, paleido iš kalėjimų visokius recidyvistus - buvo paskelbta amnestija. Ir pas mus privažiavo daug. Darbo dirbti nenorėjo, girtaudavo, pralošdavo kortomis žmogų ir nužudydavo. Nužudė bent kelis. Lietuviai su jais nesuaidėdavo, nepalaikė jokių ryšių. Paskui ir politinius pradėjo leisti.

Lietuviai prasigyveno, mažiau gėrė. Miške duona jau nenoruota buvo, keptavo vietoje. Kepyklos vedėja dirbo lietuvių Černiauskienė, o jos vyras - pardavėju.

Nusipirkdavome netoliese esančiame kolūkyje porą paršų, užsiaugindavom, papjovę mėsą rūkydavom. Tenykščiai gyventojai kiaušių beveik nelaikydavo, o jei ir laikydavo kurie, tai nesulaukdavo, kol užaugt. Kastuvu prasivarpę tarp medžių pasisodindavome bulvių, augdavo gerai. Karvę buvom įsigiję, bet laikėm tik vienus metus, nes labai sunku sudaryti pašarą atsargas.

Žiemos tenai šaltes, iki - 40 - 50 ° C, ilgos, daug sniego. Sava būstą prisikūrendavom, nes malkų - kiek nori ir kirsk. Auga ten pušys, eglės, maumedžiai. Namus kai statė, tai apatinį vainiką iš maumedžio deda, kad nepūtų. Tai labai kietas medis, skęsta vandenyje. Visa gyvenvietė vandenį iš vieno šulinio nešdavo.

Čia buvo įvairių tautybių žmonių - rusų, čaldomų / vietinių sibiriečių /, totorių, ukrainiečių, lietuvių ir kt. Dar gyvendami "Stalino" kolūkyje, pirmą kartą pamatėme buriatus. Jų veidai geltoni, platus, važinėja jaučiais pakinkytais dviračiais vežimais. Su visais sugyvendavom gerai. Sueidavo dažnai ruseliai pas tėtą pasišnekėti, tai prirūkydavo trebę, net ligliuoja.

Ir lietuviai tarpusavyje bendravo. Rinkdavosi gegužės mėnesį į "mojavas", kur meldavosi, giedodavo giesmes. Susirinkdavo ir giedodavo laidotuvėse. Ir vakarėliai būdavo. Susirinkęs lietuvių jaunimas dainuodavo, eidavo ratelius. Lietuviai čia buvo iš visos Lietuvos: nuo Utenos, Dūkšto, Šaulių, Radviliškio, Labanoro... Taigi ir ratelių, dainų, šokių mokėmės vieni iš kitų. O kaip įdėmu, kai visi imdavo kiekvienas save tarme šnekėti! Dažnai skambėdavo "Leiskit į Tėvynę", "Kai vežė į Sibirą", kurios prisimenu tik vieną posmelį:

250

Kai vežė mus į Sibirą ,
Vagonai užkalti .
Verkė maži vaikeliai
Nuo tėvų atskirti...

1958 metų pavasarį gavom žinią, kad galėsime grįžti į Lietuvą. Apsidžiaugėm, bet kartu buvo ir liūdna, nes tėtė rimtai sirgo, nebegalėjėm jė imti į kelionę, nors prašė parvežti į gimtinę. Jam buvo 68 metai, bet gyvenime išvargintas. Tarnavo trejus metus carinėje kariuomenėje , kilus Pirmajam pasauli- niam karui , dvejus metus kariavo, pateko į vokiečių nelaisvę, kur išbuvo trejus metus. Šiaip buvo prasilavinęs žmogus , bai- gęs prie caro keturias klases. Prieškariniais laikais dirbo Užpalių žemės ūkio bankelio kasininku.

1958 m. rugpjūčio 17 dieną jis mirė. Palaidojėm prastose kapinėse , kur buvo tik keletas kapų.

Rudenį grįžom į Lietuvą. Mūsų namai apleisti, ten gyveno Pet- kūnaitė . Dvi savaites gyvenom pas tėvo brolių Petrą. Mūsų dėdė Petras dirbo kolūky kasininku , tai padėjo susitvarkyti popie- rius ir išreikalauti , kad leistų atsipirkti namus.

Lietuvoje mums sunku buvo, nepritapom ir darbe nenusitversim. Sibire jau būvom pripratę tarpusavy kalbėtis rusiškai , o na- muose tėvai neduodavo. Bet labai norėjome grįžti vėl atgal, bet mama jėkiu būdu neleido, perprašė. Tai ir likom. Brolis Je- nas kolūkin ėjo, o aš tapau kolūkiečiu.

Pasakojo Tarvydas Petras, Kazimiero.

Užrašė Kuliešienė Vanda., Užpalių vidurinės mokyklos mokytoja.

1989 02 20.

TUMĖNO ANTANO, ANTANO , GIMUSIO 1927 METAIS,
GYVENANČIO UTENOS RAJONO UŽPALIŲ KPYLINKĖS
VILUČIŲ KAIME ;
A T S I M I N I M A I

UTENOS RAJONAS
UŽPALIŲ MIESTELIS

1989 METAI

252

Mūsų šeima buvo ištremta 1948 metų gegužės 22 dieną. Šeimoje buvome trys asmenys: Velutis Jonas, Vinco, gimęs 1891 m., Velutienė Konstancija, gimusi 1886 m., Tumėnas Antanas, Antano, gimęs 1927 m.

Gyvenome pasiturinčiai - turėjome 20 hektarų žemės - vertėmės ūkininkavimu. Trėmė mus be jokio teismo, niekas nenurodė priežaščių.

Trėmimo dieną atvažiavo prie mūsų namų dvi mašinos. Buvo kokie penki-septyni kareiviai ir Užpalių valsčiaus pirmininkas Bronius Ilčiukas, žmonių pravardžiuojamas Bulium. Davė vieną valandą susiruošti kelionei. Kareiviai elgėsi labai grubiai.

Sunkvežimiu buvome nuvežti iki Kupiškio geležinkelio stoties. Tenai buvome suvaryti į prekinis vagonus, kur žmonių buvo sausakimšai. Penkiolika parų vežė iki KRASNOJARSKO. Bše - lonas keletą kartų buvo sustojęs. Iš vagonų išleisdavo po vieną-du žmones, kad atneštų vandens. Ėjo jie su sąrgyba, nes vietiniai tremiamieji buvo griežtai saugomi. Per visą kelionės laiką du kartu gavome valgyti prastos košės. Vagonuose pasitaikė ir gimimo, ir mirties atvejų. Nors prie ešelono buvo prikabinatas sanitarinis vagonas, niekam iš tremiamųjų nebuvo suteikta medicininė pagalba. Vagonuose žmonės atlikdavo visus gamtinius reikalus - vienas kampelis buvo paverstas "tualetu".

Pasiekę KRASNOJARSKĄ, buvome pervaryti į laivą ir JENISEJUMI plaukėme apie pusketvirto šimto kilometrų į šiaurės pusę iki KOKORNOJE GYVENVIETĖS. Čia gyveno trys vietinių gyventojų šeimos. Vienas iš tremtinių viršininkų buvo vietinis gyventojas. Atvežtuosius apgyvendino dviejuose barakuose. Vėliau lietuviai ėmė statyti sau namus.

Mes iš karto pradėjome dirbti miške, pjovėme medžius. Dviejų darbininkų norma dirbant su skersiniu pjūklu buvo aštuoni kubiniai metrai medienos. Įvykdžius dienos normą, darbininkas gaudavo 1 kilogramą juodos duonos, o neįvykdžius - tik pusę normos. Vaikai ir seneliai turėdavo tenkintis dviem-trim šimtais gramų.

Laisvalaikio beveik neturėdavome, nes dirbti tekdavo po dvylika valandų per parą, o darbas gana sunkus. Jei planas būdavo neįvykdytas, dirbdavome visus sekmadienius.

Praslinkus metams po ištrėmimo, buvau perkeltas dirbti kitur - į JEKAJEVKOS KAIMĄ. Čia gaminome pabėgius. Darbas taip pat sunkus, dirbdavome po 12 valandų per parą. Jei temperatūra nukrisdavo žemiau minus 42 C, dirbti nereikėdavo. Už

255
darbą beveik nieko negaudavom. Kartais gaudavom leidimą eiti į
kitą kaimą, kur turimus drabužius išmainydavom į bulves.

Po Stalino mirties palengvėjo. Nebebuvo planų kiek pagamin-
ti produkcijos, pagėrėjo ir darbo bei gyvenimo sąlygos, bet, žinom
jos toli gražu nebuvo normalios.

Į darbą plaukdavom valtėmis per JENISEJŲ, kurio plotis apie
vieną kilometrą. Norint skersai perplaukti, reikėdavo pasiva-
ryti valtį apie du kilometrus prieš srovę. Kartais žmonės rūke
pasiklysdavo, kartais ir nuskęsdavo.

Mirusius ar žuvusius laidodavo savo žmonės. Kapų niekas ne-
prižiūrėjo. Laidotuvėse giedodavo tik slaptai, nes buvo drau-
ščiama. 1956 metais buvo atvažiavęs kunigas. Apsivedusius su-
jungė, gimusius pakrikštijo.

Tremtinių sveikatai mažai dėmesio buvo skiriama. Kartą ir
man teko pėsčiomis eiti penkiasdešimt kilometrų į ligoninę už-
veržta koja, nes miške įkirto gyvatė. Tik vėliau šioje gyvenvie-
tėje atsirado med. felčerė.

Lietuvius vietiniai vadino fašistais. Bet ir tremtinių vai-
kai galėjo lankyti mokyklą ir baigti septynias klases.

1956 metais buvau reabilituotas ir grįžau į Lietuvą. Mūsų
namuose gyveno Juodelienė su sūnum ir buvo įsikūrusi kolūkio
kontera. Jokio turto atgauti nepavyko, tik buvo gautas leidimas
atsipirkti iš kolūkio savo namą už 1260 rublių. Vos grįžus, ko-
lūkio pirmininkas Lapienis sutiko priimti į kolūkį, bet sunku
buvo prisiregistruoti. Užpalių apylinkės Vykdomajame komitete
buvo atsakyta, kad "tremtiniai mums nereikalingi". Teko neš-
ti kyšius, kad priregistruotų. Įsikūręs Vilučiuose, pradėjau
dirbti kolūkyje. Dirbau kalviu, tekintoju, suvirintoju. Daug
padėjo pirmininkas Lapienis, nes iš pradžių neturėjom nei ką
sėti, nei ką sodinti.

PASAKOJO TUMĖNAS ANTANAS, ANTANO.

UŽRAŠĖ Utenos rajono Užpalių vidurinės mokyklos I2 klasės
mokinys S. ŽILINSKAS.

1949 03 29.

Pasiruošę darbui .Pirmas iš kairės - Antanas
Tumėnas .

Nuotr.daryta 1949 m.

Perf.V.Pakays, 1990.03.28.

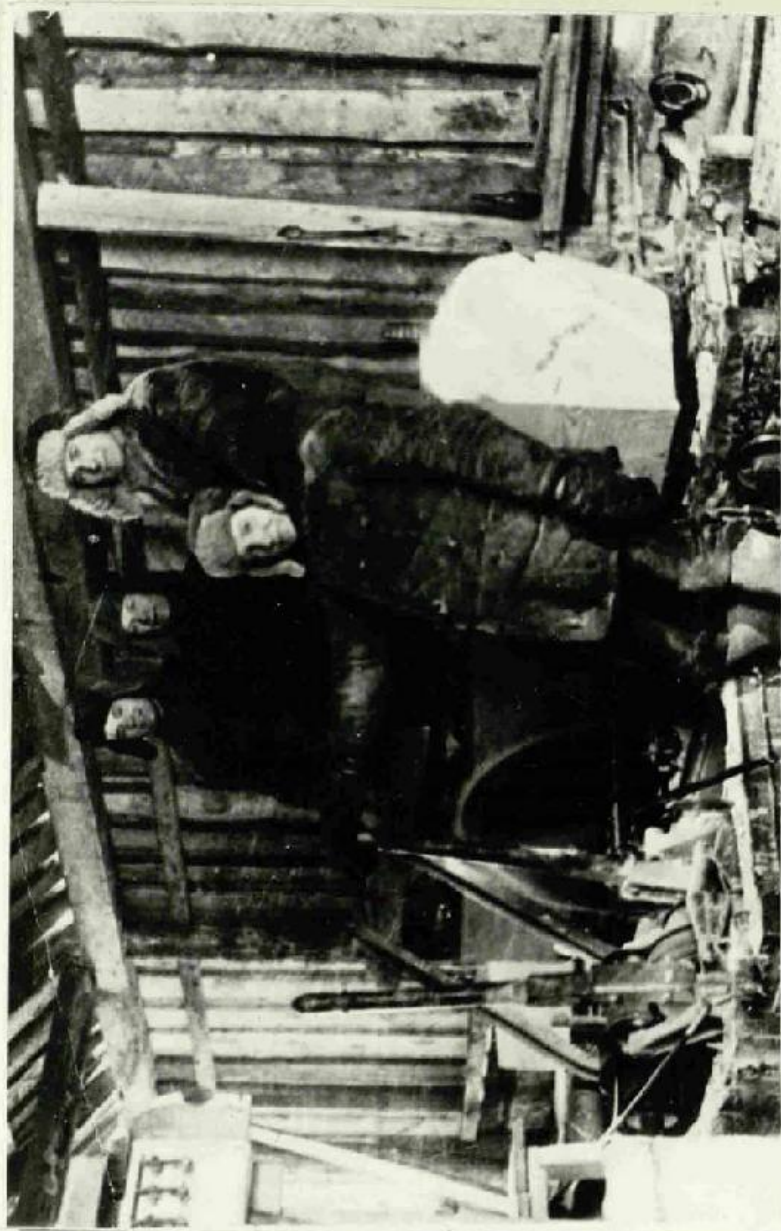

Tėviškės melodijos.

Iš kairės antroje eilėje ketvirtas Antanas
Tumėnas .

Nustr.daryta 1949 m.

Perf.V.Paknys, 1990.03.28 .

Leatpjuvėje 1950 m.
Antanas Tumėnas stovi prie šakys .
Perf. V. Paknyš, 1990.03.28.

φ. 25. III. 51.

Trentiniai švenčia Velykas .

Pirmas iš kairės - Velutis Jonas , antras -
Tumėnas Antanas .

Nuotr.daryta 1951.03.25.

Perf.V.Paknys, 1990.03.28.

258

Anelė ir Antanas Tumėnai vestuvių dieną .
Nuotr.daryta 1951 m.
Perf.V.Paknyz, 1990.03.28.

259

Tumėnų šeima prie savo namelio 1952 m.
Iš kairės :Antanas ,jo žmona Anelė ir tėvas
Velutis Jonas .

Perf. V.Paknys, 1990.03.23.

260

Trentinių Velykos 1951.03.25.

Ketvirtas iš kairės pirmoje eilėje - Antanas
Tunėnas .

Nuotr.daryta 1951.03.25.

Perf.V.Paknys, 1990.03.26.

261

Tremtinių brigada .
Iš kairės antroje eilėje trečias - Antanas
Tumėnas .

Nuotr.daryta 1953 m.
Perf. V. Paknys, 1990.03.23.
